

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalárska práca

Tereza Kazdová

Diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* v španielčine a ich náprotivky v češtine a slovenčine

Discourse Markers *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* in Spanish
and Their Equivalents in Czech and Slovak

Praha 2020

Vedúca práce: PhDr. Dana Kratochvílová, Ph.D.

Pod'akovanie

Rada by som pod'akovala PhDr. Dane Kratochvílovej, Ph.D. za odborné vedenie tejto bakalárskej práce, za jej ochotu, vždy prívetivý prístup a cenné rady.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 24. júla 2020

Tereza Kazdová

Abstrakt

Táto bakalárska práca sa zaoberá španielskymi diskurzívnymi markátormi *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* a skúma ich náprotivky v češtine a slovenčine. Skladá sa z dvoch častí, teoretickej a praktickej. Teoretická časť vychádza zo španielskej a československej tradície štylistiky, venovaná je predovšetkým hovorovému štýlu. Cieľom praktickej časti je najprv zistiť možné české a slovenské náprotivky španielskych diskurzívnych markátorov v paralelných textových korpusoch *InterCorp* a *par-skes-1.0*, popísať charakter najčastejších prekladov a vyhodnotiť ich frekvenciu. Nasleduje analýza skúmaných diskurzívnych markátorov a ich náprotivkov v spontánnej reči v hovorených korpusoch *Val.Es.Co*, *ORAL_v1* a *s-hovor-6.0*.

Kľúčové slová

diskurzívne markátory, hovorová konverzácia, pozičné varianty, rečové jednotky, štylistika, korpus, španielčina, čeština, slovenčina

Abstract

This Bachelor's thesis deals with the Spanish discourse markers *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* and explores their equivalents in Czech and Slovak. It consists of two parts, a theoretical one and a practical one. The theoretical part relies on Spanish and Czechoslovak respective traditions of stylistics and is focused on the conversational style. The aim of the practical part is initially to identify Czech and Slovak equivalents of the Spanish discourse markers in question in parallel text corpora *InterCorp* and *par-skes-1.0*, characterize the most common translation variants and evaluate their frequency. Consequently, the Spanish discourse markers together with their Czech and Slovak equivalents are analysed in spontaneous speech in spoken corpora *Val.Es.Co*, *ORAL_v1* and *s-hovor-6.0*.

Key words

discourse markers, colloquial conversation, position, units of talk, stylistics, corpus, Spanish, Czech, Slovak

Obsah

1 Úvod	7
2 Teoretická časť	9
2.1 Jazyk, reč a komunikácia	9
2.1.1 Jazyk a reč	9
2.1.2 Štruktúra komunikácie	9
2.1.3 Funkcie jazyka	10
2.1.4 Výpoveď	10
2.1.5 Komunikatívna situácia, kontext	11
2.1.6 Konverzácia, dialóg	12
2.2 <i>Registros</i> a funkčné jazykové štýly	13
2.2.1 Situácia v španielčine: <i>registros</i>	13
2.2.2 Situácia v češtine a slovenčine: funkčné jazykové štýly.....	15
2.2.3 Registro informal-coloquial a hovorový štýl	16
2.2.4 Špecifiká hovorového štýlu v jazykových rovinách	19
2.2.5 Hovorová konverzácia	23
2.3 Diskurzívne markátory (<i>los marcadores del discurso</i>)	24
2.3.1 Diskurzívne markátory <i>¿eh?, ¿no?, ¿sabes?</i>	27
3 Praktická časť	32
3.1 Textové korpusey: charakteristika.....	32
3.1.1 InterCorp	32
3.1.2 par-skes-1.0	32
3.2 Textové korpusey: analýza	33
3.2.1 InterCorp	33
3.2.2 par-skes-1.0	39
3.2.3 Zhrnutie výsledkov analýz	45
3.3 Hovorené korpusey: charakteristika	49
3.3.1 Val.Es.Co	49
3.3.2 ORAL_v1	50
3.3.3 s-hovor-6.0	50
3.4 Hovorené korpusey: analýza	51
3.4.1 Val.Es.Co	51
3.4.2 ORAL_v1	57
3.4.3 s-hovor-6.0-sane.....	61
4 Záver	67

5 Resumé	70
6 Resumen	72
Bibliografía.....	75

1 Úvod

V tejto bakalárskej práci sa budem zaoberať diskurzívnymi markátormi *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* a ich náprotivkami v češtine a slovenčine. Mojim cieľom bude ilustrovať špecifické pragmatické postavenie, ktoré tieto diskurzívne markátory zastávajú v rámci hovorovej španielčiny, a objasniť, akú rolu zohrávajú vo výstavbe hovorovej konverzácie. Zároveň sa budem snažiť vytvoriť na základe dát z paralelných textových korpusov prehľad najčastejších prekladov tejto trojice diskurzívnych markátorov do češtiny a slovenčiny a zistiť, nakoľko sa štruktúrovanie spontánneho dialógu v týchto jazykoch líši od španielčiny. Zameriam sa predovšetkým na jeden aspekt charakteristický pre hovorovú konverzáciu, ktorým je udržiavanie kontaktu s poslucháčom.

Moja práca sa delí na dve časti, teoretickú a praktickú. V teoretickej časti pokladám za kľúčové situovať diskurzívne markátory v rámci jazyka. Práca je zameraná najmä na pragmatické využitie diskurzívnych markátorov v spontánnej hovorovej konverzácii v neformálnom prostredí, preto je pre mňa dôležité začať teóriou komunikácie, kde rozoberiem jej štruktúru, fungovanie a základné stavebné jednotky. Ďalej sa budem venovať funkciám jazyka ako ich definoval Roman Jakobson, ktoré sú neoddeliteľne späté s pragmatickou dimenziou a funkčnými jazykovými štýlmi, spomedzi ktorých ma bude zaujímať hovorový štýl, keďže mnou skúmané diskurzívne markátory sú charakteristické predovšetkým pre hovorový jazyk. V španielskej tradícii budem vychádzať z teórie o tzv. *registro informal-coloquial* ako ju koncipoval Antonio Briz Gómez, českú a slovenskú líniu skĺbim do jedného celku, opierajúc sa o autorov, ktorí položili základy štylistiky v bývalom Československu, napríklad Alois Jedlička, Karel Hausenblas, Štefan Peciar či Eugen Pauliny. Nakoniec sa presuniem k popisu samotných diskurzívnych markátorov, ktorý založím primárne na pojímaní troch autorov, ktorými budú Antonio Briz Gómez, María Antonia Martín Zorraquino a José Portolés Lázaro.

V praktickej časti práce sa budem najprv pohybovať v paralelných textových korpusoch *InterCorp*, ktorý patrí pod *Český národní korpus*, a *par-skes-1.0*, ktorý je súčasťou *Slovenského národného korpusu*. Mojim cieľom bude zistiť, aké náprotivky môžu mať španielske diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* v češtine a slovenčine, pričom sa budem snažiť vyhodnotiť aj frekvenciu, s akou sa markátory v jednotlivých jazykoch používajú. Keďže však textové korpusy nie sú úplne autentickou vzorkou hovorového jazyka, v druhom úseku praktickej časti sa presuniem do hovorených korpusov, španielskeho *Val.Es.Co*, českého *ORAL_v1* a slovenského *s-hovor-6.0*. Na úryvkoch zo skutočných konverzácií sa budem snažiť vykresliť, akým spôsobom sa diskurzívne markátory podieľajú na výstavbe, organizácii,

súdržnosti a plynulosti hovorovej konverzácie ako prototypického žánru hovorového jazykového štýlu.

Nakoniec sa na základe analýz vykonaných v textových a hovorených korpusoch pokúsim vyvodit' všeobecné závery o povahe a význame diskurzívnych markátorov v španielčine, češtine a slovenčine.

2 Teoretická časť

2.1 Jazyk, reč a komunikácia

Predtým ako sa začnem venovať problematike samotných diskurzívnych markátorov, považujem za potrebné ich najprv situovať v rámci jazyka. Hoci diskurzívne markátory sa dajú študovať na všetkých jazykových rovinách, v tejto práci ma bude zaujímať predovšetkým ich pragmatická funkcia v rámci komunikácie, ešte špecifickejšie v rámci spontánnej hovorovej konverzácie v neformálnom prostredí, teda sa zameriam predovšetkým na štvrtú, nadvetnú, inými slovami rečovú jazykovú rovinu, ktorej súčasťou je aj pragmatická dimenzia, ktorú nadobúda „každá jazyková entita vyššia ako fonéma“.¹

2.1.1 Jazyk a reč

Na začiatok je potrebné ujasniť vzťah medzi jazykom a rečou. Miroslav Grepl a Petr Karlík definujú *reč* ako „medziľudskú komunikáciu uskutočnenú pomocou prostriedkov prirodzeného jazyka“.² Oproti reči stavajú *systém jazyka*, ktorý je „sústavou lexikálnych a gramatických výrazových prostriedkov, ktoré má používateľ daného jazyka k dispozícii na vyjadrovanie myšlienok a na realizáciu svojich komunikačných zámerov“.³ Milada Hirschová rozlišuje na jednej strane *používanie jazyka*, teda výber z alternatív, ktoré v danom jazyku a v aktuálnej komunikatívnej situácii pripadajú do úvahy a na strane druhej *funkciu*, ktorá je abstraktným organizačným princípom v rámci jazykového systému.⁴

2.1.2 Štruktúra komunikácie

Roman Jakobson v diele *Language and Literature* tvrdí, že jazyk musíme skúmať v rámci rozmanitosti jeho funkcií.⁵ Základnými piliermi komunikácie sú *komunikant* (hovoriaci, odosielateľ, *addresser*), teda autor výpovede, ktorý prostredníctvom *komunikačného kanálu* (ktorý zahŕňa fyzický kanál a psychologické spojenie medzi komunikantom a adresátom) vysiela *správu* (kódovaný jazykový prejav v podobe výpovede, *message*) smerom k *adresátovi* (prijímateľ, poslucháč, *addressee*). Aby bola správa platná, potrebuje byť ukotvená v *kontexte* a komunikant ju musí *kódovať* spôsobom, ktorý bude adresát schopný dekódovať.⁶ Komunikácia teda závisí od šiestich hlavných faktorov, ktorými sú komunikant, kontext,

¹ HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum Press, 2013, s. 13-14.

² GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 17.

³ GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 17.

⁴ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 18.

⁵ Cf. JAKOBSON, Roman. *Language in Literature*. Londýn: Harvard University Press, 1987, s. 66.

⁶ Cf. JAKOBSON, Roman. *Language in Literature*. Op. cit., s. 66.

správa, komunikačný kanál, jazykový kód a adresát. Každý z týchto faktorov podmieňuje inú funkciu jazyka.

2.1.3 Funkcie jazyka

S pragmatickou dimenziou sú neoddeliteľne späté funkcie jazyka. Jakobson v *Language and Literature* rozlišuje na základe vyššie spomínaných šiestich hlavných zložiek komunikácie im odpovedajúce funkcie jazyka. Prvou je funkcia *referenčná* (informačná, *referential*), ktorá slúži jednoducho na prenos informácie. *Expresívna* (emotívna, *expressive*) funkcia slúži hovoriacemu na priame vyjadrenie jeho postoja k tomu, o čom hovorí. Ďalej Jakobson rozlišuje funkciu *konatívnu* (apelatívnu, *conative*), ktorá je gramaticky vyjadrená vokatívom a imperatívom a slúži na priamy apel na správanie či konanie adresáta. Keď si hovoriaci alebo poslucháč potrebujú overiť, či používajú rovnaký kód, jazyk nadobúda funkciu *metalinguálnu* (*metalingual*). *Poetická* funkcia jazyka (*poetic*) sa zameriava na samotnú správu a jej formálnu stránku. *Fatická* (*phatic*) funkcia je určená na skontrolovanie funkčnosti komunikačného kanála, upútanie či overenie pozornosti adresáta.⁷ Práve fatická funkcia jazyka je pre túto prácu relevantná a v nahliadaní na diskurzívne markátory treba mať jej existenciu vždy na pamäti.

2.1.4 Výpoveď

Základnou komunikatívnou jednotkou jazykového prejavu je *výpoveď*.⁸ Grepl a Karlík ju charakterizujú v opozícii s *vetou*. Kým *veta* je „slovné vyjádření uzavřené myšlenky a základní jednotka jazykového sdělení uspořádaná a uzavřená po stránce mluvnické, významové i tvarové v celek“⁹ a ide o útvar s ustálenou gramatickou formou, *výpoveď* je chápaná ako „konkrétní elementární komunikativní jednotka, kontextově a situačně zakotvená, a to jakkoli strukturovaná“,¹⁰ teda často sú to gramaticky neúplné vyjadrenia, ktoré môžu byť fragmentárne a chaotické. Výpoveď spravidla má nejaký vecný obsah, vyznačuje sa komunikatívnou funkciou, teda je smerovaná na adresáta ako oznámenie, otázka, výzva, rada, návrh a pod., a bezpodmienečne je zakotvená v konkrétnej komunikatívnej situácii. Hovoriaci v určitej komunikatívnej situácii formuluje výpoveď vždy s nejakým cieľom, ktorý chce u adresáta dosiahnuť.¹¹ Tento fenomén sa označuje pojmom *komunikatívny zámer* a obecne ho môžeme charakterizovať ako „úsilí mluvčího dosáhnout u adresáta danou výpovědí toho cíle (efektu),

⁷ Cf. JAKOBSON, Roman. *Language in Literature*. Op. cit., s. 66-67.

⁸ Cf. Kolektív autorov. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003. [online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=v%C3%BDpove%C4%8F>

⁹ GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 34-35.

¹⁰ GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 35.

¹¹ Cf. GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 22.

ktoreho svym jazykovym jednanim v dane komunikativni situaci (kontextu) dosahnout zamysli“.¹²

Ako pise Hirschová, predpokladom úspešnej komunikácie je *gramatická/jazyková kompetence*, teda znalosť prostriedkov jazyka a ich významov a znalosť pravidiel, ktoré nám umožňujú tvoriť gramaticky a sémanticky správne vety v danom jazyku.¹³ Komplementárnym pojmom k jazykovej kompetencii je *performance*, teda produkcia a interpretácia výpovedí v konkrétnych situáciách.¹⁴ Tieto dva fenomény sa navzájom dopĺňajú. Pravidlá z oblasti jazykovej kompetencie sa človek v rámci svojho materinského jazyka naučí približne do šiesteho roku života a ďalej sú nemenné, pravidlá úspešného komunikovania sa naopak učíme celý život v konkrétnych komunikatívnych situáciách.¹⁵

2.1.5 Komunikatívna situácia, kontext

Komunikatívna situácia predstavuje kontext, v ktorom sa komunikácia odohráva. Podmieňuje ju niekoľko faktorov: účastníci rečového aktu, miesto a moment rečového aktu, vzťahy medzi účastníkmi rečového aktu, ich spoločné znalosti, prítomnosť či neprítomnosť objektov, o ktorých sa hovorí, spoločné či rozdielne postoje, predpoklady rečníka o konverzačnom partnerovi a predovšetkým komunikatívne zámery účastníkov.¹⁶

Kontext je komplexný fenomén, ktorý má mnoho vrstiev. Hirschová rozlišuje kontext slovný, ktorý sa viaže k téme rozhovoru a aplikuje sa v ňom anafora a katafora, teda odkazovanie na osoby, predmety či udalosti už spomenuté alebo také, o ktorých ešte len bude reč.¹⁷ Ďalší je kontext situačný, ktorý charakterizuje konkrétna komunikatívna situácia. Tretím je kontext skúsenostný, ktorý obsahuje predpokladané vedomosti o svete, v ktorom sa konverzácia odohráva, ktoré účastníci konverzácie zdieľajú.¹⁸ S komunikatívnou situáciou a kontextom, v ktorom je konverzácia situovaná, priamo súvisí interpretácia. Bez zakotvenia výpovede do určitého kontextu by adresát nebol schopný správne dekodovať obsah správy a komunikácia by nebola úspešná.

Grepl a Karlík píšu, že všetky vyššie spomenuté zložky komunikatívnej situácie „podmiňujú ve svém souhrnu výběr jazykových prostředků vhodných a dostačujících pro úspěšnou realizaci mluvních aktů; zakládají tak tzv. pragmatický aspekt (dimenzi) jazykové

¹² GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 31-32.

¹³ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 14.

¹⁴ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 14.

¹⁵ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 14.

¹⁶ Cf. GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 22.

¹⁷ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 20-21.

¹⁸ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 20-21.

komunikace“.¹⁹ Vo všeobecnosti môžeme zhrnúť, že práve z týchto faktorov vyplýva, aký funkčný jazykový štýl hovoriaci zvolí na kódovanie svojej správy s cieľom zvýšiť čo najviac pravdepodobnosť, že adresát správu úspešne dekoduje a hovoriaci dosiahne splnenie svojho komunikačného zámeru. Grepl a Karlík tiež poukazujú na fakt, že ľudia nerozprávajú len preto, aby vyjadrovali svoje myšlienky o svete, ale aj preto, „aby se prostřednictvím toho, co ve výpovědích o světě vyjadřují, a prostřednictvím toho, jak to vyjadřují, pokoušeli měnit vztahy jiných lidí k světu (včetně k sobě samým), ovlivňovali jejich postoje, eventuálně jejich další jazykové i nejazykové jednání“.²⁰ Komunikačný zámer je neoddeliteľnou súčasťou každej výpovede realizovanej v rámci konverzácie a je ďalším faktorom, ktorý treba brať do úvahy pri skúmaní diskurzívnych markátorov, keďže jednou z ich funkcií je modifikovať výpoveď spôsobom, ktorý komunikantovi umožní zväčšiť pravdepodobnosť toho, že komunikácia bude úspešná, čomu sa bližšie venujem nižšie.

2.1.6 Konverzácia, dialóg

Po popísaní základných faktorov, ktoré vymedzujú komunikáciu, sa môžeme presunúť ku konverzácii, v rámci ktorej diskurzívne markátory budem skúmať, konkrétne k pojmu *dialóg*. Hirschová dialóg definuje ako „obsahově soudržný, situačně zakotvený rozhovor dvou nebo více osob, kdy se účastníci střídají v rolích mluvčího a adresáta“.²¹ Ďalej dopĺňa, že v bežnej komunikácii sa monológ, resp. prehovor s monologickými kvalitami, a dialóg prelínajú. Vo všeobecnosti platí, že je dialóg obsahovo súdržný, teda že jeho účastníci sa aspoň počas nejakého časového úseku pridržiavajú jednej témy a ich repliky na seba reagujú.²²

Základnou stavebnou jednotkou dialógu je *replika*, ktorá sa vymedzuje obsahovou súdržnosťou a po zvukovej stránke by mala byť intonačne ukončená. Repliku môže tvoriť jedna alebo viac výpovedí.²³ Výstavba dialógu následne funguje tak, že akonáhle jeden rečník obsahovo aj intonačne istý celok ukončí, slova sa môže ujať ďalší rečník a to buď po tom, čo sám vytuší, že predošlý hovoriaci svoju repliku ukončil (napríklad prostredníctvom odmlky), alebo ho hovoriaci môže na konci svojej repliky priamo vyzvať na reakciu a to buď slovne alebo posunkom.²⁴ Dynamika dialógu potom spočíva v striedaní rolí hovoriaceho a adresáta.²⁵ Podľa týchto rolí rozlišujeme dialóg symetrický, kedy sa komunikanti nachádzajú v ich vzájomnom vzťahu na rovnakej úrovni (napr. kamaráti zo školy), a dialóg asymetrický,

¹⁹ GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 22-23.

²⁰ GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Op. cit., s. 23.

²¹ HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 280.

²² Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 281.

²³ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 285.

²⁴ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 285.

²⁵ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 285.

v ktorom si účastníci nie sú rovní (napr. rodič – dieťa).²⁶ Charakter pozícií účastníkov komunikácie v ich vzájomnom vzťahu sa odráža na štruktúre dialógu: v symetrickom dialógu sa ich repliky striedajú pravidelne a zvyčajne sú aj rovnako dlhé, v asymetrickom dialógu priebeh v podstate riadi ten hovoriaci, ktorý sa zo spoločenského alebo inštitucionálneho hľadiska nachádza na vyššej pozícii.²⁷

2.2 Registros a funkčné jazykové štýly

V predošlom úseku som načrtla princípy fungovania komunikácie a faktory, ktoré ju podmieňujú. Celkove teda môžeme skonštatovať, že komunikácia sa začína tým, že rečník podvedome zanalyzuje komunikatívnu situáciu, v ktorej sa nachádza. Do úvahy berie predovšetkým prostredie, svoj vzťah a spoločenské postavenie voči poslucháčovi, ako aj tému rozhovoru. Hovoriaci sa do komunikácie vždy zapája s nejakým komunikačným zámerom a na základe faktorov, ktoré vymedzujú komunikatívnu situáciu, podvedome zvolí vhodné jazykové prostriedky takým spôsobom, aby bola pravdepodobnosť, že komunikácia bude úspešná, čo najväčšia. Ak rečník zvolí jazykové prostriedky, ktoré sú pre danú situáciu nevhodné, komunikácia zlyhá, keďže adresát nebude schopný správne dekodovať – dôjde k nedorozumeniu.

Výber a usporiadanie jazykových prostriedkov sa v španielčine situuje pod pojem *registros*, v českom a slovenskom jazyku sa ním zase zaoberá štylistika v rámci rozdelenia *funkčných jazykových štýlov*. Diskurzívne markátory sú charakteristickým znakom tzv. *registro coloquial*, teda hovorovej španielčiny, a keďže sa zameriavam na ich náprotivky v češtine a slovenčine, rovnako potrebujem definovať hovorovú češtinu a slovenčinu.

2.2.1 Situácia v španielčine: *registros*

Diskusia o diskurzívnych markátoroch sa začína rozčlenením používania španielskeho jazyka na tzv. *registros*. Antonio Briz v publikácii *El español coloquial: Situación y uso* vysvetľuje, že jazyk sa líši v závislosti od konkrétneho použitia a používateľa.²⁸ Podľa týchto základných kritérií delí spektrum španielčiny na *registros*, teda štýly použitia jazyka v určitej komunikatívnej situácii a kontexte.

To, aký *registro* v danej situácii hovoriaci zvolí, je podmienené nepísanými pravidlami, ktorými sa v konkrétnej komunikačnej situácii podvedome riadi a ktoré ovplyvňujú jeho vonkajšie správanie rovnako ako spôsob, akým sa vyjadruje. Tieto osvojené pravidlá

²⁶ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 283.

²⁷ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 283.

²⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Madrid: Arco Libros, 2010, s. 15.

ovplyvňujú jazykovú rovinu fonetickú a fonologickú, rovinu morfosyntaktickú aj lexikálne-sémantickú.²⁹ Používateľ jazyka im podvedome prispôsobuje napríklad svoju intonáciu, výslovnosť, použitie lexika aj vetnú stavbu.³⁰ Ide o stratégie, ktorými sa hovoriaci snaží prispôbiť svoj prejav tak, aby bol čo najvhodnejší a najpresnejší pre komunikačnú situáciu, v ktorej sa práve nachádza.

Briz podotýka, že aplikovanie *registros* závisí od jazykovej úrovne rečníka – čím sú jazykové schopnosti rečníka rozvinutejšie, tým lepšie ovláda jazykové štýly a tým precíznejšie dokáže zvoliť ten vhodný.³¹ Aj v rámci jedného komunikačného aktu bežne dochádza k zmene *registros*, keďže voľba určitého *registro* je podmienená témou komunikácie.³² Preto ak do komunikácie vedenej vo veselom, povznesenom tóne vstúpi bolestivá téma, napríklad o smrti, zmení sa aj tón komunikácie – rečník podvedome zvolí vhodnejší štýl vyjadrenia.³³

Briz rozlišuje v španielčine dva základné typy jazykových štýlov: *registro formal* (formálny štýl) a *registro informal-coloquial* (neformálny-hovorový štýl).³⁴ Tieto dva štýly si môžeme predstaviť ako dva póly imaginárneho kontinua, medzi ktorými sa nachádzajú *registros intermedios*, teda štýly, ktoré nesú v rôznej miere znaky oboch pólův.³⁵ Komunikácia je teda podmienená ako jazykom, tak aj mimojazykovou realitou – ako konštantnými rysmi jazyka, tak aj povahou konkrétnej komunikačnej situácie. Do toho navyše vstupujú charakteristiky konkrétneho používateľa jazyka, ako napríklad pohlavie, vek, sociálny pôvod či úroveň vzdelania.³⁶

Štýly Briz spája so spôsobmi komunikácie. Rozlišuje dva spôsoby komunikácie: *modo pragmático* a *modo sintáctico*.³⁷ *Modo pragmático* nadobúda každý jedinec postupným prirodzeným spôsobom, učí sa ho jednoducho z jazykového kontaktu s inými používateľmi jazyka. Tvoria ho najprirodzenejšie a najbežnejšie vyjadrovacie formy, ktorými jedinec disponuje, odpovedá mu preto *registro informal-coloquial*.³⁸ Naopak *modo sintáctico* jedinec nadobúda systematickým procesom výuky, primárne v škole. Jemu odpovedá formálny *registro formal*.³⁹ Človek, ktorý ovláda oba spôsoby komunikácie, je schopný vhodne ich používať v závislosti od kontextu.

²⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 46.

³⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 43.

³¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 16.

³² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 16.

³³ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 16.

³⁴ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 16.

³⁵ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 17.

³⁶ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 17.

³⁷ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 24.

³⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 24.

³⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 24.

U osôb pochádzajúcich z nižších spoločenských vrstiev a osôb s nižšou úrovňou dosiahnutého vzdelania sa typicky prejavuje menšia znalosť jazykových štýlov a inklinujú k používaniu hovorového jazyka aj v situáciách, ktoré by si vyžadovali formálnejší tón.⁴⁰ Aj títo používatelia jazyka si však uvedomujú charakter situácie, aj keď sa jej nie vždy vedľa vhodne prispôbiť, pretože im na to kvôli nedostatočnému vzdelaniu chýbajú prostriedky.

2.2.2 Situácia v češtine a slovenčine: funkčné jazykové štýly

V kontexte češtiny a slovenčiny sa Brizov *registro coloquial* najviac približuje *hovorovému štýlu*, ktorý je situovaný v rámci štylistiky. Štefan Peciar vychádza z predpokladu, že „rozvinuté spisovné jazyky, ktoré majú dlhšiu tradíciu, sú štýlovo diferencované“.⁴¹ On a ďalší lingvisti po ňom pracujú s pojmom *funkčné štýly*, ktoré Peciar charakterizuje ako „obmeny spisovného jazyka podmienené funkciou jazykových prejavov“.⁴² Jozef Mistrík v publikácii *Moderná slovenčina* vysvetľuje, že komunikácia v jazyku teda funguje tak, že rečník zo zoskupení jazykových prvkov na komunikáciu vyberá prostriedky, ktoré sú primerané funkciám jednotlivých jazykových prejavov.⁴³

V rámci československej štylistiky sformuloval významnú teóriu o funkčnom rozlíšení spisovného jazyka aj Eugen Pauliny, ktorý v roku 1955 rozlišoval v spisovnom jazyku podľa funkcie prejavu štyri druhy jazykových štýlov: *hovorový (konverzačný)*, *pracovný (vecný)*, *vedecký* a *básnický*.⁴⁴ V tom istom roku sa štylistike venoval aj Karel Hausenblas, ktorý podľa funkcie výpovede identifikoval päť štýlov: funkcii „prostě sdělné“ odpovedá *styl hovorový*, „prakticky odborné“ *styl praktický (jednací a technický)*, „teoreticky odborné“ *styl vědecký*, „agitačně sdělné“ *styl publicistický* a „esteticky sdělné“ odpovedajú *styly děl uměleckých*.⁴⁵ V súčasnosti česká aj slovenská odborná scéna dospela ku konsenzu o šiestich funkčných jazykových štýloch, menovite sú to: hovorový (v češtine tiež prostěsdělovací), umelecký, náučný (tiež odborný), administratívny, rečnícky a publicistický.⁴⁶ Peciar dodáva, že pre každý funkčný štýl je potom charakteristický iný súbor jazykových prostriedkov a ich organizácia.⁴⁷

⁴⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 16.

⁴¹ PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ In: *Studia Academica Slovaca*. Bratislava: Alfa, 1981, číslo 10, s. 349.

⁴² PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 349.

⁴³ Cf. MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988, s. 214.

⁴⁴ Cf. PAULINY, Eugen. „O funkčnom rozvrstvení spisovného jazyka.“ In: *Slovo a slovesnost*. 1955, roč. 16, č. 1, s. 17.

⁴⁵ Cf. HAUSENBLAS, Karel. „K základním pojům jazykové stylistiky.“ In: *Slovo a slovesnost*. 1955, roč. 16, č. 1, s. 11.

⁴⁶ Cf. MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Op. cit., s. 215.

⁴⁷ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 350.

2.2.3 Registro informal-coloquial a hovorový štýl

Medzi základné črty *registro informal-coloquial* v španielčine podľa Briza patria spontánnosť, neformálnosť, neprítomnosť plánovania myšlienok vopred, krátenie slabík a slov, preformulovanie myšlienky, redundancia, neštandardný slovosled či vysvetlivky.⁴⁸ Hovorový štýl sa chápe ako spoločensky akceptovateľné použitie jazyka v každodenných situáciách, kedy dochádza ku komunikácii.⁴⁹ Hovorový štýl je úzko spätý s konkrétnou situáciou a okolnosťami konverzácie. Nie je charakteristický iba pre jednu spoločenskú vrstvu, naopak je ním ovplyvnené vyjadrovanie každého používateľa jazyka.⁵⁰ Líšiť sa môže v závislosti od dialektu a sociolektu jedinca.⁵¹

Medzi rysy prototypovej situácie, v ktorej s najväčšou pravdepodobnosťou dôjde k použitiu hovorového štýlu, patrí vzťah rovnocennosti medzi rečníkom a poslucháčom (napríklad rovnaké spoločenské postavenie, *la relación de igualdad*), blízky vzťah (spoločné vedomosti a zážitky, *la relación vivencial de proximidad*), prostredie každodennosti (*la cotidianidad*), plánovanie za chodu (*la ausencia de planificación*), socializačný komunikačný účel (*la finalidad interpersonal*) a neformálny tón (*el tono informal*).⁵² Za prototypický žáner hovorového štýlu považuje Briz hovorovú konverzáciu (*conversación coloquial*),⁵³ ktorej sa budem venovať nižšie.

Martina Bodnárová konštatuje, že väčšina jazykovedcov zaoberajúcich sa štylistikou sa zhoduje, že hovorový štýl je najstarší štýl v každom prirodzenom jazyku a charakterizuje sa ako primárny jav a základný štylistický fenomén, z ktorého sa vyčlenili ostatné štýly.⁵⁴ Výstižne ho definuje Peciar ako „štýl súkromných ústnych jazykových prejavov aktívnych používateľov spisovného jazyka v takých situáciách, v ktorých komunikujú uvoľnene, spontánne v každodennom jazykovom styku, t.j. v pracovnom, priateľskom a rodinnom prostredí“.⁵⁵ Mistrík kladie dôraz na expresívnosť, teda časté využívanie deminutív, hypokoristík a melódie, situačnosť, s ktorou sa viaže využívanie ukazovacích zámen a gestikulácie, skracovanie viet a heslovité vyjadrovanie, a nakoniec na štylistickú

⁴⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 29-31.

⁴⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 26.

⁵⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 26.

⁵¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 26.

⁵² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 30-31.

⁵³ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 32.

⁵⁴ Cf. BODNÁROVÁ, Martina. „Terminologická reflexia komunikácie v súkromnej sfére vo vzťahu k hovorovému štýlu a jemu blízkym javom – niekoľko úvah a poznámok.“ In: *Slovenská reč*. 2013, roč. 78, č. 3 – 4, s. 177.

⁵⁵ PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 154.

neusporiadanosť. V hovorovom štýle je podľa neho tiež silná tendencia k stručnosti a nedbanlivosti vo výbere slov.⁵⁶

Veľmi podobný, no ešte o čosi podrobnejší opis ponúka aj Hausenblas, ktorý v článku „K základným pojmům jazykové stylistiky“ píše, že „hovorové vyjadřování má funkci prostého sdělení bez nároků na přesnost a určitost; spolu s prvky intelektuálními se v něm uplatňují i prvky citové a volní; projevuje se v něm různé stanovisko k tematě; primárně se v něm uplatňuje dynamické pojetí, primárně je spontánní, primárně je v prostředí soukromém (ve veřejném jde o hovorový styl spisovný), je převážně dialogické, primárně při něm bývá přímý kontakt mezi účastníky, primárně je mluvené. Říkáme-li primárně mluvené atd., znamená to, že hovorovými projevy sice také mohou být projevy psané (i když zřídka, hlavně jen v soukromé korespondenci), ale že mluvené vyjadřování je pro projevy stylu hovorového typické“.⁵⁷

2.2.3.1 Hovorovosť a hovorenosť

Pri skúmaní hovorového štýlu je dôležité si uvedomiť, že ho nemožno stotožňovať s hovorenou, teda ústnou podobou prejavu. Mistrík túto diferenciáciu špecifikuje slovami „hovorovosť je motivovaná spontánnosťou, zatiaľ čo hovorenosť formou prejavu“,⁵⁸ čím poukazuje na opozíciu medzi hovorenou (teda ústnou) a písanou podobou prejavu. Problematike sa venovali aj Olga Müllerová a Jana Hoffmannová v článku pre *Slovo a slovesnosť*, ktoré za hlavný faktor hovorených prejavov považujú viazanosť na komunikačnú situáciu.⁵⁹ Rozdiel bližšie vysvetľuje Bodnárová: „Hovorenú podobu môžu mať prejavy akéhokoľvek štýlu jazyka, teda aj odborného alebo publicistického, hoci táto podoba je azda najtypickejšia práve pre hovorový štýl“.⁶⁰ Z toho vyplýva, že nie každý prejav realizovaný ústne nutne spadá do hovorového štýlu. Zároveň sa však hovorovosť nevyklučuje s písanou podobou.

Podobné závery prezentuje aj Briz. Oba štýly, teda *registro formal* a *registro informal-coloquial*, sa podľa neho môžu realizovať buď ústnou alebo písomnou formou, hoci pre *registro informal-coloquial* je charakteristické ústne podanie.⁶¹ Hovorová španielčina sa v písanej forme často používa napríklad v publicistike alebo literatúre ako autentifikačný prostriedok na

⁵⁶ Cf. MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Op. cit., s. 216.

⁵⁷ HAUSENBLAS, Karel. „K základním pojmům jazykové stylistiky.“ Op. cit., s. 13.

⁵⁸ MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Op. cit., s. 216.

⁵⁹ Cf. MÜLLEROVÁ, Olga – HOFFMANNOVÁ, Jana. „Čeština spisovná, hovorová, obecná... a hlavně mluvená (v současné komunikaci a v současném výzkumu).“ In: *Slovo a slovesnost*. 1997, roč. 58, č. 1, s. 44.

⁶⁰ BODNÁROVÁ, Martina. „Terminologická reflexia komunikácie v súkromnej sfére vo vzťahu k hovorovému štýlu a jemu blízkym javom – niekoľko úvah a poznámok.“ Op. cit., s. 179.

⁶¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 21-22.

oživenie textu alebo vierohodnejšie zobrazenie reality.⁶² Treba však podotknúť, že ide iba o imitáciu hovorového jazyka, keďže písaný text v sebe nesie predpoklad, že ho autor vopred pripravil, čo je v rozpore s jednou zo základných črt hovorového jazyka, ktorou je spontánnosť.

Hirschová špeciálne vymedzuje kategóriu *fiktívneho dialógu*, teda naoko spontánnej konverzácie, ktorá bola vytvorená autorom pre postavy v literárnom diele beletrie, teda existuje v písanej podobe.⁶³ Dialógy v krásnej literatúre a predovšetkým v dráme sa síce formou aj vzájomným reagovaním jednotlivých účastníkov snažia kopírovať rysy reálnych dialógov, no predsa sú takéto dialógy štylizované autorom literárneho diela, ktorý ich napísal s konkrétnym zámerom, ktorý má jeho dielo splňať.⁶⁴ Preto tieto texty nemožno považovať za úplne autentické zobrazenie hovorovej konverzácie. Toto vymedzenie je špeciálne relevantné, keďže prvej časti práce sa pohybujem v textových korpusoch, ktoré ako vzorku hovorovej reči poskytujú výlučne iba jej beletristické zobrazenie. Treba preto mať na pamäti, že hoci paralelné textové korpusy efektívne slúžia na zistenie českých a slovenských náprotivkov španielskych diskurzívnych markátorov *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?*, nemusia úplne hodnoverne odrážať skutočnú situáciu v českom a slovenskom jazyku, keďže ide o dialógy vopred vymyslené autorom, ktoré sa síce snažia reálnu hovorovú konverzáciu imitovať, no do istej miery nevyhnutne podliehajú štylizácii.

2.2.3.2 Spisovnosť a nespisovnosť

Podobná dichotómia ako medzi hovorovosťou a hovorenosťou sa dá vytýčiť aj medzi spisovnosťou a nespisovnosťou. Müllerová a Hoffmannová píše, že nemožno stotožňovať nespisovný jazyk s hovorovým štýlom,⁶⁵ hoci je pravdou, že spisovnosť sa spája s jazykovou normou, teda s prestížnou varietou jazyka, ktorá sa dodržiava tým striktnejšie, čím je faktor spontánnosti v danej komunikačnej situácii slabší.⁶⁶ Rovnako uvažuje aj Briz, ktorý nekorektné výrazy nachádzajúce sa mimo štandardizovanej normy jazyka považuje za plod nízkej jazykovej kompetencie hovoriaceho.⁶⁷ Hovorový štýl na rozdiel od toho aplikujú všetci používatelia jazyka nehládajúc na úroveň ich jazykovej kompetencie, keďže použitie štýlu sa odvíja zásadne od konkrétnej komunikatívnej situácie.

⁶² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 20.

⁶³ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 284.

⁶⁴ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 284.

⁶⁵ Cf. MÜLLEROVÁ, Olga – HOFFMANNOVÁ, Jana. „Čeština spisovná, hovorová, obecná... a hlavne mluvená (v súčasnej komunikácii a v súčasnom výskumu).“ Op. cit., s. 45.

⁶⁶ Cf. MÜLLEROVÁ, Olga – HOFFMANNOVÁ, Jana. „Čeština spisovná, hovorová, obecná... a hlavne mluvená (v súčasnej komunikácii a v súčasnom výskumu).“ Op. cit., s. 45.

⁶⁷ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 26.

V súvislosti s hovorovým štýlom môžeme v kontexte jazykových rovín vyčleniť hovorové prostriedky, ktoré sú preň charakteristické, v užšom pojmání v rámci slovnej zásoby dokážeme vymedziť hovorové slová, resp. hovorovú vrstvu, ako píše Ján Bosák v článku „Hovorovosť ako dynamický faktor“.⁶⁸ Podľa Bodnárovej je pre hovorový štýl charakteristické, že sú v ňom zastúpené prvky všetkých útvarov národného jazyka.⁶⁹ V hovorovom štýle sa hojne vyskytujú hovorové jazykové prostriedky, no nedá sa povedať, že by boli vyhradené výlučne pre tento funkčný jazykový štýl,⁷⁰ keďže majú tendenciu prenikať napríklad aj do publicistického štýlu.⁷¹ Jadro hovorového štýlu tvoria spisovné jazykové prostriedky, no do istej miery v ňom nájdeme aj nespisovné jazykové prostriedky, teda slangy a nárečia.⁷² Príčinou tejto variability je skutočnosť, že hovorový štýl sa realizuje predovšetkým ústne.⁷³

V rámci češtiny okrem hovorovej češtiny existuje ešte obecná čeština, ktorá v slovenčine nemá paralelu. Pojem obecná čeština „se užívá jako pojmenování jazyka praktického, neformálního, zejména ústního“.⁷⁴ Ide o nadnárečovú formu národného jazyka, ktorá „je značně blízká hovorové formě spisovného jazyka, ba někdy s ní skoro splývá, co se týče formy“.⁷⁵ Peciar konštatuje, že používatelia českého jazyka obecnú češtinu v hovorovom štýle používajú častejšie ako spisovnú češtinu.⁷⁶

2.2.4 Špecifiká hovorového štýlu v jazykových rovinách

V praxi je situácia taká, že jednotlivé štýly si prispôsobujú jazykové prostriedky podľa svojich požiadaviek a podmienok. Výber a aplikovanie konkrétneho funkčného jazykového štýlu môže zasiahnuť zložky všetkých jazykových plánov. Podľa Karla Hausenblasa sa prejavuje predovšetkým na slovnej zásobe a na syntaxi, v menšej miere na morfologickej a fonetickej stavbe.⁷⁷

2.2.4.1 Fonetická rovina jazyka

Na úrovni fonetiky má v španielčine v rámci *registro informal-coloquial* špecifické postavenie intonácia, ktorá je prostriedkom na usporiadanie prejavu.⁷⁸ Prostredníctvom prozódie rečník

⁶⁸ Cf. BOSÁK, Ján. „Hovorovosť ako dynamický faktor.“ In: *Slovenská reč*, 1984, roč. 49., č. 2, s. 65.

⁶⁹ Cf. BODNÁROVÁ, Martina. „Terminologická reflexia komunikácie v súkromnej sfére vo vzťahu k hovorovému štýlu a jemu blízkym javom – niekoľko úvah a poznámok.“ Op. cit., s. 178.

⁷⁰ Cf. BODNÁROVÁ, Martina. „Terminologická reflexia komunikácie v súkromnej sfére vo vzťahu k hovorovému štýlu a jemu blízkym javom – niekoľko úvah a poznámok.“ Op. cit., s. 182.

⁷¹ Cf. BOSÁK, Ján. „Hovorovosť ako dynamický faktor.“ Op. cit., s. 71.

⁷² Cf. BOSÁK, Ján. „Hovorovosť ako dynamický faktor.“ Op. cit., s. 72.

⁷³ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 355.

⁷⁴ *Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné na:

<<https://www.czechency.org/slovník/OBECN%C3%81%20%C4%8CE%C5%A0TINA>>

⁷⁵ *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Op. cit.

⁷⁶ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 366.

⁷⁷ Cf. HAUSENBLAS, Karel. „K základním pojmům jazykové stylistiky.“ Op. cit., s. 6.

⁷⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 46.

organizuje obsah výpovede, robí prejav zrozumiteľným a prepája jeho jednotlivé úseky.⁷⁹ Okrem toho intonácia nesie informáciu o postoji rečníka k obsahu výpovedi, vyjadruje napríklad radosť, smútok, prekvapenie či hnev.⁸⁰

Fonetickú stránku hovorového jazykového štýlu navyše charakterizuje predlžovanie hlások a slabík, rovnako ako strata hlások, ktorá vyplýva z toho, že v neformálnej hovorovej konverzácii je rečník uvoľnený, teda sú uvoľnenejšie aj jeho artikulačné orgány, a nekontroluje striktne svoju výslovnosť, ako by tomu bolo napríklad pri prednese formálneho prejavu.⁸¹ Jednotlivé za sebou idúce segmenty majú preto tendenciu splývať. Hovoriaci môže hlásku naopak aj predĺžiť, napríklad na zosilnenie komunikačného zámeru svojej výpovede.⁸² Obsah výpovede môže rečník regulovať aj pridaním dôrazu na nejakú jej časť (*pronunciación marcada*).⁸³

V slovenčine sa voľnejší spôsob výslovnosti prejavuje najmä hojnou znelostnou asimiláciou a technikami na úsporu artikulácie, ktoré sa prejavujú predovšetkým v spoluhláskových skupinách.⁸⁴ Jedlička uvádza, že v češtine je na úrovni fonetického jazykového plánu pre hovorovú štýlovú vrstvu príznačné uplatňovanie fonému /i/ na úkor fonému /é/ v niektorých slovách.⁸⁵

Na zvukovej stránke prejavu sa povaha konkrétneho funkčného jazykového štýlu okrem toho odrazí aj na tempe reči. Ján Sabol uvádza, že „významovo chudobnejší, prázdnejší, konvenčnejší prejav sa realizuje rýchlejšie ako sémanticky nasýtený text“.⁸⁶ V hovorovom štýle je jedna slabika v slovenčine realizovaná za 247 ms, v publicistickom štýle za 255 ms a v umeleckom za 268 ms.⁸⁷

2.2.4.2 Morfológická rovina jazyka

Briz vytyčuje ako najšpecifickejšiu charakteristiku *registro informal-coloquial* na morfosyntaktickej úrovni jazyka práve pragmatické konektory,⁸⁸ pod ktoré patria aj diskurzívne markátory, ja sa im však obsiahlejšie budem venovať nižšie. Okrem toho sa spomínajú intenzifikátory (*los intensificadores*) či zduplikovanie výrazu na pridanie dôrazu (*la*

⁷⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 46.

⁸⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 47.

⁸¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 49.

⁸² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 49.

⁸³ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 50.

⁸⁴ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 365.

⁸⁵ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasnej spisovnej češtiny.“ In: *Naše reč*, 1969, roč. 52, č. 2-3, s. 84.

⁸⁶ SABOL, Ján. „O tempe reči.“ In: *Kultúra slova*, Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1976, roč. 10, č. 1, s. 19.

⁸⁷ Cf. SABOL, Ján. „O tempe reči.“ Op. cit., s. 19.

⁸⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 50.

repetición).⁸⁹ Pre hovorový štýl je v španielskom jazyku príznačné aj používanie metafor (*las metáforas de la vida cotidiana*) a frazeologizmov.⁹⁰ Paralelne s intenzifikátormi fungujú v jazyku aj výrazy, ktoré obsah výpovede zmierňujú (*los atenuantes*). Tu patria deminutíva (*los diminutivos*) a kvantifikátory (*los cuantificadores*).⁹¹

Nakoniec sa spomínajú tzv. *verba omnibus*, teda slová, ktoré zo sémantického hľadiska obsahujú veľké množstvo významov a v rôznych kontextoch dokážu veľmi veľa slov nahradiť. Patria medzi ne napríklad *tener, hacer, cosa, eso, así*.⁹² Hovorová slovná zásoba je práve týmito výrazmi do značnej miery ochudobnená a skladá sa z iba obmedzenej časti španielskeho lexika. Okrem toho je však tiež v porovnaní s *registro formal* otvorená neologizmom, nespisovným a nárečovým slovám.⁹³

V slovenčine Štefan Peciar upozorňuje na fakt, že keďže pre hovorový štýl je charakteristická uvoľnenosť prejavu a úspornosť vyjadrovania, neraz sa v rámci neho využívajú prostriedky, ktoré sú nejakým spôsobom skrátené.⁹⁴ Javom, ktorý sa v súčasnej češtine a slovenčine uplatňuje čoraz častejšie a ktorého výskyt v hovorovom štýle je badateľný, je univerbizácia, teda „prechod združeného pomenovania do jednoslovnej pomenovacej jednotky v rámci jazykového systému.“⁹⁵ Pre slovnú zásobu hovorového štýlu sú typické aj výrazové prostriedky, ktoré sa vyznačujú expresívnosťou, Peciar spomína menovite všetky nasledovné: dejové substantíva s príponou *-čina/-ina*, deminutíva a augmentatíva, substantíva s výraznými expresívnymi príponami ako *-aña, -úň, -oň* či *-oš*.⁹⁶ Typické sú tiež slovesá vytvorené od citosloviec sufixom *-kat'*,⁹⁷ ako aj hypokoristiká používané najmä v styku s deťmi.⁹⁸ Pre tento funkčný jazykový štýl sú príznačné aj výrazy s neurčitým významom,⁹⁹ ktoré môžeme prirovnať k španielskym *verba omnibus*, a medzi ktorými Peciar uvádza napríklad *oné, ondiť, tento, ktovieaký, bohvieakde*.¹⁰⁰ Charakteristickou črtou je rovnako ako v španielčine hovorová frazeológia a používanie prirovnaní.¹⁰¹

⁸⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 53-54.

⁹⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 54.

⁹¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 55.

⁹² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 60.

⁹³ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 62.

⁹⁴ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 356.

⁹⁵ Kolektív autorov. *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005. [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné na: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=univerbiz%C3%A1cia>>

⁹⁶ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 356-358.

⁹⁷ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 356.

⁹⁸ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 359.

⁹⁹ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 359.

¹⁰⁰ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 359.

¹⁰¹ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 356-361.

Variabilita zasahuje v hovorovom štýle aj tvary slov, v češtine sa prejavuje napríklad v šiestom páde plurálu mužských podstatných mien neživotných¹⁰² (Jedlička uvádza príklad *v balíčcích – v balíčkách*¹⁰³), v druhom páde zámena *já: mne – mě*, a *on: bez něho – bez něj*.¹⁰⁴ Štylisticky sa často mení tvar slovíes, napr. v prvej osobe singuláru prítomného času, Jedlička uvádza príklad *kupuji – kupuju*,¹⁰⁵ či v tretej osobe plurálu, kde autor uvádza *kupují – kupujou*.¹⁰⁶ Ďalej je frekventovaná aj strata /e/ v koncovej pozícii v prvej osobe plurálu¹⁰⁷ (Jedlička uvádza príklad *kupujeme – kupujem*¹⁰⁸).

2.2.4.3 Syntaktická rovina jazyka

Pre syntax v rámci španielskeho *registro informal-coloquial* je charakteristické hromadenie výrokov, ktoré nie sú spojené pevnými syntaktickými väzbami, najčastejšie spojku *y*.¹⁰⁹ S tým je spojený aj vysoký stupeň redundancie – rečník cíti potrebu vysvetliť všetky náležitosti čo najpodrobnejšie, no keďže sa od neho očakáva promptná reakcia, nemá čas usporiadať si svoje myšlienky a naplánovať si výpoveď.¹¹⁰ Často preto dochádza k parafrázovaniu, opakovaniu slov či častí výpovede, neraz sa tiež rečník vo výpovedi zastaví a začne odznova, myšlienku preformuluje.¹¹¹ Opakovanie navyše slúži ako prostriedok, ktorý robí konverzáciu súdržnou – keď je rečník prerušený alebo sa vo svojej vlastnej výpovedi zamotá, niť konverzácie dokáže opätovne uchopiť zopakovaním už povedaných informácií. Pre syntax hovorového štýlu je typická aj elipsa a nedokončená výpoveď.¹¹²

Elipsu a prerušené alebo nedokončené výpovede rovnako identifikuje aj Peciar v hovorovej slovenčine¹¹³ a Mistrík dodáva spájanie voľným priradovaním.¹¹⁴ Pre hovorový štýl sú typické vetné konštrukcie, ktoré obsahujú prvok subjektívneho hodnotenia,¹¹⁵ pričom Peciar uvádza nasledovné: neosobná konštrukcia so sponovým slovesom *byť* a predložkou *po* alebo *mať* s predložkou *po* či konštrukcie *je to* s predložkou *na* a *je mi/ti/mu* atď. s predložkou *do*.¹¹⁶ Časté sú tiež citovo zafarbené a intenzifikované analytické typy stupňovania.¹¹⁷

¹⁰² Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰³ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰⁴ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰⁵ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰⁶ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰⁷ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰⁸ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika súčasné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 84.

¹⁰⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 36.

¹¹⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 35.

¹¹¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 35.

¹¹² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 40.

¹¹³ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 360.

¹¹⁴ Cf. MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Op. cit., s. 217.

¹¹⁵ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 360.

¹¹⁶ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 361.

¹¹⁷ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 363.

V češtine k prejavom hovorovosti na syntaktickej úrovni Alois Jedlička radí druhú z dvojice konštrukcií s infinitívom typu *Je vidět Sněžku / Je vidět Sněžka*.¹¹⁸ Vo vzťahných vetách nesie hovorový ráz vzťahné zámeno *co*, oproti zámenám *který* a *jež* , ktoré sú štýlovo neutrálné.¹¹⁹ V hovorovej konverzácii tiež absentujú polovetné konštrukcie, teda kompaktné vetné stavby s nefinitnými slovesnými tvarmi, ktoré kondenzujú vetnú štruktúru.¹²⁰ Pre hovorový štýl sú netypické aj konštrukcie so sponovo-menným prísudkom či s opisným pasívom.¹²¹ Pre spontánny hovorový prejav je naopak charakteristické voľné priradovanie viet, parentetické vkladanie viet, vytýkanie vetných členov a ich osamostatňovanie.¹²²

Diskurzívne markátory v českej ani slovenskej teórii v kontexte hovorového štýlu explicitne nefigurujú. Ústnym a konverzačným charakterom hovorového štýlu je podmienené používanie nadmerného množstva kontaktných prostriedkov, ktoré Peciar definuje ako „výrazové prostriedky, ktorými sa nadpriada reč alebo sa udržiava kontakt s poslucháčom.“¹²³ Radia sa medzi nich napríklad oslovenia prítomného adresáta (Peciar uvádza *človeče, dušinka moja*¹²⁴), výzvy realizované prázdnyimi slovami (Mistrík uvádza *pozri sa, počuj, počkaj*¹²⁵) a pre túto prácu najrelevantnejšie dôvetky, z ktorých Mistrík uvádza *všakhej?, čo ty na to? a há?*.¹²⁶ Celkovo možno zhodnotiť, že pojmávanie hovorového štýlu v češtine je zhodné so slovenským prístupom, no je do značnej miery odlišné od španielskeho.

2.2.5 Hovorová konverzácia

Ako sa spomína vyššie, Antonio Briz považuje hovorovú konverzáciu (*conversación coloquial*) za prototypický žáner *registro informal-coloquial*. V takejto konverzácii sa prirodzene vyskytujú diskurzívne markátory, preto je relevantné ju definovať. Podľa Briza ide o komunikáciu, ktorá sa odohráva v prítomnom čase, kde sú si rečníci tvárou v tvár, je bezprostredná, jej téma nie je vopred určená a dynamicky sa mení, rovnako ako nie je vopred určené striedanie rolí hovoriaci-poslucháč medzi účastníkmi konverzácie – tieto role sa striedajú spontánne.¹²⁷ Dôraz sa kladie na spontánnosť a neformálnosť, takáto konverzácia sa odohráva zo zásady v rámci familiárnej interakcie medzi účastníkmi, ktorí sa spoločensky

¹¹⁸ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika současné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 86.

¹¹⁹ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika současné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 87.

¹²⁰ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika současné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 88.

¹²¹ Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika současné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 88.

¹²² Cf. JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika současné spisovné češtiny.“ Op. cit., s. 88.

¹²³ PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 360.

¹²⁴ Cf. PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii.“ Op. cit., s. 360.

¹²⁵ Cf. MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Op. cit., s. 216.

¹²⁶ Cf. MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Op. cit., s. 216.

¹²⁷ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 32.

nachádzajú na rovnakej úrovni, zdieľajú nejaké spoločné zážitky a debatujú predovšetkým o témach z každodenného života.¹²⁸

Hirschová doplňuje, že „výpovedi ve spontánním dialogu často nemají standardní gramatickou (syntaktickou) stavbu, díky situační a kontextové zapojenosti (vysoká míra deiktických prvků) mohou být útržkovité, eliptické, nebo jen citoslovené.“¹²⁹ Ďalej sú podľa nej charakteristické aj nejasné hranice medzi na seba nadväzujúcimi vetami či apoziopéza.¹³⁰ Nezvyčajné nie je ani to, že sa účastníci navzájom prerušujú alebo viac komunikantov rozpráva naraz.¹³¹

2.3 Diskurzívne markátory (*los marcadores del discurso*)

Objektom štúdie tejto bakalárskej práce sú diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?*. Predtým, ako sa im budem venovať jednotlivo, potrebujem definovať pojem *diskurzívny markátor*. Vo všeobecnosti v tejto podkapitole teoretickej časti budem vychádzať predovšetkým z koncepcie diskurzívnych markátorov ako ju formulovali Antonio Briz Gómez, María Antonia Martín Zorraquino a José Portolés Lázaro.

V kontexte konceptov, ktoré sa spomínajú v predošlých úsekoch, teda najmä komunikácia, funkčný hovorový štýl či *registro informal-coloquial* a hovorová konverzácia, vysvetľuje Salvador Pons Bordería, že problémom, ktorému hovorová konverzácia oproti iným formám prejavu, napríklad písanej forme, musí čeliť, je jej rýchlosť.¹³² Keďže spontánný hovorený a zároveň hovorový prejav prebieha v reálnom čase a nie je vopred pripravený, je veľmi rýchly a často fragmentovaný. Preto musí hovorová konverzácia podliehať istým pravidlám či technikám organizácie tak, aby sa v nej poslucháč dokázal orientovať.¹³³

Antonio Briz uvádza v súvislosti s organizáciou prejavu termín *estrategias conversacionales*, teda konverzačné stratégie, ktoré regulujú medziľudský a spoločenský vzťah medzi účastníkmi konverzácie, no zároveň slúžia nato, aby poslucháča naviedli k správnej interpretácii obsahu výpovede hovoriaceho.¹³⁴ Forma výpovede sa totiž nemusí vždy zhodovať s jej obsahom a Briz upozorňuje na fakt, že hoci si to nemusíme uvedomovať, do konverzácie sa vždy zapájame s nejakým cieľom, aj keď sa nám môže zdať, že ide iba o rozhovor na „zabítenie

¹²⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 30-31.

¹²⁹ HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 285.

¹³⁰ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 285.

¹³¹ Cf. HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Op. cit., s. 285.

¹³² Cf. PONS BORDERÍA, Salvador. „Los conectores“. In: BRIZ, Antonio – Grupo Val.Es.Co. *¿Cómo se comenta un texto coloquial?* Barcelona: Ariel, 2000, s. 193.

¹³³ Cf. PONS BORDERÍA, Salvador. „Los conectores“. Op. cit., s. 195-196.

¹³⁴ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatogramática*. Barcelona: Ariel, 2001, s. 110.

času“.¹³⁵ Každá konverzácia sa riadi jednak pravidlami striedania rolí hovoriaci-poslucháč, ako aj pravidlami vnútornej koherencie (*coherencia interna, cohesión*) a jej organizácia sa zakladá na postupnosti pravidiel syntaktických, sémantických a pragmatických.¹³⁶ Medzi stratégie kohézie (*estrategias de cohesión*) radí Briz pragmatické konektory (*conectores pragmáticos*), v rámci ktorých vyčleňuje aj mnou skúmanú trojicu diskurzívnych markátorov, ktoré konkrétne nazýva *marcadores metadiscursivos de control de contacto*.¹³⁷ Základnou funkciou pragmatických konektorov je prepájať a organizovať obsah prejavu,¹³⁸ čím sa zabezpečí hladký priebeh konverzácie,¹³⁹ spájať jednotlivé časti prejavu a robiť ho zrozumiteľným, keďže syntax hovorovej reči je uvoľnená a jednotlivé výroky alebo ich časti nemajú medzi sebou silné syntaktické väzby.¹⁴⁰ Tieto konektory zároveň slúžia ako inštrukcie, ktoré majú poslucháča nasmerovať ku korektnému odhaleniu zámeru hovoriaceho a správnej interpretácii správy, ktorá komunikačným kanálom prechádza.¹⁴¹ Diskurzívne markátory slúžia obom stranám konverzácie – rečníkovi, ktorý je odosielateľom informácie, umožňujú kódovať informáciu zrozumiteľne, zatiaľ čo poslucháčovi pomáhajú sa v diskurze zorientovať. Briz diskurzívne markátory definuje ako častice, ktoré sémanticky a pragmaticky prepájajú „predtým“ a „potom“ v konverzácii,¹⁴² teda informácie už povedané s informáciami, ktoré ešte len prídu.

Celkove môžu mať podľa Briza diskurzívne markátory rôzne funkcie: zabezpečovať plynulosť konverzácie, naznačovať začiatok, pokračovanie alebo koniec úsekov konverzácie, naznačovať výmenu rolí rečník-poslucháč.¹⁴³ Tiež slúžia rečníkovi na koherentné formulovanie alebo preformulovanie myšlienok, môžu sumarizovať, vysvetľovať alebo zmierniť vážnosť komunikovaného obsahu.¹⁴⁴ José Luis Blas Arroyo vidí diskurzívne markátory ako kľúčové stavebné diely pre vytvorenie diskurzívnej koherencie (*coherencia discursiva*), pretože stanovujú vzťahy medzi rečovými jednotkami.¹⁴⁵

¹³⁵ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 110.

¹³⁶ Cf. BRIZ, Antonio – HIDALGO, Antonio. „Conectores pragmáticos y estructura de la conversación.“ In: MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – MONTOLÍO DURÁN, Estrella. *Los marcadores del discurso: Teoría y análisis*. Madrid: Arco Libros, 1988, s. 121.

¹³⁷ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 224.

¹³⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 112.

¹³⁹ Cf. BRIZ, Antonio – HIDALGO, Antonio. „Conectores pragmáticos y estructura de la conversación.“ Op. cit., s. 123.

¹⁴⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 50.

¹⁴¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 112.

¹⁴² Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 51.

¹⁴³ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 52.

¹⁴⁴ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 53.

¹⁴⁵ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ In: *Anuario de Lingüística Hispánica*, roč. 11, 1995, s. 85.

V kapitole „Los marcadores del discurso“, ktorá je súčasťou diela *Gramática descriptiva de la lengua española (GDLE)*, spoluautori María Antonia Martín Zorraquino a José Portolés Lázaro vysvetľujú, že niektoré slovné druhy, ako napríklad príslovky, predložky a spojky, môžu v určitých kontextoch zastávať aj iné funkcie ako tie, ktoré im zvyčajne prináležia vo vetnej syntaxi.¹⁴⁶ Diskurzívne markátory (*marcadores del discurso*) sa preto nevyčleňujú ako samostatný slovný druh. Diskurzívny markátor je teda jazyková jednotka, ktorá figuruje v rámci istého slovného druhu, no v určitých situáciách môže nadobúdať diskurzívnu, emfatickú alebo expresívnu hodnotu.¹⁴⁷ José Luis Blas Arroyo kladie dôraz na deiktickú funkciu markátorov, čo znamená, že indikujú špecifický význam, ktorý výpoveď nadobúda v konkrétnom kontexte.¹⁴⁸

Bohumil Zavadil a Petr Čermák používajú pojem *pragmatické markátory*. Definujú ich ako minimálne výstavbové jednotky výpovede s rôznymi významovými funkciami pragmatickej povahy, ktoré slúžia na vyjadrenie vzťahov medzi výpoveďou, skutočnosťou a účastníkmi komunikatívnej situácie.¹⁴⁹ Pragmatickými markátormi sa zaoberajú v rámci morfolologickej jazykovej roviny, v kategórii *operátorov*, teda nesamostatných slovných druhov, ktoré „se od slovných druhů základních liší sémanticky tím, že postrádají samostatnou pojmenovací funkci, syntakticky pak tím, že nevstupují do větněčlenských vztahů autonomně (nejsou samostatnými větnými členy), nýbrž jen jako lexikální součást výrazů syntakticky autonomních, o něž se opírají“.¹⁵⁰ Pragmatické markátory podľa nich nie sú súčasťou syntaktických vzťahov a nepovažujú sa za vetné členy.¹⁵¹ Ide o „prvky významové výstavby výpovědi, nikoli však prvky syntaktických struktur“.¹⁵²

Považujem za dôležité podotknúť, že medzi vyššie spomínanými lingvistami nepanuje všeobecný konsenzus v terminológii. Niektorí považujú výraz *pragmatický konektor* za synonymný s *pragmatickým markátorom*, iní nie a ďalší zase uprednostňujú prívlastok *diskurzívny*. Ja sa budem držať pomenovania *diskurzívny markátor*.

¹⁴⁶ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ In: BOSQUE MUÑOZ, Ignacio – DEMONTE BARRETO, Violeta. *Gramática descriptiva de la lengua española*, Volumen 3. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 4055.

¹⁴⁷ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4055.

¹⁴⁸ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 82.

¹⁴⁹ Cf. ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum Press, 2010, s. 146.

¹⁵⁰ ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Op. cit., s. 145.

¹⁵¹ Cf. ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Op. cit., s. 146.

¹⁵² ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Op. cit., s. 146.

2.3.1 Diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?*

Diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?*, ktoré sú stredobodom záujmu tejto práce, označuje Briz pojmom *marcadores de control de contacto*.¹⁵³ Pons Bordería vysvetľuje, že konverzácia je spoločenská aktivita, v ktorej dochádza k interakcii medzi hovoriacim a poslucháčom a na reguláciu tejto interakcie existuje v konverzácii špeciálna funkcia, ktorú nadobúdajú niektoré jazykové jednotky.¹⁵⁴ Briz dodáva, že keďže hovorová konverzácia plní predovšetkým spoločenskú funkciu (*función interpersonal, socializadora*), je prirodzené, že sú v nej neustále prítomné určité elementy, ktoré odkazujú na vzťah medzi účastníkmi konverzácie.¹⁵⁵ Medzi tieto markátory kontroly kontaktu Briz radí *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?*, *¿ves?*, *¿entiendes?*, *¿verdad?*,¹⁵⁶ ale aj iné, ktoré nefigurujú vo forme dôvetkov, napríklad *escucha, oye, fíjate, te lo digo, hombre, la verdad*.¹⁵⁷ Diskurzívne markátory kontroly kontaktu *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?* som si pre účely tejto práce vybrala preto, že ich Briz uvádza ako tri najčastejšie sa vyskytujúce v hovorovej španielčine.¹⁵⁸

Primárna funkcia diskurzívnych markátorov kontroly kontaktu je fatická a apelatívna, ich hlavnou úlohou je kontrolovať a regulovať kontakt medzi rečníkom a poslucháčom.¹⁵⁹ Ide o výrazy, ktoré umožňujú hovoriacemu pred poslucháčom opätovne potvrdiť alebo odôvodniť svoje myšlienky či konanie a to už buď na spomalenie komunikácie, upútanie pozornosti s cieľom udržať alebo potvrdiť kontakt s poslucháčom, podnietiť ho k zapojeniu sa do konverzácie alebo na neho priamo apelovať.¹⁶⁰ Hovoriaci preto niekedy diskurzívny markátor môže použiť preto, že chce poslucháča zatiahnuť do debaty, čím dôjde k výmene rolí hovoriaci-poslucháč, inokedy je jeho zámerom iba zosilnenie svojej výpovede.¹⁶¹ Ángela Arce Castillo vysvetľuje, že hoci tieto markátory figurujú v opytovacej forme, hovoriaci od poslucháča nie vždy očakáva odpoveď.¹⁶² Ana María Cestero Mancera uvádza diskurzívne markátory kontroly kontaktu do priameho vzťahu s fatickou funkciou jazyka, ako ju definuje Roman Jakobson – na konštruovaní konverzácie sa musia aktívne podieľať všetci jej účastníci a preto musí byť

¹⁵³ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 224.

¹⁵⁴ Cf. PONS BORDERÍA, Salvador. „Los conectores.“ Op. cit., s. 212.

¹⁵⁵ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 224.

¹⁵⁶ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 224.

¹⁵⁷ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 224.

¹⁵⁸ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 52.

¹⁵⁹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Op. cit., s. 52.

¹⁶⁰ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 225.

¹⁶¹ Cf. BRIZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatología*. Op. cit., s. 227.

¹⁶² Cf. ARCE CASTILLO, Ángela. „Los conectores pragmáticos como índices de modalidad en español actual.“ In: *ELUA: Estudios de lingüística*, č. 12, 1998, s. 11.

zabezpečený nepretržitý kontakt a hovoriaci sa musí pravidelne ubezpečovať, že je komunikačný kanál otvorený, poslucháč je prítomný, vníma a rozumie.¹⁶³

María Antonia Martín Zorraquino a José Portolés Lázaro zaraďujú mnou skúmané markátory do kategórie *marcadores conversacionales*, čo odôvodňujú tým, že sa tieto markátory najčastejšie vyskytujú v konverzácii.¹⁶⁴ Rozdielom oproti Brizovmu poňatiu je, že v kapitole „Los marcadores del discurso“ v *GDLE* spadá markátor *¿sabes?* do podkategórie *formas verbales de segunda persona como marcadores de alteridad*,¹⁶⁵ kam sa radia aj iné slovesá so sémantickým významom fyzikálnych vnemov ako *ver*, *escuchar* a intelektuálnych vnemov, napríklad *fijarse*, *saber*, *entender*.¹⁶⁶ Naopak markátory *¿eh?* a *¿no?* v tejto koncepcii spadajú do podkategórie *apéndices comprobativos*, ktoré hovoriacemu slúžia na vypýtanie si potvrdenia od poslucháča.¹⁶⁷ Arce Castillo dodáva, že mnou skúmané tri diskurzívne markátory spája fakt, že sa spravidla vyskytujú na úplnom konci výpovede.¹⁶⁸

2.3.1.1 Diskurzívny markátor *¿eh?*

Čo sa týka diskurzívneho markátora *¿eh?*, Blas Arroyo vidí jeho výnimočnosť oproti *¿no?* a *¿sabes?* v tom, že nenesie primárny denotatívny význam.¹⁶⁹ To, že *¿eh?* nie je striktné definované gramaticky ani sémanticky, je podľa tohto autora hlavným dôvodom, prečo môže v konverzácii preberať hneď niekoľko funkcií.¹⁷⁰ *Diccionario de partículas discursivas del español (DPDE)* rozlišuje tri základné funkcie diskurzívneho markátora *¿eh?*. V prvom rade apeluje na poslucháča, pričom ho zosilneným spôsobom žiada, aby potvrdil alebo prijal informáciu, ktorú mu hovoriaci prezentuje, alebo ho žiada o zmenu postoja.¹⁷¹ Podľa Garcie Vizcaíno sa *¿eh?* v tejto funkcii vyskytuje najčastejšie a je sémanticky zameniteľné za výraz *¿queda claro?*.¹⁷² Marta Pilar Montañez Mesas tvrdí, že v tomto kontexte hovoriaci od

¹⁶³ Cf. CESTERO MANCERA, Ana María. „Apéndices interrogativos de control de contacto: estudio sociolingüístico.“ *Cuadernos de Lingüística de El Colegio de México*, roč. 6, č. 1, 2019, s. 4.

¹⁶⁴ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4081.

¹⁶⁵ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4186.

¹⁶⁶ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4187.

¹⁶⁷ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4188.

¹⁶⁸ Cf. ARCE CASTILLO, Ángela. „Los conectores pragmáticos como índices de modalidad en español actual.“ Op. cit., str. 11.

¹⁶⁹ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 86.

¹⁷⁰ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 96.

¹⁷¹ Cf. BRIZ, A. – PONS, S. – PORTOLÉS, J.. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2008. [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné na: <<http://www.dpde.es/#/entry/eh1>>

¹⁷² Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores *¿no?* y *¿eh?* en español peninsular.“ In: *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Cascadilla Proceedings Project, 2005, s. 94.

poslucháča očakáva buď verbálnu alebo neverbálnu odpoveď, v druhom prípade v podobe zmeny postoja (*cambio de actitud*) alebo vykonaním nejakej činnosti (*acción*).¹⁷³ Druhá z možných funkcií tohto markátora je, že opätovne potvrdzuje obsah výpovede hovoriaceho a zároveň sa snaží upútať pozornosť poslucháča, aby sa pridal na jeho stranu a súhlasil s tým, čo hovorí.¹⁷⁴ Tu ide podľa Montañez Mesas o čisto strategické použitie markátora, keďže hovoriacemu ide o udržanie kontaktu s poslucháčom a snaží sa upriamiť jeho pozornosť na obsah výpovede, pričom odpoveď neočakáva.¹⁷⁵ V treťom prípade *¿eh?* reaguje na predošlú informáciu, dožaduje sa objasnenia alebo zopakovania výpovede, ktorej poslucháč neporozumel.¹⁷⁶ Montañez Mesas dodáva, že keď sa *¿eh?* objaví na začiatku výpovede, nadobúda spomaľujúcu hodnotu (*valor retardatorio*), teda funguje ako falošná otázka, ktorou sa hovoriaci snaží získať čas, kým si naplánuje svoju výpoveď.¹⁷⁷ Vo všetkých prípadoch platí, že markátor vystupuje ako jednotka syntakticky a fonologicky oddeliteľná od výpovedí, na ktoré sa viaže a ktorých pragmatický význam pomáha profilovať.¹⁷⁸

Diskurzívny markátor *¿eh?* je špecifický aj zo sociolingvistického hľadiska. Blas Arroyo píše, že tento markátor je používaný naprieč celým spektrom spoločenských vrstiev, teda nenájdeme sociokultúrnu skupinu, v slovnej zásobe ktorej by absentoval.¹⁷⁹ Napriek tomu však tento autor uvádza, že v reči príslušníkov nižších spoločenských vrstiev je použitie markátora *¿eh?* podstatne častejšie.¹⁸⁰ Zároveň sa použitie tohto diskurzívneho markátora viaže so situáciami poznačenými istou atmosférou konfliktu medzi účastníkmi konverzácie, v ktorých *¿eh?* hovoriacemu pomáha zosilniť vyjadrovanú myšlienku či jeho pocity, s cieľom argumentovať, popierať či protirečiť.¹⁸¹ Čím vyššia je naopak miera intímnosti konverzácie, tým menšia je pravdepodobnosť výskytu diskurzívneho markátora *¿eh?*.¹⁸²

¹⁷³ Cf. MONTAÑEZ MESAS, Marta Pilar. „Marcadores del discurso y posición final: La forma *¿eh?* en la conversación coloquial española.“ In: *ELUA: Estudios de lingüística*, č. 21, 2007, s. 16.

¹⁷⁴ Cf. BRIZ, A. – PONS, S. – PORTOLÉS, J.. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2008. [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné na: <<http://www.dpde.es/#/entry/eh2>>

¹⁷⁵ Cf. MONTAÑEZ MESAS, Marta Pilar. „Marcadores del discurso y posición final: La forma *¿eh?* en la conversación coloquial española.“ Op. cit., str. 11.

¹⁷⁶ Cf. BRIZ, A. – PONS, S. – PORTOLÉS, J.. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2008. [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné na: <<http://www.dpde.es/#/entry/eh3>>

¹⁷⁷ Cf. MONTAÑEZ MESAS, Marta Pilar. „Marcadores del discurso y posición final: La forma *¿eh?* en la conversación coloquial española.“ Op. cit., str. 12.

¹⁷⁸ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 97.

¹⁷⁹ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 114.

¹⁸⁰ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 114.

¹⁸¹ Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 114.

¹⁸² Cf. BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*.“ Op. cit., s. 114.

2.3.1.2 Diskurzívny markátor ¿no?

V prípade ¿no? opisuje García Vizcaíno štyri funkcie. Prvou je *función de comprobativo de pregunta*, kedy hovoriaci od poslucháča žiada vyjadrenie ohľadne pravdivostnej hodnoty spomínanej informácie. V tomto prípade je ¿no? zameniteľné za ¿no es así? alebo ¿no es eso cierto/verdad?.¹⁸³ Druhou funkciou je *función de comprobativo de opinión*, kedy nejde o overenie pravdivostnej hodnoty výpovede, ale diskurzívny markátor sa viaže na názor hovoriaceho. V tomto kontexte sa dá zameniť za ¿no crees?.¹⁸⁴ Ďalej autorka rozlišuje *función fática*, kde ide o kontrolu a udržanie kontaktu s poslucháčom, pričom explicitnú odpoveď hovoriaci nevyžaduje, hoci ju môže dostať v podobe gesta prikývnutia hlavou či krátkym zvukom. Tu je ¿no? synonymné s výrazmi ¿sigues ahí?, ¿me entiendes?, ¿me sigues?.¹⁸⁵ Poslednou funkciou je *función expletiva*, kedy ¿no? figuruje ako prázdne slovo, ktoré hovoriaci použije podvedome na vyplnenie času, kým si rozmyslí, ako chce svoju výpoveď zorganizovať.¹⁸⁶

Francisco J. Rodríguez Muñoz vymedzuje u oboch markátorov ¿eh? a ¿no? dve základné funkcie: *función comprobativa*, kedy hovoriaci očakáva od poslucháča odpoveď, ktorá sa delí na dva ďalšie podtypy: *fática o de verdad* (kedy hovoriaci chce overiť pravdivosť informácie prezentovanej vo výpovedi) a *de opinión* (kedy hovoriaci očakáva od poslucháča potvrdenie informácie, ktorá sa vo výpovedi prezentuje zo subjektívneho hľadiska).¹⁸⁷ Oproti tomu stojí *función fática*, kedy hovoriaci neočakáva od poslucháča odpoveď a diskurzívny markátor v tomto prípade garantuje udržanie kontaktu s poslucháčom a plynulosť komunikácie.¹⁸⁸ Okrem toho má markátor ¿eh? v opytovacej forme podľa neho ďalšie dve funkcie: *función intensificadora* (zosilňuje obsah výpovede) a naopak fungovať môže aj ako *atenuador* (vtedy oslabuje obsah výpovede).¹⁸⁹

Rodríguez Muñoz vykresľuje rozdiel medzi markátormi ¿eh? a ¿no? tým, že akonáhle ¿no? stratí opytovaciú intonáciu, zaniká jeho funkcia diskurzívneho markátora, zatiaľ čo ¿eh?

¹⁸³ Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores ¿no? y ¿eh? en español peninsular.“ Op. cit., s. 91.

¹⁸⁴ Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores ¿no? y ¿eh? en español peninsular.“ Op. cit., s. 92.

¹⁸⁵ Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores ¿no? y ¿eh? en español peninsular.“ Op. cit., s. 93.

¹⁸⁶ Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores ¿no? y ¿eh? en español peninsular.“ Op. cit., s. 93.

¹⁸⁷ Cf. RODRÍGUEZ MUÑOZ, Francisco. „Estudio sobre las funciones pragmadiscursivas de ¿no? y ¿eh? en el español hablado.“ In: *Revista de Lingüística Teórica y Aplicada*, 2009, roč. 47, č.1, s. 99.

¹⁸⁸ Cf. RODRÍGUEZ MUÑOZ, Francisco. „Estudio sobre las funciones pragmadiscursivas de ¿no? y ¿eh? en el español hablado.“ Op. cit., s. 99.

¹⁸⁹ Cf. RODRÍGUEZ MUÑOZ, Francisco. „Estudio sobre las funciones pragmadiscursivas de ¿no? y ¿eh? en el español hablado.“ Op. cit., s. 95.

funguje ako markátor aj s neutrálnou intonáciou.¹⁹⁰ V inej ako opytovacej podobe sa *eh* stáva spomaľovačom (*elemento retardador*) a prvkom, ktorý organizuje informácie v rozhovore.¹⁹¹ María José García Vizcaíno uvádza, že oba markátory *¿eh?* aj *¿no?* môžu vystupovať v apelatívnej funkcii, no kým *¿no?* je apelatívne namierené na poslucháča, *¿eh?* slúži na zosilnenie výpovede samotného hovoriaceho.¹⁹²

2.3.1.3 Diskurzívny markátor *¿sabes?*

Podľa DPDE má diskurzívny markátor *¿sabes?* dve základné funkcie. Prvou je, že zosilňuje vyjadrenie, ktoré mu predchádza a apeluje na poslucháča, aby obsah vyjadrenia akceptoval. V tomto prípade hovoriaci vyžaduje od poslucháča odpoveď a niekedy aj zmenu postoja.¹⁹³ V druhej funkcii tento markátor zosilňuje vyjadrenie, ktoré mu predchádza, no navyše mu dodáva väčšiu mieru presvedčenia a vierohodnosti. Hoci sa snaží upútať pozornosť poslucháča, nevyžaduje od neho odpoveď.¹⁹⁴

María Antonia Martín Zorraquino a José Portolés Lázaro upozorňujú, že keď slovesný tvar *¿sabes?* funguje ako diskurzívny markátor, je gramatikalizovaný, čo znamená, že stráca svoj sémantický význam spojený s intelektuálnym vnímaním a namiesto toho nesie znaky postoja hovoriaceho vo vzťahu k poslucháčovi.¹⁹⁵

¹⁹⁰ Cf. RODRÍGUEZ MUÑOZ, Francisco. „Estudio sobre las funciones pragmadiscursivas de *¿no?* y *¿eh?* en el español hablado.“ Op. cit., s. 93.

¹⁹¹ Cf. RODRÍGUEZ MUÑOZ, Francisco. „Estudio sobre las funciones pragmadiscursivas de *¿no?* y *¿eh?* en el español hablado.“ Op. cit., s. 99.

¹⁹² Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores *¿no?* y *¿eh?* en español peninsular.“ Op. cit., s. 90.

¹⁹³ Cf. BRIZ, A. – PONS, S. – PORTOLÉS, J.. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2008. [online]. [cit. 2020-05-21]. Dostupné na: <http://www.dpde.es/#/entry/code_79364f74-d0dc-4603-9301-666374449752>

¹⁹⁴ Cf. BRIZ, A. – PONS, S. – PORTOLÉS, J.. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2008. [online]. [cit. 2020-05-21]. Dostupné na: <http://www.dpde.es/#/entry/code_f04088a5-463f-4f5c-86a8-0e885ed64fed>

¹⁹⁵ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4187.

3 Praktická časť

3.1 Textové korpusy: charakteristika

Praktická časť tejto práce sa skladá z dvoch úsekov. Diskurzívne markátory som najprv skúmala v paralelných textových korpusoch, kde som navyše zistila ich možné preklady. Následne som sa presunula do hovorených korpusov. Prvú časť výskumu *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?* som vykonala v jazykových korpusoch *InterCorp* v rámci *Českého národního korpusu (ČNK)* a *par-skes-1.0*, ktorý je súčasťou *Slovenského národného korpusu (SNK)*.

3.1.1 InterCorp

Český národní korpus je projekt, ktorý bol založený v roku 1994 s cieľom vytvárať a sprístupňovať rozsiahle jazykové dáta pre výuku a výskum vo forme elektronických korpusov, napríklad synchronných, diachrónnych, hovorených, písaných, paralelných a jednojazyčných.¹⁹⁶ V súčasnosti zaisťuje prístup k viac ako trom miliardám slov.¹⁹⁷ Moja práca sa odohrávala v paralelnom korpuse *InterCorp*, ktorý je prístupný na webovej adrese <<https://kontext.korpus.cz/>>, konkrétne v mnou vytvorenom subkorpuse pozostávajúcom iba to španielskych originálov, ktorý mi umožnil porovnávať španielske diskurzívne markátory s ich českými náprotivkami. Tento subkorpus obsahoval 11 962 162 tokenov, pracovala som s verziou deväť.

3.1.2 par-skes-1.0

Slovenský národný korpus je vedecko-výskumný projekt a zároveň „elektronická databáza primárne obsahujúca slovenské texty od roku 1955 z rôznych štýlov, žánrov, vecných oblastí či regiónov.“¹⁹⁸ Podobne ako *ČNK* ponúka škálu elektronických jazykových zdrojov, medzi ktoré patria paralelné korpusy, hovorený korpus, nárečový korpus, historický korpus a slovníkové databázy. Texty predstavujú „referenčný materiálový zdroj poznatkov o slovenčine a jej reálnom používaní.“¹⁹⁹ Slovensko-španielsky paralelný korpus *par-skes-1.0*, v ktorom som pracovala, je dostupný na adrese <<https://bonito.korpus.sk/>> a obsahuje preklady päťdesiatich deviatich textov zo španielčiny do slovenčiny, ide o 6 044 520 tokenov.²⁰⁰

Hneď na začiatok treba podotknúť, že skúmané vzorky sa zjavne líšia v rozsahu – *InterCorp* ponúka oproti *par-skes-1.0* takmer dvojnásobný počet tokenov, čo sa odrazilo aj na

¹⁹⁶ WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>>

¹⁹⁷ WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>>

¹⁹⁸ Slovenský národný korpus [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/>>

¹⁹⁹ Slovenský národný korpus [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/>>

²⁰⁰ Slovenský národný korpus [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/skes.html>>

počte nájdených výsledkov pri analýzach diskurzívnych markátorov. Korpusy sa navyše líšia v metodike vyhľadávania. Pre účely mojej práce bolo napríklad relevantné interpunkčné znamienko otáznik, ktoré však v *SNK* funguje ako metaznak, teda ho nástroje vyhľadávania nedokážu vyhodnotiť ako súčasť hľadaného dotazu, čo *ČNK* naopak umožňuje. Z výsledkov, ktoré mi poskytol *SNK*, som teda sama vytriedila iba tie, v ktorých hľadané výrazy *eh*, *no* a *sabes* skutočne fungovali ako diskurzívne markátory.

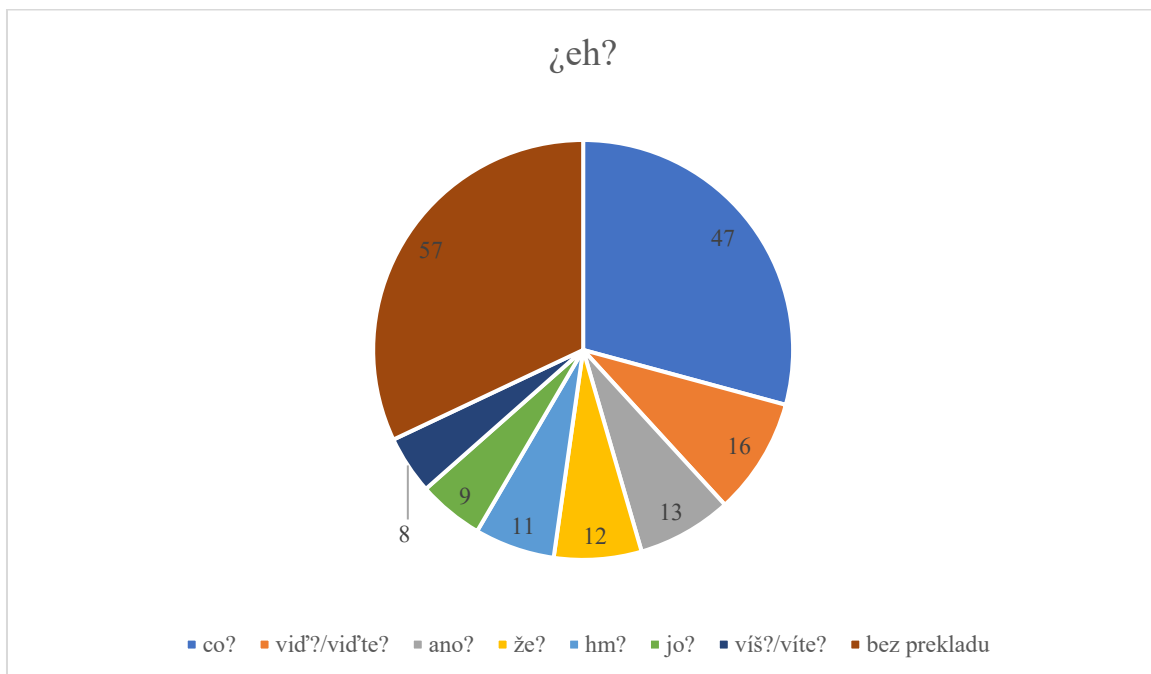
3.2 Textové korpusy: analýza

3.2.1 InterCorp

Výskum diskurzívnych markátorov som započala v paralelnom španielsko-českom korpuse *InterCorp*, kde som ako prvú skúmala diskurzívny markátor *¿eh?*. Do políčka *dotaz* som ho zadala s medzerami medzi otáznikmi a samotným slovom. Hoci som dotaz mohla zadať aj vo forme *eh?* iba s jedným konečným otáznikom, keďže v práci ide najmä o finálne postavenie tohto markátoru, usúdila som, že ako reprezentatívna vzorka mi postačí dotaz vo forme *¿eh?* a dotazu s dvoma otáznikmi som sa držala aj pri skúmaní *¿no?* a *¿sabes?*.

3.2.1.1 ¿eh?

Dotaz *¿eh?* mal v paralelnom korpuse 229 výskytov. Rozloženie prekladov zastúpených v najväčšej miere ilustruje graf:

Graf 1: Diskurzívny markátor *¿eh?*, *InterCorp*

Odhladnuc od prípadov, kedy v českom preklade markátor absentoval (túto možnosť rozoberám nižšie), najpočetnejším bol vo výraznej prevahe preklad *co?*, ktorý sa vyskytol

štyridsaťsedem krát. Nasledovala možnosť *vid'*? (12 výskytov)/ *vid'te*? (4 výskyty), ktoré som združila, keďže sa líšia jedine v kategórii osoby. Početný bol aj preklad *ano*? (13 výskytov), ďalej nasledovalo *že*? (12 výskytov), preklad *hm*? (11 výskytov) a *jo*? (9 výskytov). Posledným významnejším prekladom bol *víš*? (7 výskytov) a *víte*? (1 výskyt), ktoré som z rovnakých dôvodov ako *vid'*?/*vid'te*? spočítala dohromady.

Ďalšie, menej početné, preklady boli nasledovné: dva výskyty mali možnosti *no řekněte, ne?*, *že ne?*, *což?*. Jedenkrát sa objavili *jasný?* a *jasné?*, *že ano?*, *rozumíš?*, *rozuměno?*, *nebo ne?*, *říkáš?*, *co říkáš?*, *že jo?*, *co ty na to?*, *řekněte, je to tak?*, *není tomu tak?* a *ech?*. Zaujímavý je práve preklad *ech?*, ktorý je najviac podobný španielskemu *¿eh?*, no vyskytol sa iba jedenkrát.

Je dôležité upresniť, že z celkových 299 výsledkov do mojej analýzy spadá iba 195, zvyšné výsledky možno považovať za šumy, teda prípady, kedy *¿eh?* neplní vo výpovedi funkciu diskurzívneho markátoru, hoci možno spadá do niektorej z prekladových kategórií, ktoré uvádza graf. Išlo teda napríklad o *¿eh?* preložené ako *co?*, ktoré však rečník neadresoval apelatívne svojmu poslucháčovi, ale týmto spôsobom jednoducho vyjadroval nechápavosť. Časticu *¿eh?* by sme tu mohli nahradiť výrazmi ako *¿qué?* alebo *¿cómo?* vo význame „nerozumiem“.

Najzaujímavejším faktorom na analýze diskurzívneho markátoru *¿eh?* bol veľký podiel prípadov, kedy v češtine nemal preklad, čo naznačuje, že český jazyk nepoužíva diskurzívne markátory tak často ako španielčina – preklad markátoru *¿eh?* do češtiny v mnohých prípadoch jednoducho nie je potrebný, neznel by prirodzene alebo by bol redundantný. Túto skutočnosť ilustrujú napríklad nasledovné úryvky z korpusu:

[1] Perdone que le reciba así, ¿eh?, pero es que estaba pelando unos guisantes. →
Promiňte, že vás prijímam takhle, ale právě loupu hrách.

(ÚČNK – InterCorp. Eduardo Mendoza, *Pravda o případu Savolta*, prekl. Petr Koutný, Praha: Odeon, 1983)

alebo

[2] Y te advierto que me lo olí, ¿eh?, te lo juro. → Upozorňuji tě, že jsem hned věděla, jak to dopadne, čestné slovo.

(ÚČNK – InterCorp. Miguel Delibes, *Pět hodin s Mariem*, prekl. Jana Novotná, Praha: Odeon, 1986)

či

[3] Le retrata, ¿eh? → Jako bych ho viděla.

(ÚČNK – InterCorp. Miguel Delibes, *Pět hodin s Mariem*, prekl. Jana Novotná, Praha: Odeon, 1986)

Čeština má tiež tendenciu vyhnúť sa použitiu diskurzívneho markátora na konci vety, namiesto čoho uprednostní inú vetnú konštrukciu. Príkladom toho môže byť konštrukcia s *říkáš/říkáte*:

[4] Conque los jesuitas, ¿eh? → **Říkáš**, že za tím byli jezuité?

(ÚČNK – InterCorp. Arturo Pérez-Reverte, *Hřbitov bezejmenných lodí*, prekl. Vladimír Medek, Mladá fronta: Praha, 2002)

[5] Un contacto, ¿eh? → **Říkáte**, že jste byli ve styku?

(ÚČNK – InterCorp. Arturo Pérez-Reverte, *Hřbitov bezejmenných lodí*, prekl. Vladimír Medek, Mladá fronta: Praha, 2002)

Ďalším príkladom môže byť preformulovanie s použitím *takže*:

[6] Le vino bien, ¿eh? → **Takže** mu to udělalo dobře?

(ÚČNK – InterCorp. Javier Marías, *Všechny duše*, prekl. Blanka Stárková, BB/art: Praha, 2007)

alebo zmena modality celej vety – preformulovanie opytovacieho diskurzívneho markátora na zvoláciu vetu:

[7] Un chico hacendoso, ¿eh? → To jsi teda příčinlivý chlapeček!

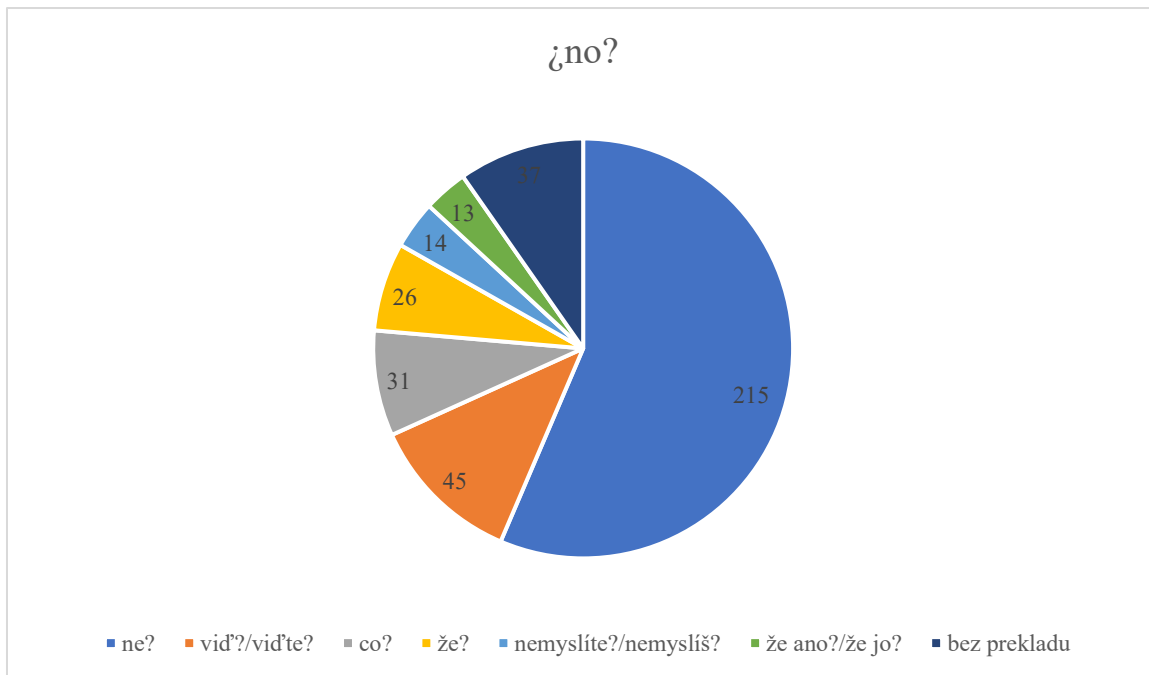
(ÚČNK – InterCorp. Juan Marsé, *Kaligrafie snů*, prekl. Marie Jungmannová, Odeon: Praha, 2012)

[8] Pero de malos modos, ¿eh? → Jsou mi to ale způsoby!

(ÚČNK – InterCorp. Miguel Delibes, *Pět hodin s Mariem*, prekl. Jana Novotná, Praha: Odeon, 1986)

3.2.1.2 *¿no?*

Rovnaký postup ako pri *¿eh?* som použila aj pri skúmaní diskurzívneho markátora *¿no?*, ktorý mal v InterCorpe 455 výskytov, z ktorých relevantných pre môj výskum bolo 425. Najviac zastúpené preklady som tiež zhrnula do grafu:

Graf 2: Diskurzívny markátor *¿no?*, *InterCorp*

V tomto prípade je najhojnejšie zastúpený preklad *ne?*, teda priamy preklad zo španielčiny do češtiny. *Ne?* sa objavilo celkovo dvestopätnásť krát, nasledované *vid'?* (26 výskytov)/*vid'te?* (19 výskytov), ktoré som opäť zlúčila do jednej skupiny. Tretím v poradí bolo *co?* (31 výskytov), po ňom *že?* (26 výskytov), *nemyslíte?* (9 výskytov)/*nemyslíš?* (5 výskytov) a *že ano?* (11 výskytov)/*že jo?* (2 výskyty).

Ďalšími prekladmi boli: *je to tak?* (6) / *že je to tak?* (2), *nebo ne?* (8), *co říkáte?* (3) / *co říkáš?* (3), *no ne?* (3), *nemám pravdu?* (3), *jo?* (3). Jedenkrát sa objavilo: *rozumíš?* a *rozumíte?*, *nezdá se ti?* a *nezdá se vám?*, *co ty na to?* a *co vy na to?*, *a ne snad?*, *ano?*, *co myslíš?*, *mám pravdu?*, *viš?*, *vid'te*, *že ne?* a *že ne?*.

Podobne ako pri *¿eh?*, aj v tomto prípade využíva čeština aj iné konštrukcie a v mnohých prípadoch mení pozíciu diskurzívneho markátoru. Napríklad na začiatok vety zaradí *copak* a „no“ zo španielskeho diskurzívneho markátoru sa premietne do negácie slovesa (predpona „ne“):

[9] Y os he ayudado en muchas ocasiones, ¿no? → **Copak** jsem vám mockrát **nepomoh?** (ÚČNK – InterCorp. Eduardo Mendoza, *Pravda o případu Savolta*, prekl. Petr Koutný, Praha: Odeon, 1983)

[10] El chuncho podía haberse aguantado hasta mañana, ¿no? → **Copak** ten divoch **nemohl** počkat do zítřka? (ÚČNK – InterCorp. Mario Vargas Llosa, *Zelený dům*, prekl. Vladimír Medek, Mladá fronta: Praha, 2005)

Ďalšou možnosťou je výraz *tak co*, ktoré má podobnú funkciu ako diskurzívny markátor – je adresovaný poslucháčovi a je znakom udržiavania kontaktu:

[11] Estarás contento, ¿no? → **Tak co**, jsi spokojenej?

(ÚČNK – InterCorp. Pablo Tusset, *Nejlepší loupákův zážitek*, prekl. Ondřej Nekola, Garamond: Praha, 2007)

Spomenúť môžeme taktiež *prece*:

[12] Ya te hablé alguna vez de María Esther, ¿no? → Povídal jsem ti **prece** o Marii Esther?

(ÚČNK – InterCorp. Julio Cortázar, *Výherci*, prekl. Blanka Stárková, Garamond: Praha, 2007)

[13] Pues a la iglesia iría con su madre, ¿no? → Chodíval **prece** do kostela s matkou?

(ÚČNK – InterCorp. José Jiménez Lozano, *Jan od Kříže*, prekl. Jana Novotná, Vyšehrad: Praha, 1998)

či *asi*, ktoré vyjadruje dojem neistoty, ktorý v pôvodnom znení cítiť z *¿no?*:

[14] Estamos de humor negro, ¿no? → **Asi** se vám líbí černý humor.

(ÚČNK – InterCorp. Mario Benedetti, *Psaní do schránky času*, prekl. Jan Mattuš a Miloslav Uličný, Julius Zirkus: Brno, 2005)

Často sa tiež markátor úplne vynechá:

[15] No, eso es una perversión del catalán, es rajola y se escribe con jota. Quiero decir, en Andalucía. Sería azulejo, ¿no? ¿O baldosa? Tengo que ponerlo tal y como ustedes lo dicen. → Ne ne, to je jen zkomolenina z katalánštiny, správně je to dlaždička. Já myslím, jak tomu říkáte v Andalusii. Obkládačka? Musím to napsat tak, jak to běžně říkáte.

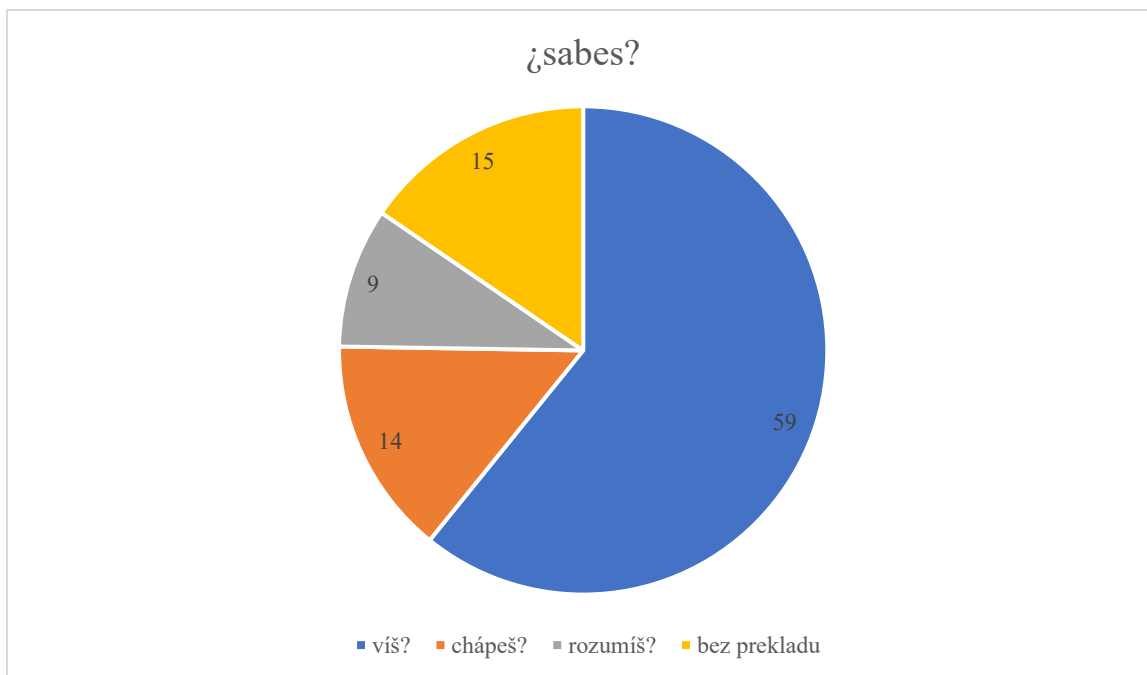
(ÚČNK – InterCorp. Maruja Torres, *Dokud jsme naživu*, prekl. Radovan Beneš, Eroika: Praha, 2004)

[16] Cada uno a su sitio, ¿no? → Každý na své místo.

(ÚČNK – InterCorp. Mario Benedetti, *Díky za oheň*, prekl. Libuše Prokopová, Odeon: Praha, 1986)

3.2.1.3 *¿sabes?*

Diskurzívny markátor *¿sabes?* sa v korpuse vyskytol 119-krát, z toho relevantných bolo 109 výskytov. Najčastejšie výskyty znázornené graficky vyzerajú nasledovne:

Graf 3: Diskurzívny markátor *¿sabes?*, *InterCorp*

Podobne ako pri *¿no?* dominuje preklad, ktorý priamo zodpovedá španielskemu slovesu *saber*, teda jeho český náprotivok *vědět*, ktorý sa vo forme druhej osoby singuláru *víš?* vyskytol päťdesiatdeväť krát. Zaujímavým zistením bolo, že jedenkrát sa vyskytol dokonca preklad vo forme vykania, teda *víte?*, čo je ukázkou toho, že koncept tykania a vykania sa v španielčine a češtine líši – v španielčine je tykanie častejšie a vyskytuje sa aj na miestach, kde by v češtine bolo spoločensky neprijateľné.

Po *víš?* nasledovalo *chápeš?*, ktoré sa objavilo štrnásťkrát a *rozumíš?* s deviatimi výskytmi. Trikrát sa vyskytlo *víš co?*, dvakrát silnejšie *prece víš*, a *víš co*, jedenkrát silnejšie *a víš ty co?*. dva výskyty mal tiež výraz *jasný?*, raz sa objavil preklad *nemyslíš?* a *víš o tom vôbec?*.

V pätnástich prípadoch čeština markátor nezachovala, napríklad:

[17] Hago periodismo. Y me gusta ¿sabes? → Novinařinu. A líbí se mi to.

(ÚČNK – InterCorp. Mario Benedetti, *Čtení z kávy*, prekl. Jan Mattuš, Julius Zirkus: Brno, 2000)

alebo

[18] Tengo una noticia, ¿sabes? Estoy otra vez embarazada. → Mám pro tebe novinu: jsem zase v jiném stavu.

(ÚČNK – InterCorp. Mario Benedetti, *Chvíle oddechu*, prekl. Kamil Uhlíř, Odeon: Praha, 1967)

či

[19] Cuando se vaya la querré, Andrea, ¿sabes? → Až bude pryč, budu ji mít dokonce rád, Andreo.

(ÚČNK – InterCorp. Carmen Laforet, *Nic*, prekl. Stárková Blanka, Odeon: Praha, 1984)

Podobne ako pri predošlých markátoroch, aj v prípade *¿sabes?* čeština niekedy preferuje iný slovosled. Diskurzívny markátor sa v preklade niekoľkokrát vyskytoval v antepozícii, oproti španielskemu postaveniu na konci vety:

[20] Tienes a tu madre muy enfadada, ¿sabes? → Jestlipak víš, že se na tebe maminka dost zlobí?

(ÚČNK – InterCorp. Juan Marsé, *Kaligrafie snů*, prekl. Marie Jungmannová, Odeon: Praha, 2012)

[21] Me gustaste la otra noche, ¿sabes? → Víš o tom, že ses mi tehdy v noci líbil?

(ÚČNK – InterCorp. Eduardo Mendoza, *Pravda o případu Savolta*, prekl. Petr Koutný, Praha: Odeon, 1983)

Dvakrát sa objavili aj oproti španielskemu originálu pozmenené vetné konštrukcie s *abys věděl* a *kdybys věděl*, ktoré síce obsahujú sloveso *vědět*, ale nie na konci výpovede vo funkcii diskurzívneho markátora. Napríklad:

[22] No mentimos, ¿sabes? → **Abys věděl**, my nelžeme.

(ÚČNK – InterCorp. Julia Navarro, *Bratrstvo turínského plátna*, prekl. Vladimír Medek, Mladá fronta: Praha, 2006)

[23] Se acabaron las tonterías. ¡Qué ratos nos has hecho pasar! ¿Sabes? → Tím končí tvoje hlouposti. **Kdybys věděl**, jak perné chvíle jsi nám připravil.

(ÚČNK – InterCorp. Luis Martín Santos, *Doba ticha*, prekl. Josef Forbelský, Odeon: Praha, 1966)

Zaujímavý preklad, ktorý sa vyskytol jedenkrát, bol *představ si*:

[24] Se ve que las impresoras han empezado a funcionar todas a la vez, ¿sabes?, clong-clong... → Všetchny tiskárny začaly fungovat naráz, představ si, cvak-cvak...

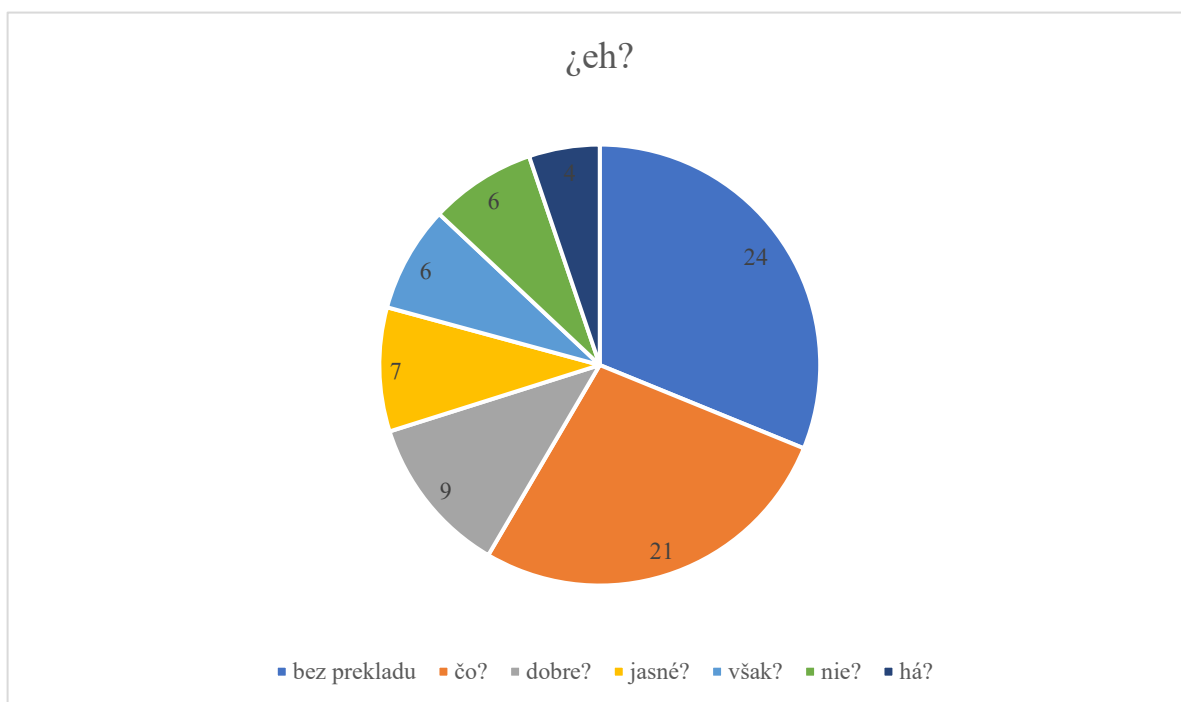
(ÚČNK – InterCorp. Pablo Tusset, *Nejlepší loupákův zážitek*, prekl. Ondřej Nekola, Garamond: Praha, 2007)

3.2.2 par-skes-1.0

Podobne ako v *InterCorpe* som postupovala aj v paralelnom španielsko-slovenskom korpuse *par-skes-1.0* v Slovenskom národnom korpuse. Situácia bola komplikovanejšia z hľadiska výskytov jednotlivých markátorov, keďže otáznik je v SNK metaznakom, teda ho korpus nedokázal zafinovať ako súčasť hľadaného výrazu.

3.2.2.1 ¿eh?

Heslo ¿eh? malo 157 výskytoV, z toho som však brala do úvahy iba prípady, kedy vystupovalo vo funkcii diskurzívneho markátora kontroly kontaktu a vylúčila tie, kedy predstavovalo oslovenie (napríklad: ¡Eh, Pedro! – Hej, Pedro!) alebo sa vyskytlo vo funkcii opytovacej čože?/prosím?/čo?, ktorú rečník použije, napríklad keď nepočul alebo nerozumel (napríklad: A: ¿Quieres café?/ B: ¿Eh? / A: ¡Que si quieres café!). Relevantných výskytoV teda bolo 98. V slovenčine boli najčastejšie zastúpené nasledujúce náprotivky:

Graf 4: Diskurzívny markátor ¿eh?, par-skes-1.0

S prehľadom najpočetnejší bol preklad v podobe čo? s dvadsaťjeden výskyty, nasledovalo dobre? s deviatimi výskyty, jasné? figurovalo sedemkrát, však? a nie? šesťkrát, há? štyrikrát. Trikrát sa vyskytlo no?, hm? a chápete?, dvakrát áno?, hej? a nemám pravdu?. Jeden výskyt mali náprotivky vidíte?, čo poviete?, no čo?, viete?, rozumiete? a platí?.

Samostatnú kategóriu opäť predstavujú prípady, kedy sa diskurzívny markátor do prekladu vôbec nedostal. Napríklad:

[25] Y cuidarse, cuidarse mucho, ¿eh?, que andan pulmonías. → A dávajte si na seba pozor, veľký pozor, aby ste nedostali zápal pľúc.

(SNK – par-skes-1.0. Benito Pérez Galdós, *Fortunata a Jacinta*, prekl. Katarína Jusková, Slovenský spisovateľ: Bratislava, 1982)

alebo

[26] Ten cuidado de que no se pasme, ¿eh? → Daj pozor, aby sa ti nevyparil!

(SNK – par-skes-1.0. Miguel de Carrión, *Počestné ženy*, prekl. Marta Kobáňová, Smena: Bratislava, 1976)

Tieto a mnohé ďalšie príklady naznačujú, že španielsky rečník častejšie a naliehavejšie apeluje na svojho poslucháča, aktívnejšie s ním udržuje kontakt a dožaduje sa potvrdenia poslucháčovej prítomnosti. Vo vyššie uvedených prípadoch v slovenčine v neutrálnej reči nemáme dôvod pridávať dôvetok. Keby sme chceli, pridať ho môžeme, hoci výrok bude pôsobiť o čosi naliehavejšie, teda: „A dávajte si na seba pozor, veľký pozor, **jasné?/dobre?** Aby ste nedostali zápal pľúc.“ alebo „Daj pozor, aby sa ti nevyparil, **dobre?/jasné?**“.

Existujú však aj prípady, kedy v španielskom origináli diskurzívny markátor figuruje, v slovenčine však nielenže nie je preložený, no jeho pridanie by nebolo prirodzené, napríklad:

[27] Mira que la codicia es pecado mortal de necesidad, ¿eh? → **Počuj**, chamtivosť je smrteľný hriech z nevyhnutnosti.

(SNK – par-skes-1.0. Carlos Ruiz Zafón, *Tieň vetra*, prekl. Martina Slezáková, Ikar: Bratislava, 2005)

alebo

[28] Óigame, otro mundo, ¿eh?, otro mundo. → **Počujte**, to je iný svet! Celkom iný svet.

(SNK – par-skes-1.0. Carlos Ruiz Zafón, *Tieň vetra*, prekl. Martina Slezáková, Ikar: Bratislava, 2005)

či

[29] Mire usted que yo no me meto en nada, ¿eh? → **Viete**, ja nestrkám nos do cudzích vecí.

(SNK – par-skes-1.0. Carlos Ruiz Zafón, *Tieň vetra*, prekl. Martina Slezáková, Ikar: Bratislava, 2005)

V slovenčine v týchto prípadoch apelatívnu funkciu nesie už sloveso vo forme oslovenia, teda *počuj, počujte* a *viete*, a ďalší apelatívny prvok v podobe diskurzívneho markátora by pôsobil silene.

Podobne ako v češtine, aj v slovenčine sa diskurzívny markátor môže odraziť na konštrukcii vety:

[30] ¿A quién va a enfrentar con estos desechos, eh? → Proti komu sa len chce postaviť s týmito zvyškami?

(SNK – par-skes-1.0. Ernesto Sábato, *O hrdinoch a hroboch*, prekl. Oľga Hlaváčová, Pravda: Bratislava, 1980)

V tomto prípade je emfatická funkcia španielskeho *¿eh?* v slovenčine vyjadrená pomocou *len*, bez ktorého by veta pôsobila neutrálne („Proti komu sa chce postaviť s týmito zvyškami?“).

V ďalšom prípade účel markátoru vyjadruje konštrukcia *to je ale*:

[31] Cuánta letra, ¿eh? → **To je ale** slov.

(SNK – par-skes-1.0. Carlos Ruiz Zafón, *Tieň vetra*, prekl. Martina Slezáková, Ikar: Bratislava, 2005)

V dvoch ukážkach z korpusu prekladateľky funkciu diskurzívneho markátoru vyjadrili duplikáciou prísudku:

[32] Conque bebiendo, ¿eh? → Pijete, pijete?

(SNK – par-skes-1.0. Camilo José Cela, *Úl*, prekl. Nelida Noskovičová, Slovenský spisovateľ: Bratislava, 1979)

[33] ¡Contemplándolo, eh! → Dívame sa naňho, dívame?!

(SNK – par-skes-1.0. Miguel de Carrión, *Počestné ženy*, prekl. Marta Kobáňová, Smena: Bratislava, 1976)

V iných situáciách zase úlohu ¿eh? prebrali konštrukcie s *tak* alebo *tak teda*:

[34] ¿Historias, eh? → **Tak** históriu?

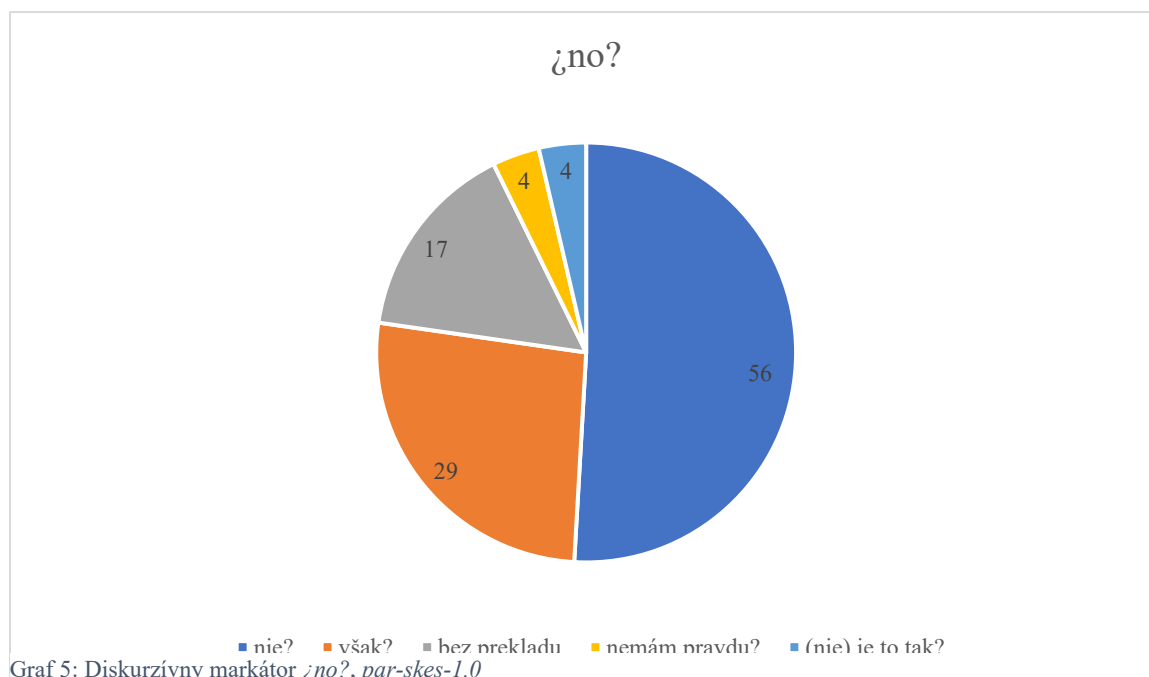
(SNK – par-skes-1.0. Javier Sierra, *Tajná večera*, prekl. Milada Pauleová, Ikar: Bratislava, 2006)

[35] ¿Entonces quién, eh? → **Tak teda** kto?

(SNK – par-skes-1.0. Juan Rulfo, *Planina v plameňoch*, prekl. Eva Palkovičová, Slovenský spisovateľ: Bratislava, 2000)

3.2.2.2 ¿no?

V prípade diskurzívneho markátoru ¿no? korpus vyhodnotil 166 výskytov, z ktorých relevantných bolo 124. Analýza dopadla takto:

Dominantným bol preklad *nie?* (56 výskytov), nasledovalo *však?* s dvadsiatimi deviatimi výskytmi a štyrikrát figuroval preklad *nemám pravdu?* a *(nie) je to tak?*, pričom do poslednej kategórie som združila dva výskyty *nie je tak?* a jeden *nie je to tak? a je to tak?*. Trikrát sa objavilo *čo?*, dvakrát *nemyslíte?*, raz *nemyslíš?* a *čo myslíš?*. Jedenkrát prekladatelia použili aj *nemýlim sa?*, *čo poviete?*, *čo vy na to?*, *čo ty na to?*, *nezdá sa ti?*, *je to pravda?* a *či áno?*.

Špecifickú kategóriu opäť tvoria prípady, kedy diskurzívny markátor vôbec nebol preložený. Stalo sa tak sedemnášťkrát, napríklad:

[36] Constituye una forma de permanecer del mismo modo que se permanece en el álbum de fotos familiar, ¿no? → Je to istá forma trvalej pamiatky, rovnako ako fotografie v rodinnom albume.

(SNK – par-skes-1.0. Juan José Millás, *Dve ženy v Prahe*, prekl. Roman Brat, Slovart: Bratislava, 2004)

alebo:

[37] Dice que estuvo tres años prisionero, ¿no? → Vraveli ste, že tri roky ste strávili v zajatí.
(SNK – par-skes-1.0. Arturo Pérez-Reverte, *Maliar bojových scén*, prekl. Paulína Šišmišová, Slovart: Bratislava, 2008)

Keďže diskurzívny markátor *¿no?* vyjadruje neistotu či váhanie o pravdivosti komunikovanej informácie, v slovenčine sa tento odtieň môže vyjadriť pomocou slovesa, ako napríklad *tušiť* alebo *predpokladať*:

[38] Yo leo poco – dijo – Pero el tal Porthos era uno de esos personajes, ¿no?... → „Nie som veľmi sčítaný,“ povedal. „Ale ten Porthos **tuším** patril k tým oným...?“

(SNK – par-skes-1.0. Arturo Pérez-Reverte, *Dumasov klub alebo Richelieuov tieň*, prekl. Martina Slezáková, Slovart: Bratislava, 2004)

[39] Usted quiere mucho a su hija, coronel. ¿No? → **Predpokladám**, plukovník, že máte veľmi rád svoju dcéru.

(SNK – par-skes-1.0. Gabriel García Márquez, *Opadané listie*, prekl. Vladimír Oleríny, Ikar: Bratislava, 2003)

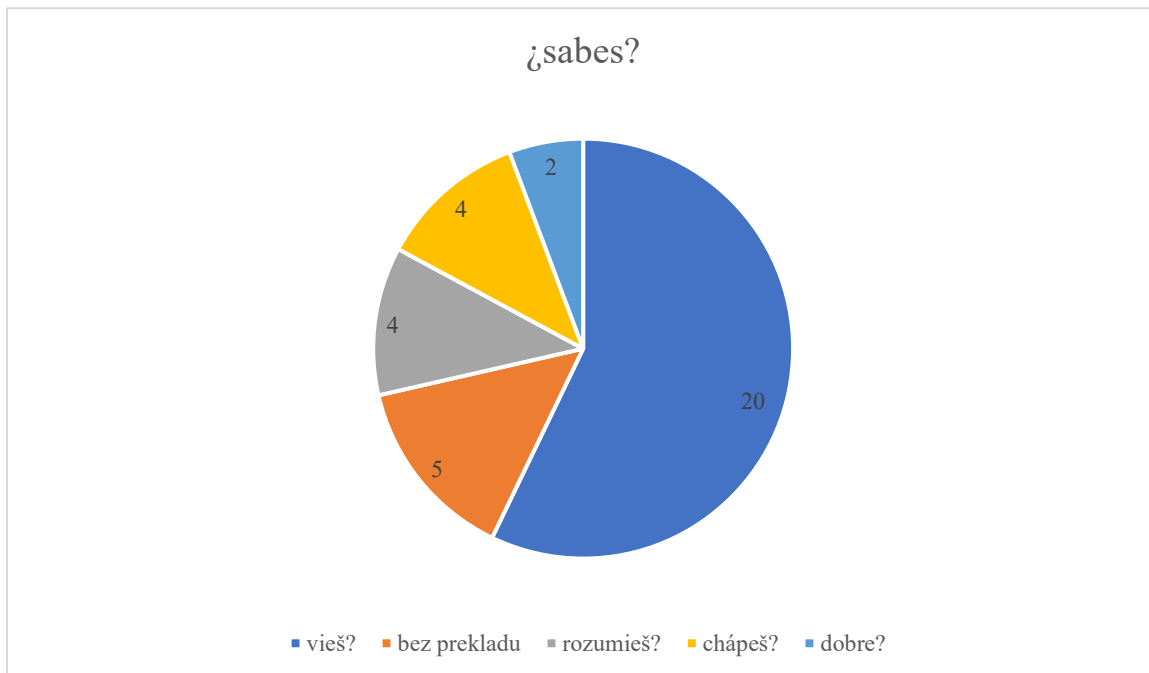
V inom prípade sa prekladateľka rozhodla zmeniť celú konštrukciu vety na negatívnu otázku presunutím výrazu *nie* z jej konca v španielčine na začiatok:

[40] Un cuadro un poco abstracto, ¿no? → Nie je to trochu abstraktný obraz?

(SNK – par-skes-1.0. Arturo Pérez-Reverte, *Maliar bojových scén*, prekl. Paulína Šišmišová, Slovart: Bratislava, 2008)

3.2.2.3 ¿sabes?

Päť najčastejších z celkových 38 slovenských prekladov diskurzívneho markátoru ¿sabes? znázorňuje nasledovný graf:

Graf 6: Diskurzívny markátor ¿sabes?, par-skes-1.0

Nadpolovičné zastúpenie mal v slovenčine priamy preklad vo forme *vieš?* s počtom výskytov dvadsať, do ktorého som zahrnula aj formy *viete?* (2 výskyty), *vieš to?* (1 výskyt) a *vedel si to?* (1 výskyt), keďže ide o to isté sloveso, ktoré sa líši iba v slovesnej kategórii osoby, čísla alebo času. Štyrikrát sa vyskytli *rozumieš?* a *chápeš?*, dvakrát *dobre?* a jedenkrát *počuješ?*.

Päťkrát sa diskurzívny markátor v preklade neobjavil, napríklad:

[41] Y el resto son nada más que hinchapelotas, hijos de puta o cretinos, ¿sabes? → A ostatní sú iba povalači, lotri alebo idioti.

(SNK – par-skes-1.0. Sabato, Ernesto, *O hrdinoch a hroboch*, prekl. Oľga Hlaváčová, Pravda: Bratislava, 1980)

alebo:

[42] Yo creo que nada sucede por casualidad, ¿sabes? → Ja si myslím, že nič nie je náhoda.
(SNK – par-skes-1.0. Carlos Ruiz Zafón, *Tieň vetra*, prekl. Martina Slezáková, Ikar: Bratislava, 2005)

Iné možnosti prekladu zahrňali použitie častice *totiž*, ktorá má vysvetľovací význam:

[43] Ha estado muy delicado de salud, ¿sabes? → Bol na tom **totiž** veľmi zle.

(SNK – par-skes-1.0. Jorge Ibargüengoitia, *Dva zločiny*, prekl. Katarína Jusková, Slovenský spisovateľ: Bratislava, 1988)

[44] Es que no te esperaba, ¿sabes?, que no creí verte llegar... → Nečakala som ťa **totiž**.
Nemyslela som, že prídeš...

(SNK – par-skes-1.0. Camilo José Cela, *Rodina Pascuala Duarteho a iné prózy*, prekl. Nelida Noskovičová, Slovenský spisovateľ: Bratislava, 1990)

3.2.3 Zhrnutie výsledkov analýz

Výsledky analýz z oboch korpusov môžeme v rôznych rovinách zhodnotiť. Najčastejšie české a slovenské preklady som pre získanie uceleného prehľadu zoradila podľa diskurzívnych markátorov do tabuliek. Pod názvom markátora je uvedený počet jeho výskytov v korpuse, do ktorého spadajú počty konkrétnych prekladov. Ako prvé vždy uvádzam zostupne najčastejšie preklady do češtiny. V stĺpci „slovenčina“ som ako kritérium zoradovania pre prehľadnosť nepoužila najčastejšie preklady do slovenčiny, ale slovenské náprotivky odpovedajúce českým najčastejším prekladom, pričom niekedy sa pozície českých a slovenských prekladov zhodujú, inokedy nie. Po vyčerpaní najčastejších prekladov do češtiny som doplnila zvyšné najčastejšie preklady do slovenčiny a späť k nim doplnila aj české náprotivky. Pri každom preklade sa nachádza počet jeho výskytov, ktorý som tiež prepočítala na percentá vo vzťahu k celkovému počtu výskytov markátora v konkrétnom korpuse.

3.2.3.1 ¿eh?

Prvá tabuľka ilustruje preklady diskurzívneho markátora ¿eh? a ich podielové zastúpenie:

¿eh? (195)				¿eh? (98)			
čeština				slovenčina			
pozícia	preklad	počet	v %	pozícia	preklad	počet	v %
1.	bez prekladu	57	29,23	1.	bez prekladu	24	24,49
2.	co?	47	24,10	2.	čo?	21	21,43
3.	vid'*/vid'te?	16	8,21	5.	však?	6	6,12
4.	ano?	13	6,67		áno?	2	2,04
5.	že?	12	6,15		že?	0	-
6.	hm?	11	5,64		hm?	3	3,06
7.	jo?	9	4,62		hej?	2	2,04
8.	víš/víte?	8	4,10		viete?	1	1,02
	dobře?	0	-	3.	dobře?	9	9,18
	jasné*/jasný?	2	1,03	4.	jasné?	7	7,14
	ne?	2	1,03	5.	nie?	6	6,12
	há?	0	-	6.	há?	4	4,08

Tabuľka 1: Zhrnutie prekladov diskurzívneho markátora ¿eh? a ich zastúpenia

V prípade diskurzívneho markátora ¿eh? bola v oboch jazykoch najpočetnejšia možnosť, kedy diskurzívny markátor v preklade absentoval: v češtine v 29,23 % a v slovenčine v 24,49 % prípadov. Najčastejší preklad bol rovnaký – co? v českom jazyku a čo? v jazyku

slovenskom, pričom frekvencie výskytov boli opäť podobné: 24,10 % a 21,43 %. Teretí najčastejší variant v češtine *vid'/?/vid'te?* bol pomerne silno zastúpený aj v slovenčine výrazom *však?*, avšak objavil sa až na piatom mieste. Na tretej priečke sa v slovenskom jazyku umiestnil výraz *dobre?*, ktorý sa v češtine naopak nevyskytol vôbec. Porovnať môžeme taktiež *ano?/jo?*, ktoré boli v češtine častejšie ako ich slovenské náprotivky *áno?/hej?*. V *InterCorpe* bol tiež pomerne zastúpený preklad *že?*, ktorý sa v slovenčine vôbec nevyskytol, hoci ako osoba, ktorej rodný jazyk je slovenčina, usudzujem, že ide o úplne prirodzený a používaný dôvetok. V češtine bol častejší aj preklad *viš/víte?*, ktorý sa v *par-skes-1.0* vyskytol iba raz. V slovenčine boli zase hojnejšie ako v češtine preklady *jasné?*, *nie?* a *há?*.

3.2.3.2 *¿no?*

V druhej tabuľke môžeme pozorovať zhrnutie výsledkov z korpusových analýz diskurzívneho markátora *¿no?*:

<i>¿no?</i> (425)	čeština			<i>¿no?</i> (124)	slovenčina		
pozícia	preklad	počet	v %	pozícia	preklad	počet	v %
1.	ne?	215	50,59	1.	nie?	56	41,94
2.	vid'/?/vid'te?	45	10,59	2.	však?	29	23,39
3.	bez prekladu	37	8,71	3.	bez prekladu	17	13,71
4.	co?	31	7,29		čo?	3	2,42
5.	že?	26	6,12		že?	0	-
6.	nemyslíte?/nemyslíš?	14	3,29		nemyslíte?/nemyslíš?	3	2,42
7.	že ano?/že jo?	13	3,06		že áno?/že hej?	0	-
	nemám pravdu?	3	0,71	4.	nemám pravdu?	4	3,23
	(že) je to tak?	8	1,89	4.	(nie) je to tak?	4	3,23

Tabuľka 2: Zhrnutie prekladov diskurzívneho markátora *¿no?* a ich zastúpenia

Čo sa týka diskurzívneho markátora *¿no?*, v oboch jazykoch obsadili prvé tri priečky rovnaké preklady. Väčšinový bol priamy preklad zo španielčiny, teda v češtine *ne?* v 50,59 % výskytov v korpuse a slovenské *nie?* v 41,94 % výskytov. Na druhom mieste bol v oboch jazyk tiež ten istý markátor – v češtine *vid'/?/vid'te?* a v slovenčine *však?*, ktorého zastúpenie bolo však značne silnejšie (23,39 %) ako *vid'/?/vid'te?* v češtine (10,59 %). Tretiu pozíciu okupujú prípady, kedy sa markátor v preklade vôbec neobjavil – v 8,71 % prekladov do češtiny a 13,71 % prekladov do slovenčiny. V *InterCorpe* bolo hojné aj *co?* (7,29 %), ktoré v slovenčine naopak tvorilo iba 2,42 % výskytov. Čeština často použila aj preklad *že?* (6,12 %), ktorý v slovenčine opäť nemal žiadne zastúpenie.

3.2.3.3 *¿sabes?*

Tretia tabuľka znázorňuje české a slovenské náprotivky markátora *¿sabes?*:

<i>¿sabes?</i> (109)	čeština			<i>¿sabes?</i> (38)	slovenčina			
	pozícia	preklad	počet		v %	pozícia	preklad	počet
1.	víš?		59	54,13	1.	vieš?	20	52,63
2.	bez prekladu		15	13,76	2.	bez prekladu	5	13,16
3.	chápeš?		14	12,84	3.	chápeš?	4	10,53
4.	rozumíš?		9	8,26	4.	rozumieš?	4	10,53

Tabuľka 3:

Zhrnutie prekladov diskurzívneho markátora *¿sabes?* a ich zastúpenia

Z tabuľky môžeme o diskurzívnom markátore *¿sabes?* vyvodit' niekoľko zaujímavých záverov. Za prvé ide o jediný markátor, pri ktorom sa v češtine a slovenčine zhodujú až štyri po sebe idúce priečky, čo zároveň predstavuje všetky najčastejšie sa vyskytujúce možnosti. Zastúpenie jednotlivých výskytov (v prípade možnosti „bez prekladu“ nevyskytnutia sa) je v oboch jazykoch tiež takmer rovnaké z percentuálneho hľadiska. Nadpolovičnú väčšinu má podobne ako pri diskurzívnom markátore *¿no?* priamy preklad zo španielčiny, v tomto prípade *víš?* a *vieš?*. Z údajov je tiež zjavné, že spomedzi markátorov, ktoré som skúmala, sa preklady markátora *¿sabes?* vyznačujú najmenšou diverzitou. Okrem prekladov, ktoré uvádza tabuľka, čeština poskytla ešte (*a*) *víš (ty) co?*, *přece víš*, *víš o tom vůbec?*, *nemyslíš?* a *jasný?*, slovenčina zase *dobře?* a *počuješ?*, čo však nie je ani zďaleka tak rozmanité ako pri prekladoch *¿eh?* či *¿no?*. Touto úvahou môžeme premostiť do analýzy skúmaných diskurzívnych markátorov v širšom kontexte.

V prípade diskurzívnych markátorov *¿sabes?* a *¿no?* boli v češtine aj slovenčine najčastejšími prekladovými variantami priame preklady zo španielčiny, v prípade *¿eh?* naopak priamy preklad až na jednu výnimku v češtine nefiguruje. Čo sa týka *¿sabes?*, odhliadnuc od funkcie, ktorú nesie ako diskurzívny markátor, z hľadiska morfosyntaktickej kategorizácie ide o sloveso v druhej osobe singuláru, teda o slovo s konkrétnym lexikálnym významom, ktorý reflektujú aj všetky najčastejšie preklady do češtiny a slovenčiny. Okrem doslovného prekladu *víš?* a *vieš?* sa vyskytli ešte varianty *chápeš?* a *rozumíš?/rozumieš?*, prípadne jeden výskyt *počuješ?* v slovenčine, ktoré majú rovnaké morfosyntaktické znaky (sloveso v druhej osobe singuláru) a v konečnom dôsledku tiež nesú význam odkazujúci na kognitívne schopnosti človeka, rovnako ako sloveso *vedieť*. Nepreložených bolo v češtine 13,76 % výskytov v korpuse, v slovenčine 13,16 %. V slovenčine je to zároveň zo všetkých markátorov najmenší podiel prípadov, kedy sa markátor v preklade neobjavil. Tieto argumenty môžu naznačovať

spojitosť medzi významovým obsahom markátora ako lexikálnej jednotky a jeho prekladmi či nepreložením.

Keď si odmyslíme diskurzívnu funkciu *¿no?*, samotné slovo *no* nesie význam (vyjadruje nesúhlas alebo popiera platnosť výrazu alebo vety), hoci nie tak špecifický ako pri tvare *¿sabes?*, ktorý je poznačený slovesnými kategóriami a preto nabáda k prekladu v podobnom tvare. Priamy preklad v tomto prípade tiež dominuje, no hojne sú zastúpené aj iné varianty. Z hľadiska prekladov do češtiny je *¿no?* tým diskurzívnym markátorom, ktorý má z trojice najmenší podiel výskytov bez prekladu (8,71 %), v slovenčine je táto hodnota porovnateľná so *¿sabes?* (13,71 %).

Z trojice skúmaných diskurzívnych markátorov má najširší význam *¿eh?*. Ako v španielčine, tak aj v češtine a slovenčine ide o citoslovce, ktoré nesie mnoho rôznych významov – môže vyjadrovať rozličné pocity, napríklad nezáujem, odpor, uľahčenie, nevrlosť, opovrhnutie či ľahostajnosť. V češtine a slovenčine sa však *eh* alebo *ech* ako kontaktný prostriedok v komunikácii využíva iba veľmi zriedkavo, čo dokazujú aj výsledky korpusových analýz – v češtine sa vyskytol jeden preklad *ech?*, v slovenčine žiadny. Skutočnosť, že priamy preklad *eh/ech* vo funkcii dôvetku v českom ani slovenskom jazyku nie je rozšírený, ako tiež fakt, že toto citoslovce má široké významové pole, prispievajú jednak k veľkej diverzite prekladov, ako aj k tomu, že diskurzívny markátor *¿eh?* má z trojice najväčší podiel nepreložených výskytov – 29,23 % v češtine a 24,49 % v slovenčine. Keďže v češtine ani slovenčine nejde o príliš frekventovaný výraz, prekladatelia majú jednak voľnejšiu ruku pri preklade, teda používajú rozmanitejšie varianty ako pri *¿no?* a *¿sabes?*, no tiež majú väčšiu tendenciu diskurzívny markátor zo španielčiny nepreložiť, keďže v španielčine môže pridávať intenzitu či expresívnosť, ktorá by v češtine a slovenčine bola prebytočná a mohla by dokonca pôsobiť silene (túto situáciu ilustrujú vyššie uvedené príklady 27-29 z korpusu *par-skes-1.0*).

Celkove môžeme skonštatovať, že podiel prípadov, kedy diskurzívny markátor zo španielčiny do češtiny a slovenčiny nebol preložený, nie je ani pri jednom zo skúmaných markátorov zanedbateľný. V každej z celkových šiestich čiastkových korpusových analýz (tri španielsko-české a tri španielsko-slovenské) sa možnosť „bez prekladu“ umiestnila na jednej z prvých troch priečok, pričom tvorila podiel od 8,71 % všetkých výskytov až do 29,23 % všetkých výskytov v češtine a 13,16 % až 24,49 % výskytov v slovenčine. Všetky tieto fakty prispievajú k potvrdeniu hypotézy, z ktorej táto práca vychádza, a síce, že diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?* sú pre španielsky jazyk veľmi špecifické a v češtine ani slovenčine nemajú jeden konkrétny náprotivok. Keďže som túto časť práce vykonávala v textových korpusoch, pracovala som s hovorovým jazykom zobrazeným v beletrii, teda s

imitáciou skutočného hovorového jazyka. Na tejto úrovni je zjavná tendencia diskurzívne markátory do češtiny a slovenčiny neprekladať, z čoho však nemožno vyvodzovať všeobecne platné tvrdenia o používaní diskurzívnych markátorov v týchto jazykoch, keďže nejde o perfektne autentickú reprezentáciu hovorového štýlu.

Na záver je dôležité podotknúť, že výsledky z paralelných korpusov nemusia úplne presne odzrkadľovať situáciu diskurzívnych markátorov v češtine a slovenčine aj preto, že textové korpusy disponujú obmedzenou vzorkou textov, a ešte špecifickejšie obmedzenou vzorka prekladateľov (jeden človek viackrát stojí za prekladom viac ako jedného diela z korpusu). Do prekladov jednotlivých textov zo španielčiny a slovenčiny môže vstupovať napríklad idiolekt alebo subjektívna preferencia prekladateľa, ktorý môže zvoliť istý preklad pre určitý diskurzívny markátor a potom mať tendenciu sa ho pridŕžiavať vždy, keď sa tento markátor vyskytne. Rovnako môže istú rolu zohrávať fakt, že v dielach, ktoré tvoria korpus, sa vyskytujú postavy, ktorých repliky môžu byť štylizované spôsobom, ktorý nejako odráža ich charakter alebo situáciu, v ktorej sa rozhovor medzi postavami odohráva.

3.3 Hovorené korpusy: charakteristika

Keďže diskurzívne markátory sa spájajú predovšetkým s hovorovým štýlom a hovorenou rečou, v pokračovaní praktickej časti práce som sa v nadväznosti na textové korpusy presunula do korpusov hovorených, ktoré autenticky odrážajú fungovanie jazyka v hovorenej forme aj hovorovom štýle. Pri výbere úryvkov na analýzu som vychádzala z definície hovorovej konverzácie, ako ju formuluje Antonio Briz, teda som sa zamerala na spontánne konverzácie odohrávajúce sa v neformálnom prostredí v rámci familiárnej interakcie medzi osobami, ktoré majú rovnaké spoločenské postavenie a poznajú sa.

3.3.1 Val.Es.Co

Úryvky španielskych hovorových konverzácií pochádzajú z korpusu vytvoreného skupinou výskumníkov *Val.Es.Co* (*Valencia Español Coloquial*), ktorá pôsobí od roku 1990 na Universitat de València.²⁰¹ Rovnomenný korpus založili vedci pod vedením Antonia Briza a keďže sa moja práca zakladá predovšetkým na jeho teoretickom pojatí diskurzívnych markátorov, rozhodla som sa v praktickej časti použiť práve tento korpus.

Korpus *Val.Es.Co*, ktorý je prístupný z rozhrania <<http://www.valesco.es/corpus/>>, bol vytvorený primárne za účelom výskumu hovorovej španielčiny (*español aoloquial*) na základe hypotézy, že na fungovanie hovorovej konverzácie sa dá nahliadať ako na súhrn štruktúr

²⁰¹ Cf. Corpus Val.Es.Co [online]. [cit. 2020-06-10]. Dostupné na: <<https://www.uv.es/corpusvalesco/index.html>>

a stratégií založených na pragmatike, ktorých výstavba prebieha v procese interakcie.²⁰² Prepísané nahrávky sa dajú filtrovať podľa pohlavia účastníkov konverzácie, ich príslušnosti do jednej z troch vekových kategórií alebo dosiahnutého vzdelania.

3.3.2 ORAL_v1

Autentické ukážky hovorovej češtiny som čerpala z hovoreného korpusu *ORAL*, ktorý je, podobne ako *InterCorp*, súčasťou ČNK a dostupný je na rozhraní <<https://kontext.korpus.cz/>>. Ide o korpus, ktorý obsahuje prepisy nahrávok prevažne neformálnych rozhovorov ľudí, ktorých rodným jazykom je čeština. Hovoriaci sa navzájom dobre poznali, išlo o priateľov alebo rodinných príslušníkov, a nahrávanie sa odohralo v ich prirodzenom prostredí. Nahrávky vznikali v rokoch 2002-2011.²⁰³ Celková veľkosť korpusu je 6 361 707 tokenov, pozostáva z 1546 nahrávok rozhovorov, ktorých celkový čas predstavuje 582 hodín.²⁰⁴ Pre účely tejto práce som konkrétne použila aktuálnu verziu korpusu *ORAL_v1*.

Nahrávky korpusu presne spĺňajú kritériá, podľa ktorých vymedzuje Antonio Briz hovorovú konverzáciu, nahrávky ukazujú „prototypický spontánni mluvený jazyk, ktorý se používá při bezprostřední interakci mluvčích v neformálních komunikačních situacích“.²⁰⁵ Pre dosiahnutie maximálnej autenticity boli rečníci informovaní o nahrávaní až po jeho skončení.²⁰⁶ Všetky nahrávky v korpuse sú prepísané a prepojené so zvukovou stopou daného úseku. Rečníci pochádzali zo všetkých regiónov Českej republiky, pričom korpus uvádza aj ich základné binárne sociolingvistické kategórie – pohlavie (muž / žena), vek (do 35 rokov / nad 35 rokov) a vzdelanie (základné a stredoškolské / vysokoškolské).²⁰⁷

3.3.3 s-hovor-6.0

Na podobnom princípe funguje aj *Slovenský hovorený korpus*, ktorý je súčasťou *SNK*. Pracovala som s aktuálnou verziou *s-hovor-6.0*, ktorá pozostáva z 6 593 004 textových jednotiek, obsahuje 760 nahrávok v rozsahu 714 hodín. Pri prepise je rovnako k dispozícii aj príslušný segment zvukového záznamu.²⁰⁸ Informácie o rečníkoch taktiež zahŕňajú pohlavie

²⁰² Cf. Corpus Val.Es.Co [online]. [cit. 2020-06-21]. Dostupné na:

<<https://www.uv.es/corpusvalesco/index.html>>

²⁰³ Cf. WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné na:

<<https://wiki.korpus.cz/doku.php:cnk:oral>>

²⁰⁴ Cf. WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné na:

<<https://wiki.korpus.cz/doku.php:cnk:oral>>

²⁰⁵ WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné na:

<<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral2013>>

²⁰⁶ Cf. WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné na:

<<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral2013>>

²⁰⁷ Cf. WIKI - Český národní korpus [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné na:

<<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral2013>>

²⁰⁸ Slovenský národný korpus [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/shk.html>>

(muž / žena), vek (v rozmedzí desiatich rokov), vzdelanie (nižšie / stredné / odborné / vysokoškolské). Okrem toho sa uvádza aj najdlhšie vykonávané povolanie, miesto narodenia, miesto najdlhšieho pobytu, miesto súčasného pobytu, materinský jazyk, či nárečie.²⁰⁹

Konkrétne som analýzu vykonávala v subkorpuse *s-hovor-6.0-sane*, ktorý obsahuje všetky nahrávky okrem prepisov výpovedí, ktoré zozbieral Ústav pamäti národa (ide o nahrávky pamätníkov druhej svetovej vojny, ktorí rozprávajú o svojich životoch, nie o spontánnu hovorovú konverzáciu). Tento subkorpus obsahuje 3 684 249 tokenov.²¹⁰ Dostupný je na adrese <<https://bonito.korpus.sk/>>.

3.4 Hovorené korpusy: analýza

Z každého z vyššie opísanej trojice hovorených korpusov som vybrala štyri úryvky rozhovorov. Snažila som sa ich zvoliť tak tak, aby jednak spadali do žánru hovorovej konverzácie, ako je definovaná v teoretickej časti, a zároveň aby obsahovali mnou skúmané diskurzívne markátory. V češtine a slovenčine som vyhľadávanie v hovorenom korpuse založila na výsledkoch najčastejších náprotivkov z analýzy vykonanej v textových paralelných korpusoch. Okrem toho som tiež dbala na fakt, aby sa vybrané úryvky medzi sebou podobali témou a okolnosťami komunikatívnej situácie.

Keďže každý korpus sa riadi o niečo odlišnými pravidlami transkripcie nahrávok, ponechala som mnou skúmané úryvky v podobe, v akej sú uvedené v konkrétnom korpuse. Diskurzívne markátory som z praktických dôvodov zvýraznila tučným písmom a pre lepšiu orientáciu sú jednotlivé výpovede v každom úryvku očíslované, pričom číslo jedna sa nemusí zhodovať so skutočným začiatkom konverzácie, ide iba o začiatok mnou vybraného úryvku. Okolnosti komunikatívnej situácie ako aj stručnú charakteristiku hovoriacich zahrňam v zátvorke pod každou ukážkou.

3.4.1 Val.Es.Co

V prvom úryvku zo španielskeho korpusu *Val.Es.Co* sledujeme rozhovor dvoch mladých mužov, ktorí sú spolubývajúci. Rozprávajú sa o povinnostiach v domácnosti:

- [1] (1) A: agh Jorge LEVÁNTATE
(2) B: déjame
(3) A: que te toca ir a por el/ PAN chaval→§
(4) B: §sí↓(RISAS)(()) por el pan (RISAS)§

²⁰⁹ Cf. Slovenský národný korpus [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné na: <[https://korpus.sk/Metad\(c3a1\)ta\(20\)o\(20\)hovoriacom.html](https://korpus.sk/Metad(c3a1)ta(20)o(20)hovoriacom.html)>

²¹⁰ Cf. Slovenský národný korpus [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné na: <https://bonito.korpus.sk/run.cgi/corp_info?corpname=s-hovor-6.0-sane>

(5) A: §**hombre**↓///(1s) ¡yo voy todos los días!// me toca ir a- ir a mí

(6) B: pues→ **mira** Job// [(())]

(7) A: [no↓] y encima cachondeo porque te hago el bocadillo↓ ¿**sabes?**

(8) B: porque tú quieres

(9) A: sí↓ **mira/ pues mira**↑ a la próxima semana te ((lo)) vas a hacer tú↓///(5s) y hay que limpiar la habitación ¿**eh?**/ que hoy nos traen el ordenador↓///(1,8s) lo traemos///(1,2s) que si no nos clavan→/ mil duros

(10) B: pues la limpias tú (()) porque yo ya estoy has/ ta los eso↑/ de to- de todos los días limpiarla/ la- limpiar la habitación yo// tú eres un guarro↑§

(11) A: §y la mierda es tuya

(12) B: ¡bah!

(Corpus *Val.Es.Co. 2.1. Conversación 8.* [online]. [cit. 2020-06-13]. Dostupné na: <http://www.valesco.es/corpus/intervenciones_view_1list.php?showmaster=conversaciones_view_1&fk_id=8>)

(Situácia: rozhovor doma. Téma: povinnosti v domácnosti. Účastníci: A – muž, 18-25 rokov; B – muž, 18-25 rokov. Legenda prepisu: <<https://www.uv.es/valesco/sistema.pdf>>)

Z mnou skúmaných diskurzívnych markátorov sa v úryvku nachádza *¿sabes?* (7), ktoré v tomto prípade zosilňuje hodnotu správy, ktorú hovoriaci A vysiela. Výpoveď je emočne nabitá, k čomu práve prispieva použitie markátora. A sa snaží upútať pozornosť poslucháča, a hoci od neho nevyžaduje priamu slovnú odpoveď, chce ho primäť k tomu, aby prehodnotil svoje správanie a prestal sa zdráhať ísť kúpiť pečivo.

Ďalším markátorom je *¿eh?* (9), ktorý tu preberá rovnakú funkciu ako *¿sabes?* v siedmej výpovedi. Účastník A opäť apeluje na B, pričom ho zosilneným spôsobom žiada, aby prijal informáciu, ktorú jeho výpoveď obsahuje, teda že treba upratať. V pojatí Garcíe Vizcaíno je *¿eh?* v tomto kontexte zameniteľné za výraz *¿queda claro?*.²¹¹ Hovoriaci chce docieľiť, aby poslucháč vzal jeho podnet na vedomie. V tomto prípade A od B očakáva predovšetkým neverbálnu odpoveď v podobe vykonania nejakej činnosti, konkrétne upratovania.

Dynamika dialógu je okrem dôvetkov podmienená aj ďalšími diskurzívnymi markátormi, napríklad *hombre* (5), ktorým sa hovoriaci A priamo obracia na B a konfrontuje ho so svojím rozhorčením, či *mira* (6 a 9), ktoré podobne ako *¿sabes?* apeluje na zmyslové vnímanie skutočnosti, no v tomto prípade vystupuje zbavené lexikálneho významu, keďže

²¹¹ Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores *¿no?* y *¿eh?* en español peninsular.“ Op. cit., s. 94.

hovoriaci v skutočnosti adresátovi nič neukazuje – ide iba o stratégiu upútania jeho pozornosti a štruktúrovania výpovede.

Druhá skúmaná konverzácia prebehla medzi mužom a ženou podobného veku v rámci priateľského zväzku. Témou rozhovoru boli knihy a šoférovanie:

- [2] (1) A: ¿el nombrecito le ha gustado?
(2) B: mm///(4,3s) he ido a comprarme DOS LIBROS
(3) A: mm/ ¡vaya tela!
(4) B: UNOes ASÍde gordo
(5) A: fácil/ de leer ↑§
(6) B: ¿hablando de libros///(1,1s) se nos olvidó coger el de/ tu hermano ↑ §§
(7) A: ¿ahora lo cogemos
(8) B: después llamo yo a Juani↑/ y le digo a ver si tiene el otro/ para que me lo traiga y lo cambiamos// ¿eh?
(9) A: ¡vale!
(10) B: esta mañana↓/ me he ido con el coche
(11) A: esta ha mirado ↓/ está claro que sale ella por la derecha pero ha mirado como
(12) B: sí
(13) A: con una confianza de yo voy por la derecha
(14) B: y paso [de todo]
(15) A: [que porque] yo estaba mirando que si no le meten un viaje DEL COPÓN///(1,7s) []
(16) B: [pues esta mañana↑]// [va y]// [serían las siete] y treinta y cinco↑ o por ahí ¿no? menos veinte
(17) A: []
(18) B: y estaba en el puente de Viveros ↑///(2,4s) que me iba [a clase]
(19) A: [ahora me tengo] que cruzar todo ¿sabes?§
(20) B: ¿¿por qué te has puesto aquí?
(21) A: para poder pasarme el semáforo ↑///(2,8s) (())
(22) B: hombre pues eso
(23) A: tú ves/ es que
(24) B: y va y///(1,9s) estábamos en el puente de Viveros↑/ y había follón// y parados en el semáforo↓ y eso que se pone en verde↑ y no puedes seguir ¿no? pues eso sin poner la marcha ni nada ↑// con el freno tocándolo te ibas para bajo ¿no? sin poner

marcha///(1s) y detrás de mí iba una chica ↑/ con un Suzuki// y era novata///(2s) Y ME HA PEGADO POR DETRÁS

(25) A: ¡no jodas!

(Corpus *Val.Es.Co. 2.1.* Conversación 22. [online]. [cit. 2020-06-13]. Dostupné na: <http://www.valesco.es/corpus/intervenciones_view_1list.php?showmaster=conversaciones_view_1&fk_id=22>)

(Situácia: neznáma. Téma: knihy, šoférovanie. Účastníci: A – muž, 18-25 rokov; B – žena, 18-25 rokov. Legenda prepisu: <<https://www.uv.es/valesco/sistema.pdf>>)

Opäť môžeme pozorovať diskurzívny markátor *¿eh?* (8). V tomto prípade sa hovoriaca B jednak snaží udržať kontakt so svojím spoločníkom a usiluje sa upútať jeho pozornosť na to, čo hovorí, no zároveň od neho žiada potvrdenie alebo súhlas s prezentovanou informáciou o plánoch do blízkej budúcnosti týkajúcich kníh. Pragmatické použitie markátora je účinné, keďže sa jej dostane odpovede vo forme „¡vale!“.

Trikrát sa v úryvku vyskytuje markátor *¿no?* (16, 24, 24). V všetkých troch prípadoch ide o strategické použitie diskurzívneho markátora s cieľom udržať kontakt s poslucháčom, kým hovoriaca niečo vysvetľuje. Účastníčka B ani v jednom prípade neočakáva od adresáta explicitnú odpoveď, keďže rozpráva o situácii, ktorú sama zažila a nepotrebuje si žiadnu časť prezentovaných informácií overiť. Markátor *¿no?* je tu zameniteľný za výrazy *¿sigues ahí?*, *¿me entiendes?*, *¿me sigues?*, teda sa viaže s fatickou funkciou jazyka, kedy hovoriaca kontroluje, či poslucháčka dáva pozor, rozumie a konverzácia môže pokračovať. Takéto použitie je dôležité predovšetkým v dlhších monologických úsekoch, akým je napríklad dvadsiata štvrtá výpoveď, kde hrozí, že sa poslucháč môže v prezentovaných informáciách stratiť.

V neposlednom rade v konverzácii figuruje aj *¿sabes?* (19), konkrétne tiež vo funkcii kontroly kontaktu. Hovoriaci A nevyžaduje odpoveď, snaží sa udržať pozornosť B a zachovať tak plynulosť ich rozhovoru.

V treťom úryvku sa dve mladé ženy v priateľskej konverzácii rozprávajú o televízii, seriáloch, ktoré zvyknú sledovať a filmoch, ktoré sa im páčia:

- [3] (1) A: ¿molan incluso leer los reportajes que hacen y todo eso↑/ eso está- cantidad de bien
- (2) B: a mí me mola guay/ está muy guay/ ¿tú ves en la dos Así se hizo?/ así se hizo tal película↓ así se hizo no se qué
- (3) A: no§

- (4) B: §¿no/ hostia está guay/ no sé/ lo ponen así cuando/ no saben↑ se ve que cuando no saben qué poner↑ lo lo ponen **¿no?**
- (5) A: [((hostia))]
- (6) B: [pero] está superguay// está genial tía/ mola porque salen ahí hablando los protagonistas ↑ luego la peli/ no sé qué/ no sé cuántos/ está muy chachi tía↓§
- (7) A: §con se hacen de oro **¿eh?**
- (8) B: ¡hostia!§
- (9) A: §¡hombre!
- (10) B: claro que se hacen de oro§
- (11) A: §si a parte de la película le sacan rendimiento a cómo se ha hecho↑ [(RISAS)]
- (12) B: [¡Joder!]/ tú imagínate tía y luego encima toda la parafernalia esa que te sacan ahí tía/ de pegatinas de Batman↓ y Jurassik Park
- (13) A: (RISAS)
- (14) B: a mí eso me da un agobioo que flipas/ entre eso y los Simson también tía cuando lo Simson y eso que me gustan los Simson tía↓ pero§
- (15) A: §ya ¡son supergraciosos! (RISAS)/ [(RISAS)]
- (16) B: [a mí m(e) encantan↓ los Simson] está superguay tía (RISAS) pero(RISAS)/ (RISAS)/ ¡joder qué no! ¡ostras! que a mí me agobian mogollón/ Batman tía Batman es que no lo puedo yo ver **¿eh?**§
- (17) A: §(RISAS)
- (18) B: es un agobio eso es↑ que es un agobio// y eso tía↓/ nada no sé qué más contarte↑
- (19) A: [los Simson molan]
- (20) B: [no sé↑/ no sé↑]
- (21) A: (RISAS)§
- (22) B: §sí los Simson/ ¿no los ves?
- (23) A: sí mogollón§
- (24) B: §los hacen a las ocho ahora **¿no?**
- (25) A: [¿quién era?]
- (26) B: [en Antena tres]
- (27) A: [((no sé))]
- (28) B: [creo que sí] creo que sí// creo que sí
- (29) A: no sé a qué hora lo hacen

(Corpus *Val.Es.Co. 2.1. Conversación 29*. [online]. [cit. 2020-06-13]. Dostupné na: http://www.valesco.es/corpus/intervenciones_view_1list.php?showmaster=conversaciones_view_1&fk_id=29) Legenda prepisu: <https://www.uv.es/valesco/sistema.pdf>)

(Situácia: neznáma. Téma: televízia, seriály, filmy. Účastníci: A – žena, 18-25 rokov; B – žena, 18-25 rokov.)

V skúmanej časti sa dvakrát vyskytuje diskurzívny markátor *¿eh?*. V siedmej výpovedi ide o funkciu udržania kontaktu s poslucháčom. Hovoriaca A sa snaží upútať pozornosť svojej poslucháčky a zároveň očakáva potvrdenie pravdivosti svojej výpovede, ktorého sa dočká v desiatej výpovedi v podobe: „claro que se hacen de oro“. V šestnástej výpovedi hovoriacej nejde použitím markátora *¿eh?* ani tak o doplnenie alebo potvrdenie nejakej informácie, ako o zosilnenie svojho tvrdenia, že ju nudia filmy o Batmanovi. Diskurzívny markátor výpovedi dodáva silné citové zafarbenie a zintenzívňuje pocit nudy, ktorý chce s filmami o Batmanovi hovoriaca asociovať.

Dvakrát sa objavuje aj markátor *¿no?*. Vo štvrtej výpovedi je použitie *¿no?* dvojznačné. Na jednej strane môže ísť o strategické použitie diskurzívneho markátora na udržanie kontaktu s adresátkou a udržanie hladkého chodu dialógu, teda chce dať hovoriaca B priestor svojej spoločníčke, aby si vymenili úlohy hovoriaceho a poslucháča. Zároveň však môže B skutočne prejavovať záujem o názor, aký má na spomínaný televízny program účastníčka A, teda by v pojmání Garcíe Vizcaíno išlo o *función de comprobativo de opinión*, kde *¿no?* by bolo zameniteľné za *¿no crees?*.²¹² Tento diskurzívny markátor je opätovne použitý vo výpovedi dvadsaťštyri, kde ide pravdepodobne znova o použitie s cieľom kontroly kontaktu. Môžeme predpokladať, že hovoriaca B sa v skutočnosti nepotrebuje nutne dozvedieť, kedy v televízii dávajú seriál Simpsonovcov, a otázku pokladá len v záujme toho, aby konverzácia pokračovala.

V poslednej ukážke z korpusu *Val.Es.Co* sa vraciame k účastníkom, s ktorými sme sa stretli v prvom úryvku. Ich konverzácia sa však presunula k rozprávaniu vtipov:

- [4] (1) B: hostia joder Job cállate↓ que tengo un dolor aquí abajo→
(2) A: ¿dónde?
(3) B: ¿dónde va a ser?
(4) A: ¡ah! en el SEXO
(5) B: sexo// oh///(2s) Carol
(6) A: ay Jorge ((va)) déjame en paz ¿eh?
(7) B: ((je))// (())///(5,1s) (()) van a hacer Goku// espero que se vaya la mamá pronto

²¹² Cf. GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores *¿no?* y *¿eh?* en español peninsular.“ Op. cit., s. 94.

(8) A: sí **¿no?**§

(9) B: §((¡je!))

(10) A: ya ves///(10,9s) el chiste de los caracoles es bueno **¿eh?**

(11) B: (RISAS)

(12) A: te lo cuento?///(1,9s) ¿por qué las mujeres tienen piernas?

(13) B: ¡ya me lo sé! **eh** Job

(14) A: no↓/ tú que vas a saberlo↑

(Corpus *Val.Es.Co. 2.1. Conversación 8.* [online]. [cit. 2020-06-13]. Dostupné na: http://www.valesco.es/corpus/intervenciones_view_1list.php?showmaster=conversaciones_view_1&fk_id=8> Legenda prepisu: <https://www.uv.es/valesco/sistema.pdf>>)

(Situácia: neznáma. Téma: rozprávanie vtipov. Účastníci: A – muž, 18-25 rokov; B – muž, 18-25 rokov.)

Tento úryvok združuje dva z troch skúmaných diskurzívnych markátorov. Markátor *¿eh?* sa vyskytuje v šiestej výpovedi, kde zosilňuje emočné nabitie výpovede, konkrétne ním A dáva B najavo svoju podráždenosť. Žiadosť A o to, aby ho B nechal na pokoji, je s použitím diskurzívneho markátora o čosi dôraznejšia ako by bola, keby v nej markátor nefiguroval. V desiatej výpovedi je diskurzívny markátor použitý s cieľom udržať kontakt s poslucháčom. Hovoriaci explicitnú odpoveď počuť nepotrebuje, no adresát mu dá najavo, že jeho výpoveď zaregistroval, prostredníctvom smiechu. Ide predovšetkým o zabezpečenie neprerušného plynutia konverzácie. Tretíkrát sa tento markátor objavuje v trinástej výpovedi, kde je použitý apelatívne smerom k účastníkovi A, dokonca v spojení s jeho menom. Hovoriaci B zároveň prostredníctvom neho dáva dôrazne najavo, že vtip pozná a preto ho nepotrebuje počuť znova. Toto použitie teda združuje apelatívnu funkciu s funkciou intenzifikátora výpovede.

Diskurzívny markátor *¿no?* sa nachádza v ôsmej výpovedi. Jeho funkcia je v tomto prípade čisto pragmatická, slúži na udržanie kontaktu s druhým účastníkom konverzácie a posúva konverzáciu vpred. Hovoriaci A najprv vyjadruje súhlas s predchádzajúcou výpoveďou B vo forme „sí“, ktoré doplní o diskurzívny markátor *¿no?*, ktorým chce ponúknuť účastníkovi B príležitosť opäť si vymeniť role hovoriaci-poslucháč.

3.4.2 ORAL_v1

Z českého hovoreného korpusu *ORAL_v1* som tiež vybrala štyri úryvky:

[5] (1) Denis_256: tak hele kdo si vytáhle tudle černou kartu tak to tak je králem **jo?**

(2) Magda_832: jo,

(3) Denis_256: tak mamka je král asi nebo **jo?**

- (4) Magda_832: jak to víš?
- (5) Dominik_833: já nevim,
- (6) Denis_256: ukaž, no protože brácha hmm tó neříkal že je hurá já sem král takže (nesrozumitelné) musíš bejt ty král **ne**?
- (7) Magda_832: (smích)
- (8) Denis_256: tak a teď to teda ještě musím vymyslet jak se to dělá tady s tím páč sem to zapomněl, takže počkej,
- (9) Dominik_833: jenom čtyry karty mám **jo?** hů,
- (10) Denis_256: co?
- (11) Dominik_833: jenom čtyry karty mám **jo?** žádný peníze nemám **jo?**
- (12) Denis_256: @, jo každej má eště dva zlatáky na začátku, ne počkej já se musím vlastně soustředit a vymyslet jak se to dělá tady s tím, takže, kouknu se dám to sem +

(ÚČNK – ORAL_v1, doc.id: 05A098N)

(Situácia: hranie spoločenskej hry. Téma: spoločenská hra. Účastníci: Magda_832 – žena, 50 rokov, VŠ; Denis_256 – muž, 23 rokov, VŠ; Dominik_833 – muž, 28 rokov, VŠ. Legenda prepisu: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/:cnk:oral>>)

V tomto úryvku sa niekoľkokrát opakuje diskurzívny markátor *jo?*, ktorý v textovom paralelnom korpuse často predstavoval náprotivok španielskeho *¿eh?*. Okrem toho sa vyskytuje aj *ne?*. Kontext tejto komunikačnej situácie tvorí hranie spoločenskej hry, konverzácia má troch účastníkov, jednu ženu a dvoch mužov, pričom všetci účastníci dosiahli vysokoškolské vzdelanie.

V prvej výpovedi tohto úryvku má *jo?* hodnotu skutočnej otázky. Hovoriaci Denis_256 vyjadruje svoju neistotu ohľadom pravidiel hry a použitím diskurzívneho markátora vyzýva niektorého z účastníkov konverzácie, aby ho v jeho presvedčení buď uistili alebo opravili. Opytovacie *jo?* splní svoj účel, keďže sa Denis_256 vzápätí dočká odpovede od Magdy_832 v podobe pritakania. Markátor *jo?* na rovnakom princípe vyjadruje neistotu tohto hovoriaceho aj v tretej výpovedi úryvku a s tým istým účelom ho využíva aj Dominik_833 (9 a 11).

Účastníci tejto konverzácie sa chystajú hrať spoločenskú hru, no najprv si musia ujasniť pravidlá, ktoré žiadny z nich celkom neovláda. Pomocou diskurzívnych markátorov sa snažia zabezpečiť plynulosť konverzácie tým, že vyžadujú od zvyšných účastníkov potvrdenie svojich domnienok.

V nasledujúcom úryvku sa presúvame na návštevu, do konverzácie, ktorá prebieha primárne medzi dvomi mužmi:

- [6] (1) Vít_823: je tady teplo **vid'?** je tady moc teplo až hlava (nesrozumitelné),

- (2) Štěpán_821: je no,
 (3) Vít_823: já támle vyvětrám,
 (4) Štěpán_821: tak to vypni to topení, nejde vypnout?
 (5) Vít_823: co bych ho vypínal to nechám já to chci vodu vohřát taky **víš?**
 (6) Dušan_822: hmm,
 (7) Štěpán_821: ty vlastně topíš kotlem **ne?** takže si zatopíš sám,
 (8) Vít_823: nó,
 (9) Štěpán_821: takže tobě to je jedno,

(ÚČNK – ORAL_v1, doc.id: 05A103N)

(Situácia: návšteva. Téma: kúrenie. Účastníci: Štěpán_821 – muž, 42, SŠ; Vít_823 – muž, 67, ZŠ. Legenda prepisu: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/:cnk:oral>>)

Hovoriaci Vít_823 sa na svojho poslucháča najprv obracia s otázkou zakončenou diskurzívnym markátorom *vid'?* (1), potom používa markátor *víš?* (5). V oboch prípadoch ide o použitie diskurzívneho markátora na kontrolu kontaktu či udržanie pozornosti poslucháča. V prvej výpovedi nejde o skutočnú zisťovaciu otázku, keďže Vít_823 sám vie, že v miestnosti je teplo, nemá v tejto vedomosti medzeru a markátor *vid'?* nepoužíva na doplnenie informácie, ale preto, aby zabezpečil plynulosť konverzácie, čo sa mu podarí, keďže sa mu od hovoriaceho Štěpána_821 dostane okamžitej odpovede. Podobne je to aj s *víš?* v piatej výpovedi tohto úryvku, kde ide o gramatikalizovanú formu slovesa *vedět* a jeho použitie s pragmatickým cieľom, keďže sa Vít_823 svojho poslucháča v skutočnosti nepýta, či má vedomosť o tom, že Vít_823 chce ohriať vodu. Ide opäť o strategické použitie diskurzívneho markátora s účelom udržať kontakt s poslucháčom.

Iným prípadom je použitie *ne?* v siedmej výpovedi úryvku, kde Štěpán_821 síce na jednej strane chce zatiahnuť svojho konverzačného partnera späť do dialógu, no zároveň vyjadruje určitý pocit neistoty, podobne ako v predošlom úryvku hovoriaci ohľadne pravidiel spoločenskej hry, teda okrem zabezpečenia plynulosti rozhovoru mu ide aj o potvrdenie informácie.

Nasledujúci úryvok z korpusu ponúka náhľad do konverzácie viacerých žien z rôznych vekových skupín:

- [7] (1) Maria_2369: hořická voda **jo** +
 (2) Kamila_176: (nesrozumiteľné),
 (3) Ester_356: no ale ty NJ -
 (4) Maria_2369: + no a dáš si jednu deci to je dvě stě mililitrů **vid'?** **že jo?** NJ,
 (5) Marcela_90: nevim,

- (6) Kamila_176: kam?
 (7) Maria_2369: jedna deci je dvě stě mililitrů dyť #s mně to říkala **ne**?
 (8) Jana_479: sto mililitrů **ne**?
 (9) Maria_2369: sto mililitrů no,
 (10) Kamila_176: jedna deci je sto mililitrů,
 (11) Maria_2369: sto mililitrů a do litru si to doplníš devíti mililitrama jako **jo**?
 (12) Ester_356: no,
 (13) Maria_2369: a necháš si to přes noc aktivovat ale nesmíš si ji NJ vylejt jak si to jednou vyleješ tak musíš znova teda jako **jo**? pořád si hlídej udělej si tam čárku -

(ÚČNK – ORAL_v1, doc.id: 05A018N)

(Situácia: návšteva. Téma: ľudové liečiteľstvo. Účastníci: Jana_479 – žena, 26, ZŠ; Maria_2369 – žena, 52, SŠ; Kamila_176 – žena, 49, SŠ; Ester_356 – žena, 75, ZŠ. Legenda prepisu: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/:cnk:oral>>)

V tomto úryvku môžeme pozorovať hneď niekoľko rôznych markátorov. Vo štvrtej výpovedi, ktorej autorkou je Maria_2369, sa vyskytuje sekvencia markátorov *vid'?* *že jo?*, ktorá vytvára dojem zosilnenej žiadosti o potvrdenie pravdivosti obsahu výpovede. Maria_2369 si nie je istá tým, čo hovorí, preto apeluje na ostatné poslucháčky, ktoré s ňou zdieľajú vedomosť o účinkoch „hořické vody“, aby jej tvrdenie potvrdili alebo opravili. Jej výzva splní svoj účel, keďže na ňu hneď reagujú Marcela_90 aj Kamila_176.

Neistota a žiadosť o potvrdenie pravdivosti výpovede je vyjadrená aj pomocou *ne?* (7). Naopak *ne?* vo výpovedi hovoriacej Jany_479 má celkom iný účel – funguje na zmiernenie obsahu výpovede. Keďže Jana_479 vie, že jedno deci má sto mililitrov, no chystá sa prezentovaním tejto informácie opraviť ženu, ktorá je od nej staršia, teda medzi nimi neexistuje vzťah úplnej rovnosti, snaží sa správu kódovať spôsobom, ktorý vyznie menej konfrontačne a zmierni priamočiarosť protirečenia staršej osobe, v čom jej pomáha práve diskurzívny markátor *ne?*.

Ďalší markátor, ktorý sa v tomto úryvku objavuje, je *jo?*, konkrétne vo výpovediach Marie_2369 (11, 13). V oboch prípadoch ide o funkciu udržania kontaktu, resp. kontrolu funkčnosti komunikačného kanála. Keďže v oboch spomínaných výpovediach hovoriaca poslucháčke niečo vysvetľuje, *jo?* jej pomáha overiť si, či adresátka dáva pozor a rozumie.

V ďalšom úryvku sa dvadsaťštyriročná žena, sedemdesiattriročná žena a päťdesiatročný muž rozprávajú pri posedení na záhrade o vynášaní smetí:

- [8] (1) Hedvika_220: jednou za měsíc jezďej pro popelnice? dyť to je strašně málo,
 (2) Svatava_273: jednou za tejdén,

- (3) Hedvika_220: (nesrozumiteľné),
- (4) Svatava_273: blbnu, v zimě jednou za tejden a v létě za štrnácet dnů, (nesrozumiteľné),
- (5) Hedvika_220: to by mělo bejt navopak dyť v zimě to ví - jako míň smrdí **ne?**
- (6) Svatava_273: v zimě kvůli uhlí **víš?** kvůli popelu jako to tak to -
- (7) Hedvika_220: hmm,
- (8) Alexander_274: no ale vono v létě teda jako v Liborci dyž se to vyvede **jo** a ta popelnice začne hníť teda tak to je docela peklíčko teda,
- (9) Svatava_273: smrdí **vid'?** no,
- (10) Alexander_274: to je strašný

(ÚČNK – ORAL_v1, doc.id: 03A024N)

(Situácia: posedenie na záhrade. Téma: vynášanie odpadu. Účastníci: Hedvika_220 – žena, 24, VŠ; Svatava_273 – žena, 73, SŠ; Alexander_274 – muž, 50, VŠ. Legenda prepisu: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/:cnk:oral>>)

V piatej výpovedi používa hovoriaca Hedvika_220 diskurzívny markátor *ne?*, pomocou ktorého sa dožaduje potvrdenia svojej výpovede. Odpovedá jej Svatava_273, ktorá obsah jej výpovede dopĺňa o novú informáciu, ktorú modifikuje diskurzívnym markátorom *víš?*, aby udržala kontakt s adresátkou. Keďže Hedvike_220 niečo vysvetľuje, apeluje na jej kognitívne schopnosti a preto volí práve formu slovesa *vědět*.

Ďalej v konverzácii figuruje markátor *jo* v ôsmom riadku, kde ním hovoriaci Alexander_274 zabezpečuje plynulosť svojej výpovede a logickú nadväznosť častí, z ktorých sa skladá. Okrem toho sa objavuje ešte *vid'?*, opäť vo funkcii udržania kontaktu a zabezpečenia striedania rolí hovoriaci-poslucháč. Svatava_273 jeho použitím dáva priestor Alexandrovi_274 znova prevziať rolu hovoriaceho, čím sa zaručí hladký priebeh dialógu.

3.4.3 s-hovor-6.0-sane

V nasledujúcom úseku sa pozrieme na využitie diskurzívnych markátorov vo forme dôvetku v slovenčine. V úryvku číslo jedenásť sa podobne starí muž a žena rozprávajú o nabíjaní elektroniky a jedle:

- [9] (1) A: Prosím ťa, daj mi toto tam. Síce ty máš tiež tú svoju, **čo**, ale ja som si zobrala tiež pre istotu.
- (2) B: Počkej ja ja ťa dám potom na moju nabíjačku. No úžasné.
- (3) A: No dobre.
- (4) B: Aha, mám, no, daj, nie nie toto, to druhé. Mám zástrčku voľnú.

- (5) A: Žeby to zajtra bolo to. A daj to niekde hore. No.
- (6) B: Ty vieš, čo je v tom?
- (7) A: Áno.
- (8) B: Trafil som?
- (9) A: Nie, ale s no hádaj.
- (10) B: Ale som blízko **hej?**
- (11) A: Hej.
- (12) B: Klobásy. **Všakže?**
- (13) A: Hej.
- (14) B: Bože, to to sa stavím, že to bol mamkin nápad toto.
- (15) A: No a?
- (16) B: Urč urči ja teraz zomriem, jéj.
- (17) A: Čo? **Počúvaj** tu máš z banky Liebesbrief.
- (18) B: A mám nejaký iný b Liebesbrief od niekoho iného?
- (19) A: Myslím, že nie.

(SNK – *s-hovor-6.0-sane*, doc.id: 2008-12-07-Brwick)

(Situácia: neznáma. Téma: nabíjanie elektronického zariadenia, jedlo. Účastníci: A – žena, 20+, VŠ; B – muž, bližšie nešpecifikované.)

V prvej výpovedi úryvku používa hovoriaca A diskurzívny markátor *čo* na udržanie kontaktu s adresátom, keďže pravdepodobne má vedomosť o tom, že aj jej spoločník disponuje nabíjačkou. Od šiesteho riadku sa mení téma konverzácie a nasleduje sekvencia rýchlych a krátkych výmen výpovedí. Účastník B má hádať a aby sa čo najrýchlejšie dočkal správnej odpovede, používa markátory *hej?* (10) a *všakže?* (13). Nimi si jednak pýta potvrdenie od hovoriacej A, no zároveň diskurzívne markátory slúžia ako štruktúrne jednotky, na ktorých je postavená plynulosť dialógu. Okrem dôvetkov v tomto úryvku figuruje ako diskurzívny markátor aj forma *počúvaj* (17), ktorou hovoriaca A neapeluje priamo na to, aby ju B vnímal pomocou sluchu, ale sa snaží upútať jeho pozornosť na novú informáciu o liste, ktorú mu v nadväznosti odprezentuje.

V nasledujúcom úryvku sa presunieme do kuchyne, kde rodina pripravuje vianočný šalát a popri tom diskutuje o rodinných vzťahoch:

- [10] (1) A: Ešte dobre že tatkovu rodinu nemusíme riešiť.
- (2) B: Som ich bola pozrieť, tak narýchlo sme tam mali s školenie v Košiciach. Tak som tak na hodinku to otočila. Tatovho strýka poznáte.
- (3) A: Ktorého strýka?

- (4) C: Rudka.
- (5) D: Hej, poznáme, to dedkov brat najmladší, **nie?**
- (6) C: Hej, hej, v kostole sa stretávame. Vlastne len v kostole sa stretávame. Ruku dá vždycky podá v kostole.
- (7) D: On je tvoj strýko, **hej?**
- (8) C: Hej, moj vlastný strýko. **Vidíš**, on si
- (9) A: Takže náš prastrýc.
- (10) B: Tak ta ťažko prastrýko po otcov strýko. Tvojho otca strýko.
- (11) C: No môj strýko tvoj
- (12) B: Tvojho otca strýko.
- (13) A: No, veď to je môj prastrýko? Teoreticky.

(SNK – *s-hovor-6.0-sane*, doc.id: 2010-12-23-Poanga)

(Situácia: príprava vianočného šalátu v rodinnom kruhu. Téma: rodinné vzťahy. Účastníci: A – muž, 20+, VŠ; B – žena, 50+, VŠ; C – muž, 50+, VŠ; D – žena, 20+, SŠ.)

V tomto úryvku môžeme pozorovať markátor *nie?* (5), ktorý hovoriaca D používa ako prostriedok, ktorým si chce overiť pravdivosť svojej výpovede, keďže si nie je úplne istá. Táto stratégia je účinná, keďže jej C okamžite odpovie slovami „hej, hej.“ Rovnaký postup D zopakuje s markátorom *hej?* (7). Opäť sa chce presvedčiť o tom, že situácii správne rozumie, v čom je znova utvrdená súhlasom zo strany hovoriaceho C.

Okrem týchto dvoch markátorov môžeme spomenúť ešte formu *vidíš* (riadok 8), ktorá funguje rovnako ako markátor *vieš?*. Keby sme hypoteticky aplikovali španielsku teóriu diskurzívnych markátorov na slovenčinu, v pojmání Maríe Antonie Martín Zorraquino a José Portolésa Lázara by forma *vidíš* spadala do rovnakej kategórie ako španielske *¿sabes?*, teda medzi *formas verbales de segunda persona como marcadores de alteridad*,²¹³ ktorá zahŕňa aj iné slovesá so sémantickým významom fyzikálnych vnemov, v tomto prípade zrakové zmyslové vnímanie. Hoci je hovoriaci C vo svojej výpovedi prerušený, je veľmi pravdepodobné, že neapeluje na zrakové vnímanie účastníkov konverzácie, teda sloveso *vidiet'* používa pozbavené sémantického významu, s cieľom organizovať svoju výpoveď, teda ide o pragmatické, nie doslovné použitie.

V treťom úryvku zo slovenského hovoreného korpusu sa rozpráva športovkyňa so svojou kamarátkou v kaviarni. Obe ženy majú vysokoškolské vzdelanie a nachádzajú sa v rovnakej vekovej kategórii. Diskutujú o elektronickej pošte:

²¹³ Cf. MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ Op. cit., s. 4186.

- [11] (1) A: Ved' ja viem, čo a že že keď chceš, môžeš mi na Dadu d, keď budem aj v Amerike, no a mám skrz, to je š to je pracovná, to si napíš, skrz, zavináč sztk bodka sk, to je akože Slovenský krasokorčuliarsky zväz, **hej?**
- (2) B: Počkaj, Slovenský.
- (3) A: Krasokorčuliarsky zväz, to len aby si vedela. To je tak ťažké pre cudzincov, **vieš.**
- (4) B: Áno.
- (5) A: Skrz zavináč. A potom sz. Vždy pripomína, ako na omši, že skrz. Skrz.
- (6) B: Áno.
- (7) A: **Chápeš ma?**
- (8) B: Fakt.
- (9) A: **Pozri sa**, skrz. To je super. **Či nie?**
- (10) B: Áno, strč prst skrz krk.
- (11) A: Ja mám dobré asociácie, **čo?** Sztk...
- (12) B: Sztk. A to je čo?
- (13) A: Tk. Bodka sk. To je slovenský zväz telesnej kultúry, no tak to.

(SNK – *s-hovor-6.0-sane*, doc.id: 2008-09-24-Brgrez)

(Situácia: posedenie v kaviarni. Téma: emailová adresa. Účastníci: A – žena, 30+, VŠ;
B – žena, 30+, VŠ.)

V prvej výpovedi hovoriaca A používa diskurzívny markátor *hej?* vo fatickej funkcii. Adresátke niečo vysvetľuje, preto jej použitím dôvetku formálne kladie otázku, aby si overila, či komunikačný kanál funguje a adresátka je prítomná a rozumie. S rovnakým zámerom figuruje v siedmom riadku výraz *chápeš ma?*, ktorý apeluje na kognitívne schopnosti adresátky a zisťuje, či účastníčka B správne dekodovala obsah predošlej správy. Hovoriaca A kontroluje kontakt s poslucháčkou B aj v treťom riadku pomocou markátora *vieš*, ktorý adresátku skutočne vyzve k odpovedi „áno“, ktorou dáva najavo svoju pozornosť. Na udržanie pozornosti účastníčka A používa aj formu *pozri sa*, ktorej charakteristika je v tomto kontexte zhodná s tvarom *vidíš*, ktorý použil hovoriaci C v úryvku číslo dvanásť. Opäť ide o apel na zmyslové vnemy poslucháča, no sloveso je gramatikalizované, keďže hovoriaca A adresátke v skutočnosti nič neukazuje, teda sa nemá na čo fyzicky pozrieť.

Tento úryvok veľmi dobre ilustruje, ako dôvetky zabezpečujú plynulosť konverzácie a posúvajú ju vpred. V deviatej výpovedi hovoriaca A zakončí svoju výpoveď slovami *či nie?*, ktorými prenecháva priestor svojej spoločníčke, aby prevzala rolu hovoriacej, kým ona sama sa presunie do role poslucháčky. Podobne aj vo výpovedi jedenásť ide o štylistické použitie dôvetku *čo?*, na ktorý hovoriaca B neočakáva odpoveď – prispieva ním k organizácii dialógu.

Dvanásty dialóg sa odohráva počas cesty v aute medzi tromi mladými ženami, z ktorých dve sú vysokoškolsky vzdelané, jedna dosiahla stredoškolské vzdelanie. Rozprávajú sa o témach zo života a neskôr riešia problém s pustením hudby:

- [12] (1) A: Nebolí ma, keď mi to strihala, lebo napríklad pod kožu musela ísť, nožničkami mi to prestrihovala.
- (2) B: Si dáme Phila Collinsa, **čo?**
- (3) A: No, daj.
- (4) B: A som počula, že už máte zošrotované auto.
- (5) C: Kto?
- (6) B: Vy, **nie?**
- (7) C: **Hej?** Ja ani neviem, no ďakujem za informáciu. Malunké...
- (8) B: Barbora, či ako ste ju volali?
- (9) C: No vieš čo, Nezábudka, ja neviem, ako ju ešte volali. Ale či jej fotečku ešte urobili.
- (10) B: Myslíš, že by tam bolo nejaké? Prečo mi nejde vybrať cédečko? Oli, ako vyberiem cédečko, tou šípkou, **že?**
- (11) A: Áno, ale asi tam žiadne neni, tak preto to nejde.
- (12) B: Asi tam je.
- (13) A: Neni tam žiadne, veď ja som vybrala včera.
- (14) B: Mi ho mi ho tam nechce zobrať, **vieš? Počkaj**, už hej.
- (15) C: Máte nové cédečko, lebo nemali ste, **že?**
- (16) A: No, nemala som rádio na cédečko, ale mám, Jojo mal také staré rádio, no staré, ono bolo dobré, len už ho nepoužíval, **vieš?** Tak mi ho dal. Len bolo pokazené, tak som ho dávala do opravy a furt nefungovalo.

(SNK – *s-hovor-6.0-sane*, doc.id: 2009-04-09-Zzcadi)

(Situácia: jazda autom. Téma: auto, rádio. Účastníci: A – žena, 20+, VŠ; B – žena, 20+, SŠ; C – žena, 30+, VŠ.)

Tento úsek rozhovoru je veľmi rozmanitý, čo sa týka použitia diskurzívnych markátorov. Hovoriaca B používa markátor *čo?* (2), ktorým sa dožaduje schválenia výberu hudby do auta od spolujazdkyne. V šiestej výpovedi sa zase objavuje *nie?*, pomocou ktorého sa hovoriaca B snaží opätovne nastoliť koherenciu v dialógu, ktorý sa akosi zaplietol, keďže sa zistilo, že účastníčky nezdieľajú rovnaké vedomosti, čo je porušenie jedného zo základných predpokladov na fungovanie hovorovej konverzácie. Hovoriaca B adresuje v štvrtej výpovedi priamu otázku účastníčke C. Tu však dochádza v komunikačnom kanáli k šumu, keďže C nemá

o zošrotovaní auta vedomosť a preto si nie je istá, či bola otázka skutočne smerovaná na ňu. Tu zneistie aj účastníčka B a preto hovorí „Vy, nie?“, aby uviedla na pravú mieru, komu otázku adresuje. Odpoveďou jej je paradoxne otázka vo forme diskurzívneho markátora *hej?*, ktorým dáva hovoriaca C najavo svoju nevedomosť o situácii.

Ďalej sa téma konverzácie presúva k rádiu. B má problém s umiestnením cédečka, preto si chce svoju domnienku potvrdiť u osoby, ktorá rádio pozná lepšie ako ona sama. S týmto účelom používa v desiatej výpovedi diskurzívny markátor *že?*, pričom v tomto prípade očakáva odpoveď, keďže si sama nevie poradiť. Iné je použitie toho istého markátora vo výpovedi pätnásť, kde hovoriacej C ide o udržanie konverzácie, preto sa snaží A zatiahnuť späť do dialógu, čo sa jej podarí, keďže A v nadväznosti preberie rolu hovoriaceho a začne vysvetľovať, odkiaľ má rádio.

Okrem toho môžeme pozorovať aj dve použitia markátora *viš?*. V riadku štrnásť za prostredníctvom neho hovoriaca B dožaduje pozornosti od A, keďže rieši problém s rádiom. Je to teda komunikačná stratégia, ktorou sa chce dočkať pomoci. Iný prípad predstavuje *viš?* vo výpovedi hovoriacej A (16), kde ide o funkciu udržania kontaktu. Keďže A sa nachádza uprostred vysvetľovania, túži si udržať pozornosť poslucháčky C, preto sa na ňu vo výpovedi obráti prostredníctvom diskurzívneho markátora, hoci odpoveď neočakáva.

Nakoniec môžeme spomenúť formu *počkaj* (14), ktorá síce nie je dôvetkom, no figuruje v tomto kontexte ako diskurzívny markátor, keďže má pragmatickú funkciu – hovoriaca B v skutočnosti nikoho nežiada, aby čakal, ide iba o formu logickej organizácie výpovede a prepojenie jej jednotlivých úsekov.

4 Záver

Na záver tejto bakalárskej práce mi prináleží pokúsiť sa celkove zhodnotiť španielske diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* a ich náprotivky v češtine a slovenčine, či už tie získané v analýzach z paralelných textových korpusov alebo markátory skúmané v úryvkoch z hovorených korpusov.

Prvý úsek praktickej časti práce, ktorý som vykonala v paralelných korpusoch *InterCorp* a *par-skes-1.0*, poskytol hneď niekoľko zaujímavých ukazovateľov, na základe ktorých sa dajú vyvodzovať závery o povahe diskurzívnych markátorov. V prvom rade je v češtine aj slovenčine pozoruhodný podiel prípadov, kedy diskurzívny markátor zo španielskeho jazyka nebol vôbec preložený. V prípade markátora *¿eh?* nebolo preložených 29,23 % výskytov v češtine a 24,49 % výskytov v slovenčine, pri markátore *¿no?* išlo o 8,71 % v češtine a 13,71 % v slovenčine a markátor *¿sabes?* nebol preložený v 13,76 % prípadov v češtine a 13,16 % prípadov v slovenskom jazyku. Tieto výsledky môžu naznačovať potvrdenie hypotézy, že diskurzívne markátory kontroly kontaktu sa v španielčine používajú s väčšou frekvenciou. K tejto domnienke môže prispievať aj fakt, že v českej ani slovenskej jazykovednej tradícii diskurzívne markátory nie sú explicitne vymedzené. Nedá sa však, samozrejme, tvrdiť, že by v komunikácii vedenej v českom či slovenskom jazyku ku kontrole kontaktu medzi hovoriacim a poslucháčom nedochádzalo. Analýzy vychádzajúce z dát z paralelných textových korpusov jasne ukazujú, že oba jazyky disponujú širokou škálou dôvetkov. V češtine k najčastejším prekladom skúmanej trojice španielskych diskurzívnych markátorov patrili napríklad výrazy *co?*, *ne?*, *vid'?*, *ano?*, *jo?*, *že?*, *víš?* či *chápeš?*, v slovenčine boli zase frekventované tvary *čo?*, *však?*, *nie?*, *dobre?*, *jasné?*, *vieš?*, *chápeš?*.

Charakter prekladov španielskych diskurzívnych markátorov do češtiny a slovenčiny môžeme spojiť aj s ich denotatívnym významom, ktorý nesú odhliadnuc od pragmatického použitia. Markátory *¿no?* a *¿sabes?* majú lexikálny význam – *no* je v španielskej tradícii adverbium vyjadrujúce negáciu, v prípade *sabes* ide o formu slovesa *saber* v druhej osobe singuláru. To sa odrazilo aj na prekladoch v paralelných korpusoch, ktoré v prípade oboch týchto markátorov v drvivej väčšine predstavovali priamy preklad do češtiny aj slovenčiny. Najčastejšími prekladmi *¿no?* boli dôvetky *ne?* a *nie?*, v prípade *¿sabes?* boli zase v najväčšej miere zastúpené priame preklady *víš?* a *vieš?*. To isté sa však nedá povedať o markátore *¿eh?*, ktorý spomedzi skúmanej trojice vykazoval najväčšiu diverzitu prekladov a, čo je najzaujímavejšie, najčastejší bol v češtine aj slovenčine nulový preklad, teda úplné vynechanie tohto markátora. Za tieto výsledky môže byť zodpovedný jednak fakt, že ide o interjekciu, ktorá sama o sebe nenesie sémantický význam, ako aj skutočnosť, že v češtine aj slovenčine je

použitie *eh?* či *ech?* s cieľom udržať kontakt s poslucháčom v konverzácii len veľmi zriedkavé, čo tiež vyplýva z analýz textových korpusov. Celkove sa dá konštatovať, že v preklade španielsky písanej beletrie do češtiny a slovenčiny existuje tendencia používať diskurzívne markátory *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* s menšou frekvenciou. Konkluzívne závery však z týchto analýz vyvodzovať nemôžeme, keďže v skúmaných textoch nejde o autentický spontánny hovorový prejav.

Skutočne autentickú vzorku hovorového jazykového štýlu poskytujú korpusy hovoreného jazyka, s ktorými som pracovala v druhej fáze praktickej časti. Na úryvkoch z reálnych hovorových konverzácií som sa pokúsila ilustrovať, aké úlohy môžu diskurzívne markátory zohrávať v medziľudskej komunikácii, konkrétne v spontánnom dialógu medzi účastníkmi, ktorí sú si zo spoločenského hľadiska rovní, poznajú sa a rozprávajú sa predovšetkým o témach z každodenného života. V úryvkoch zo všetkých troch hovorených korpusov fungovali diskurzívne markátory podobne, teda boli použité vo funkciách, ktoré sa uvádzajú v *Diccionario de partículas discursivas del español* a ktoré opisujú autori ako María José García Vizcaino, Marta Pilar Montañez Mesas, José Luis Blas Arroyo či Francisco Rodríguez Muñoz, o ktorých sa opieram v teoretickej časti.

Pomocou diskurzívnych markátorov hovoriaci buď priamo vyzývali adresátov k odpovedi, napríklad keď si potrebovali doplniť nejakú vedomosť či potvrdiť istú svoju domnienku, alebo od nich očakávali reakciu v podobe vykonania nejakej činnosti. Veľmi dôležitou úlohou diskurzívnych markátorov bolo vo všetkých jazykoch udržiavanie kontaktu s poslucháčom, a to predovšetkým v prípadoch, kedy výpoveď hovoriaceho bola dlhšia, komplikovanejšia a začala naberať monologické črty, teda napríklad keď hovoriaci niečo vysvetľovali. V takýchto situáciách sa hovoriaci opieral o použitie diskurzívnych markátorov, aby overil funkčnosť komunikačného kanála, zistil, či je adresát stále prítomný, dáva pozor, rozumie a v správe prechádzajúcej komunikačným kanálom sa nestratil. Odpoveď od poslucháča síce nutne nevyžadoval, diskurzívne markátory vo forme dôvetkov poslucháčovi adresoval s cieľom upútať jeho pozornosť. Diskurzívne markátory taktiež dodávali výpovediam emočnú hodnotu, ktorá pomohla hovoriacemu vyjadriť svoj postoj k obsahu výpovede či silnejšie apelovať na adresáta a týmto spôsobom úspešne docieľiť komunikačný zámer. Vo všeobecnosti diskurzívne markátory prispievali k plynulosti konverzácie a posúvali ju vpred tým, že zabezpečovali striedanie rolí hovoriaci-poslucháč. Rozdielom, ktorý sa v úryvkoch z hovorených korpusov dá pozorovať medzi použitím skúmaných diskurzívnych markátorov v španielčine, češtine a slovenčine je, že keď hovoriaci v češtine a slovenčine dôvetok použije, takmer vždy sa od poslucháča dočká explicitnej slovnej odpovede, zatiaľ čo v španielčine je

markátor často použitý na kontrolu kontaktu, pričom poslucháč ho nevníma ako skutočnú otázku a vôbec nezareaguje.

O frekvencii používania diskurzívnych markátorov v jednotlivých jazykoch sa opäť nedajú vyvodzovať všeobecne platné závery, no je zjavné, že dôvetky v spontánnej hovorovej konverzácii uplatňujú hovoriaci, ktorých rodným jazykom španielčina, rovnako ako hovoriaci s rodným jazykom českým a slovenským. Z tejto práce jasne vyplýva, že ku kontrole kontaktu medzi hovoriacim a poslucháčom dochádza v komunikácii vo všetkých troch jazykoch, ktoré boli podrobené výskumu, a to celou škálou opytovacích dôvetkov.

5 Resumé

V tejto bakalárskej práci sa venujem španielskym diskurzívnym markátorom *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?*, ktoré Antonio Briz zaraďuje do kategórie *marcadores de control de contacto*, keďže nesú fatickú a apelatívnu funkciu, a v rámci konverzácie, predovšetkým spontánnej hovorovej, slúžia hovoriacemu na udržiavanie a regulovanie kontaktu s poslucháčom. Práca sa skladá z teoretickej a praktickej časti.

V teoretickej časti najprv definujem širší kontext potrebný na pochopenie diskurzívnych markátorov. Keďže sú diskurzívne markátory späté s pragmatickou dimenziou jazyka a najlepšie sa dajú pozorovať v hovorovej konverzácii, na začiatok vysvetlím rozdiel medzi jazykom a rečou, zameriavam sa na charakteristiku medziľudskej komunikácie, opisujem faktory, ktoré vplývajú na jej výstavbu a skúmam jej súvislosť s funkciami jazyka a pragmatikou. Ďalej sa zaoberám hovorovou konverzáciou a dôležitosťou jej ukotvenia v konkrétnej komunikatívnej situácii.

V ďalšom úseku sa spočiatku venujem štylistike ako konceptu v rámci lingvistiky, pričom diferencujem španielske pojmávanie *registros* v koncepcii Antonia Briza, ktorý spektrum jazyka rozdeľuje na *registro formal* a *registro informal-coloquial*, a českú a slovenskú tradíciu rozdelenia jazyka na funkčné jazykové štýly, zakladajúcu sa predovšetkým na textoch autorov ako Alois Jedlička, Karel Hausenblas, Štefan Peciar či Eugen Pauliny, ktorí v modernej češtine a slovenčine rozlišujú šesť štýlov, konkrétne hovorový, umelecký, náučný, administratívny, rečnícky a publicistický.

Následne sa sústredím na *registro informal-coloquial* či hovorový štýl. Španielska aj česká a slovenská tradícia sa zhodnú na jeho základných charakteristikách, ku ktorým patria spontánnosť, neformálnosť, vyslovovanie myšlienok bez predošlého plánovania, skracovanie slabík a slov, neštandardný slovosled či celková fragmentácia výpovedí. Použitie hovorového štýlu sa viaže na konkrétnu komunikatívnu situáciu, ktorá sa však vo všeobecnosti vyznačuje tým, že medzi účastníkmi komunikácie existuje vzťah rovnocennosti, účastníci zdieľajú spoločné vedomosti a zážitky, ich rozhovor sa týka tém z každodenného života, účastníci svoje výpovede plánujú za chodu a celkový tón konverzácie je neformálny. Prototypovým žánrom hovorového štýlu je hovorová konverzácia, v rámci ktorej je aj hojné použitie diskurzívnych markátorov.

Posledný úsek teoretickej časti venujem diskurzívnym markátorom, pričom sa opieram predovšetkým o teoretické práce od autorov Antonio Briz Gómez, María Antonia Martín Zorraquino a José Portolés Lázaro. Vo všeobecnosti je používanie diskurzívnych markátorov podmienené charakterom hovorovej konverzácie, ktorá je často chaotická, syntakticky

nesúdržná a fragmentovaná. Markátory slúžia na jej organizáciu, pomáhajú dodať konverzácii koherenciu, logicky prepájajú jej jednotlivé úseky, účastníkom slúžia na orientáciu a fungujú zároveň ako komunikačné stratégie, prostredníctvom ktorých dokáže hovoriaci zvýšiť pravdepodobnosť, že jeho komunikačný zámer bude úspešný a poslucháč správu správne dekóduje. V nadväznosti na všeobecnú charakteristiku diskurzívnych markátorov definujem konkrétne funkcie každého z trojice markátorov *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?*.

Praktická časť práce sa skladá z dvoch úsekov. Najprv diskurzívne markátory analyzujem v paralelných textových korpusoch *InterCorp* a *par-skes-1.0*, z ktorých som zistila možné preklady markátorov *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?* do češtiny a slovenčiny. Tieto korpusy mi umožnili porovnať diskurzívne markátory použité v hovorových konverzáciách v španielskych dielach krásnej literatúry s ich náprotivkami v českých a slovenských prekladoch jednotlivých diel. V tomto úseku som zaznamenala frekvencie možných prekladov a rozobrala alternatívne výrazy či vetné konštrukcie, ktorými čeština a slovenčina supľujú použitie dôvetkov. Skonštatovala som, že v prekladoch zo španielčiny do oboch jazykov existuje tendencia diskurzívny markátor vynechávať. Okrem toho som zhodnotila aj charakter prekladov do češtiny a slovenčiny v závislosti od viazanosti na sémantický význam konkrétneho markátora. Diskurzívny markátora *¿eh?*, ktorý lexikálny význam nenesie, mal zo skúmanej trojice najrozmanitejšiu škálu prekladov a zároveň najväčší podiel prípadov, kedy do češtiny ani slovenčiny nebol vôbec preložený, zatiaľ čo v prípade markátorov *¿no?* a *¿sabes?* dominovali ich priame preklady.

V druhom úseku praktickej časti sa pohybujem v hovorených korpusoch *Val.Es.Co*, *ORAL_v1* a *s-hovor-6.0*, ktoré poskytujú naozaj autentickú vzorku hovorových konverzácií vo forme transkripcií nahrávok skutočných rozhovorov. Z každého korpusu som vybrala štyri úryvky, identifikovala v nich diskurzívne markátory a popísala ich funkciu v konkrétnej situácii. Na skutočných rozhovoroch sa snažím ilustrovať, ako diskurzívne markátory pomáhajú organizovať dialóg, zabezpečujú jeho plynulosť, posúvajú ho vpred, dávajú hovoriacemu príležitosť zahrnúť do obsahu výpovede svoje emócie či apelovať na poslucháča s očakávaním priamej odozvy. V neposlednom rade pre mňa bola dôležitá funkcia udržiavania kontaktu s adresátom, kedy hovoriaci explicitnú odpoveď nemusí vyžadovať, no snaží sa upútať poslucháčovu pozornosť. Celkove bolo cieľom tejto práce poukázať na špecifické postavenie diskurzívnych markátorov *¿eh?*, *¿no?* a *¿sabes?* v španielčine, zistiť ich náprotivky v češtine a slovenčine, ilustrovať úlohu, ktorú diskurzívne markátory zohrávajú vo výstavbe spontánnej hovorovej konverzácie a porovnať, ako ich používajú hovoriaci, ktorých materinskými jazykmi sú jednotlivo španielčina, čeština a slovenčina.

6 Resumen

El presente trabajo está dedicado a los marcadores del discurso *¿eh?*, *¿no?*, *¿sabes?* que según Antonio Briz pertenecen a la categoría de marcadores de control de contacto. Se caracterizan por su función fática y apelativa, y en una conversación coloquial espontánea le sirven al hablante para mantener y controlar el contacto con el oyente. El trabajo consta de una parte teórica y una parte práctica.

En la parte teórica me dedico primero a crear un marco contextual más amplio que se necesita para poder hablar de los marcadores del discurso. Explico la diferencia entre la lengua y el habla, defino la comunicación humana y los principios fundamentales en los que está basada. También hablo de la dimensión pragmática de la lengua y las funciones del lenguaje, conceptos con los que se asocian los marcadores del discurso. Igual de importante para este trabajo es definir el género de la conversación coloquial y enfatizar su anclaje en una situación comunicativa concreta.

El siguiente segmento trata de la estilística como un concepto dentro de la lingüística. En la tradición española me apoyo en varios trabajos de Antonio Briz Gómez quien utiliza el término *registro*, estableciendo el *registro formal* y el *registro informal-coloquial* como dos puntos extremos opuestos en un continuum. La tradición checa y la eslovaca tienen raíces comunes, por lo que las trato como una sola unidad, basando mi texto en los trabajos de autores que sentaron las bases de la estilística en Checoslovaquia, como por ejemplo Alois Jedlička, Karel Hausenblas, Štefan Peciar o Eugen Pauliny. En la lengua checa y la lengua eslovaca se distinguen seis registros según las funciones del lenguaje.

Por consiguiente dedico un subcapítulo al registro informal-coloquial. Tanto la tradición española como la checa y la eslovaca coinciden en sus características básicas, entre las que pertenecen la espontaneidad, la informalidad, la ausencia de planificación, la relación de igualdad entre los interlocutores, la finalidad interpersonal, la relación vivencial de proximidad entre los interlocutores con saberes y experiencias compartidos, la temática de la cotidianidad, la abreviación de las palabras, la reducción de las sílabas, sintaxis no convencional e intervenciones fragmentadas. El uso del registro informal-coloquial depende de la situación comunicativa en la que se encuentran los interlocutores. El género prototípico del registro informal-coloquial es la conversación coloquial. Sus rasgos incluyen que se trata de una conversación cara-a-cara, inmediata (aquí y ahora), dinámica y cooperativa, en la que los hablantes toman turnos en una manera no predeterminada. En la conversación coloquial también abundan los marcadores del discurso.

Para finalizar este capítulo se estudian los marcadores del discurso, apoyándose en las concepciones teóricas de Antonio Briz Gómez, María Antonia Martín Zorraquino y José Portolés Lázaro. En general, el uso de los marcadores del discurso va determinado por el carácter de la conversación coloquial. Siendo esta caótica, fragmentaria y sin lazos sintácticos fuertes, los marcadores del discurso ayudan a organizarla, crean coherencia y enlazan sus varias partes. También sirven como puntos de orientación para los interlocutores y como estrategias comunicativas que permiten al hablante maximizar la probabilidad de que el oyente interprete correctamente el mensaje y la comunicación no fracase. Después de una característica general de los marcadores del discurso sigue la descripción de las funciones específicas de cada uno de los marcadores ¿eh?, ¿no? y ¿sabes?.

La parte práctica de este trabajo se divide en dos segmentos. Primero he trabajado en el corpus paralelo *InterCorp* donde he identificado las expresiones que en checo corresponden a los marcadores del discurso ¿eh?, ¿no? y ¿sabes?. Luego he repetido el mismo procedimiento en el corpus paralelo eslovaco *par-skes-1.0*. Los corpus paralelos permiten comparar las ocurrencias de los marcadores del discurso ¿eh?, ¿no? y ¿sabes? en libros de ficción con sus traducciones al checo y al eslovaco. Consecuentemente he categorizado las variantes obtenidas de los corpus, he evaluado la frecuencia con la que ocurren y he analizado algunas variantes de traducción alternativas que proporcionan las lenguas checa y eslovaca, aparte de la traducción directa del marcador del discurso. En general, se nota cierta tendencia a omitir el marcador del discurso en la traducción al checo y al eslovaco. También se puede decir que el carácter de las expresiones que corresponden a los marcadores del discurso ¿eh?, ¿no? y ¿sabes? tiene que ver con la semántica de cada marcador. El marcador del discurso ¿eh? destaca por la mayor variedad de traducciones y, al mismo tiempo, ¿eh? es el marcador más ambiguo de los tres en cuanto a su semántica. Además, notable parte de las ocurrencias de este marcador en ambos corpus se omite, tanto en checo como en eslovaco. Por el contrario, las traducciones de los marcadores ¿no? y ¿sabes? han sido mucho más consistentes, la expresión más frecuente en ambos casos ha sido la traducción directa.

La otra mitad del análisis práctico se ha realizado en el corpus del español hablado *Val.Es.Co*, el corpus del checo hablado *ORAL_v1* y el corpus del eslovaco hablado *s-hovor-6.0*. Estos corpus constan de muestras auténticas del habla de respectivas lenguas, de conversaciones realizadas por hablantes nativos, grabadas y transcritas. He trabajado con cuatro fragmentos de conversaciones coloquiales espontáneas elegidas de cada corpus, en las que he identificado los marcadores de control de contacto, he descrito su uso y su función en determinada situación comunicativa. La intención de estos fragmentos es demostrar cómo los hablantes usan los

marcadores del discurso para organizar el diálogo, garantizar la toma de turno, matizar la intervención, expresar sentimientos, apelar al interlocutor y pedir una respuesta, ya sea en forma de un “sí” o un “no”, un asentimiento de cabeza o cumpliendo una orden más o menos explícita. En otros casos no se exige respuesta ninguna y los marcadores del discurso se usan solo para mantener el contacto con el oyente, captar su atención o para confirmar que el oyente entiende y no ha perdido el hilo de la conversación.

Para concluir se puede decir que los marcadores del discurso de control de contacto desempeñan un papel muy específico en la conversación coloquial en español. La tradición lingüística checoslovaca no los distingue como categoría, sin embargo, este trabajo demuestra que hay una gran variedad de expresiones en ambas lenguas que tienen la misma función que *¿eh?*, *¿no?* y *¿sabes?* en español.

Bibliografia

- ARCE CASTILLO, Ángela. „Los conectores pragmáticos como índices de modalidad en español actual“. In: *ELUA: Estudios de lingüística*, č. 12, 1998, s. 9-23.
- BLAS ARROYO, José Luis. „La interjección como marcador discursivo: el caso de *eh*“. In: *Anuario de Lingüística Hispánica*, roč. 11, 1995, s. 81-117.
- BODNÁROVÁ, Martina. „Terminologická reflexia komunikácie v súkromnej sfére vo vzťahu k hovorovému štýlu a jemu blízkym javom – niekoľko úvah a poznámok“. In: *Slovenská reč*. 2013, roč. 78, č. 3 – 4, s. 174-186.
- BOSÁK, Ján. „Hovorovosť ako dynamický faktor“. In: *Slovenská reč*, 1984, roč. 49., č. 2, s. 65-72.
- BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial en la conversación: Esbozo de pragmatogramática*. Barcelona: Ariel, 2001.
- BRIZ GÓMEZ, Antonio. *El español coloquial: Situación y uso*. Madrid: Arco Libros, 2010.
- BRIZ, Antonio – HIDALGO, Antonio. „Conectores pragmáticos y estructura de la conversación“. In: MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – MONTOLÍO DURÁN, Estrella. *Los marcadores del discurso: Teoría y análisis*. Madrid: Arco Libros, 1988, s. 121-142.
- CESTERO MANCERA, Ana María. „Apéndices interrogativos de control de contacto: estudio sociolingüístico.“ *Cuadernos de Lingüística de El Colegio de México*, roč. 6, č. 1, 2019, s. 1-65.
- GARCÍA VIZCAÍNO, María José. „El uso de los apéndices modalizadores *¿no?* y *¿eh?* en español peninsular.“ In: ed. SAYAHI, Lotfi – WESTMORELAND, Maurice. *Selected Proceedings of the Second Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 2005, s. 89-101.
- GREPL, Miroslav – KARLÍK, Petr. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.
- HAUSENBLAS, Karel. „K základním pojmům jazykové stylistiky“. In: *Slovo a slovesnost*. 1955, roč. 16, č. 1, s. 1-15.
- HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum Press, 2013.
- JAKOBSON, Roman. *Language in Literature*. Londýn: Harvard University Press, 1987.
- JEDLIČKA, Alois. „Vývojová dynamika současné spisovné češtiny.“ In: *Naše reč*, 1969, roč. 52, č. 2-3, s. 79-94.
- MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia – PORTOLÉS LÁZARO, José. „Los marcadores del discurso.“ In: ed. BOSQUE MUÑOZ, Ignacio – DEMONTE BARRETO, Violeta.

- Gramática descriptiva de la lengua española*, Volumen 3. Madrid: Espasa Calpe, 1999, s. 4051-4213.
- MISTRÍK, Jozef. *Moderná slovenčina*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.
- MONTAÑEZ MESAS, Marta Pilar. „Marcadores del discurso y posición final: La forma ¿eh? en la conversación coloquial española“. In: *ELUA: Estudios de lingüística*, č. 21, 2007, s. 261-280.
- MÜLLEROVÁ, Olga – HOFFMANNOVÁ, Jana. „Čeština spisovná, hovorová, obecná... a hlavně mluvená (v současné komunikaci a v současném výzkumu)“. In: *Slovo a slovesnost*. 1997, roč. 58, č. 1, s. 42-54.
- PAULINY, Eugen. „O funkčnom rozvrstvení spisovného jazyka“. In: *Slovo a slovesnost*. 1955, roč. 16, č. 1, s. 17-24.
- PECIAR, Štefan. „Hovorový štýl v slovenskej a českej jazykovej situácii“. In: *Studia Academica Slovaca*. Bratislava: Alfa, 1981, číslo 10, s. 347-368.
- PONS BORDERÍA, Salvador. „Los conectores“. In: BRIZ, Antonio – Grupo Val.Es.Co. *¿Cómo se comenta un texto coloquial?* Barcelona: Ariel, 2000, s. 193-220.
- RODRÍGUEZ MUÑOZ, Francisco. „Estudio sobre las funciones pragmadiscursivas de ¿no? y ¿eh? en el español hablado“. In: *Revista de Lingüística Teórica y Aplicada*, 2009, roč. 47, č.1, s. 83-101.
- SABOL, Ján. „O tempe reči“. In: *Kultúra slova*, Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1976, roč. 10, č. 1, s. 17-21.
- ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum Press, 2010.

Elektronické zdroje:

- BRIZ, A. – PONS, S. – PORTOLÉS, J.. *Diccionario de partículas discursivas del español*. 2008. [online]. [cit. 2020-05-20]. Dostupné na: <<http://www.dpde.es/>>
- Corpus Val.Es.Co.* [online]. [cit. 2020-06-10]. Dostupné na: <<https://www.uv.es/corpusvalesco/index.html>>
- ČERMÁK, P. – VAVŘÍN, M.. *Korpus InterCorp – španělština*, verze 9 z 9. 9. 2016. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha, 2016. [online]. [cit. 2020-01-21] Dostupný na: <<http://www.korpus.cz>>

- Kolektív autorov. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2003. [online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné na: <<https://slovník.juls.savba.sk/?d=kssj4>>
- Kolektív autorov. *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2005. [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné na: <<https://slovník.juls.savba.sk/?d=scs>>
- Kolektív autorov. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Brno: Masarykova Univerzita, 2012-2020. [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné na: <<https://www.czechency.org/slovník>>
- KOPŘIVOVÁ, M. – LUKEŠ, D. – KOMRSKOVÁ, Z. – POUKAROVÁ, P. – WACLAWIČOVÁ, M. – BENEŠOVÁ, L. – KŘEN, M.. *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny*, verze 1 z 2. 6. 2017. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha, 2017. [online]. [cit. 2020-06-04] Dostupný na: <<http://www.korpus.cz>>
- PONS BORDERÍA, Salvador. 2019. *Corpus Val.Es.Co 2.1*. [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupný na: <<http://www.valesco.es/corpus>>
- Slovenský národný korpus. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/>>
- Slovenský národný korpus. „Metadáta o hovoriacom“. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 2017. [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné na: <[https://korpus.sk/Metad\(c3a1\)ta\(20\)o\(20\)hovoriacom.html](https://korpus.sk/Metad(c3a1)ta(20)o(20)hovoriacom.html)>
- Slovenský národný korpus – *par-skes-1.0*. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 2019. [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupný na: <<https://korpus.juls.savba.sk>>
- Slovenský národný korpus – *s-hovor-6.0-sane*. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 2017. [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupný na: <<https://korpus.juls.savba.sk>>
- Slovenský národný korpus. „Slovensko-španielsky paralelný korpus“. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 2019. [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/skes.html>>
- Slovenský národný korpus. „Slovenský hovorený korpus“. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, 2017. [online]. [cit. 2020-05-29]. Dostupné na: <<https://korpus.sk/shk.html>>
- WIKI – Český národní korpus. [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné na: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/start>>
- WIKI – Český národní korpus. „Korpus ORAL“. [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné na: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral>>

WIKI – Český národní korpus. „Korpus neformální mluvené češtiny ORAL2013“. [online].
[cit. 2020-05-28]. Dostupné na: <<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:oral2013>>